



UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Waterbed, drukte en overlast

Effecten Sluitingsbeleid Coffeeshops in Amsterdam-Centrum

Korf, D.J.; Liebregts, N.; Nabben, T.

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Korf, D. J., Liebregts, N., & Nabben, T. (2016). *Waterbed, drukte en overlast: Effecten Sluitingsbeleid Coffeeshops in Amsterdam-Centrum*. (Bonger reeks; Vol. 32). Rozenberg Publishers.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Dirk J. Korf, Nienke Liebrechts & Ton Nabben

Waterbed, drukte en overlast

*Effecten Sluitingsbeleid Coffeeshops
in Amsterdam-Centrum*



Bonger Reeks

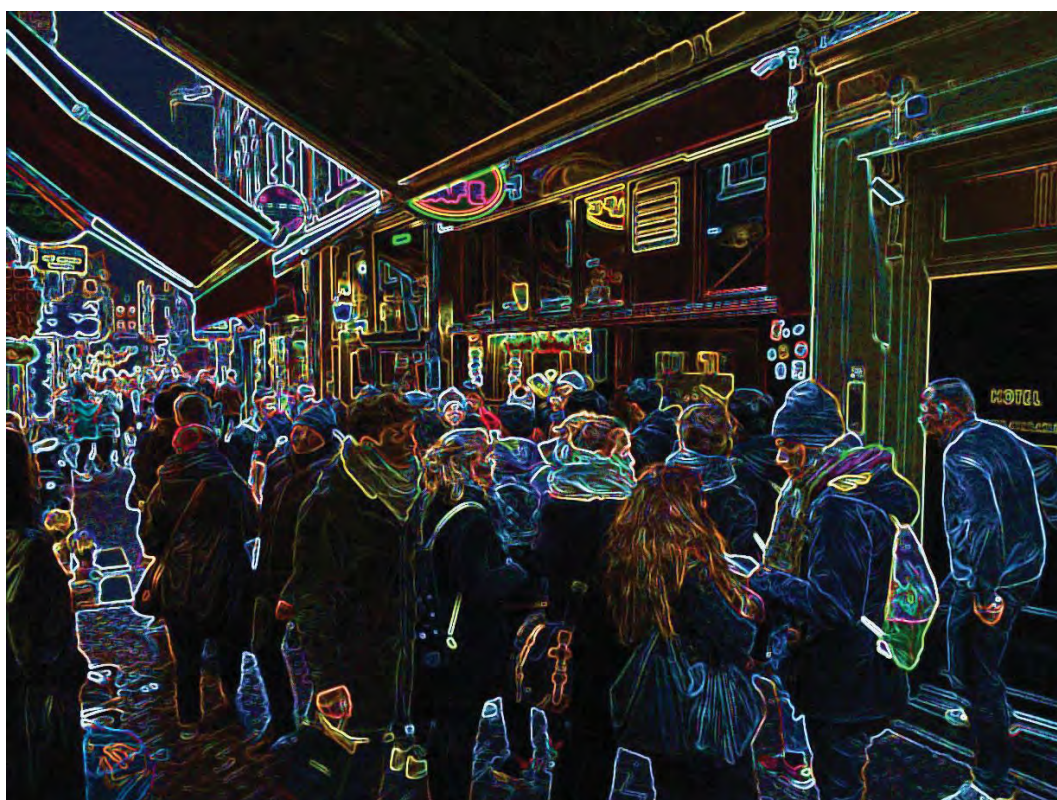
Waterbed, drukte en overlast

Effecten Sluitingsbeleid Coffeeshops in Amsterdam-Centrum

Waterbed, drukte en overlast

Effecten Sluitingsbeleid Coffeeshops in Amsterdam-Centrum

Dirk J. Korf, Nienke Liebregts & Ton Nabben



Dit onderzoek is uitgevoerd door het Bonger Instituut voor Criminologie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam.

ISBN 978 90 5170 947 6

Korf, D.J., Liebregts, N. & Nabben, T. (2016) *Waterbed, drukte en overlast. Effecten Sluitingsbeleid Coffeeshops in Amsterdam-Centrum*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

© 2016, de auteurs.

Inhoud

Korte samenvatting	7
1 Inleiding	9
1.1 Coffeeshopbeleid, Amsterdamse coffeeshops en hun bezoekers.....	10
1.2 Sluitingsbeleid en waterbedeffect	11
1.3 Het onderzoek	14
1.4 Opbouw van het rapport.....	15
2 Ontwikkeling aantallen bezoekers en cannabisomzet	17
2.1 Sluitingen vanwege de 1012-aanpak	18
2.2 Sluitingsbeleid 1012-aanpak en afstandscriterium.....	19
2.3 Sluitingen aan de kop van de Nieuwendijk	21
2.4 Haarlemmerbuurt	22
2.5 Conclusie	25
3 Coffeeshops, aanpassingen, buurt en bevoorrading.....	27
3.1 Variatie in coffeeshops.....	27
3.2 Variatie in drukte en veranderingen in klantenkring	28
3.3 Maatregelen tegen en gevolgen van toegenomen drukte	29
3.4 Toezicht op omgeving en omgang met de buurt	30
3.5 Bevoorrading	32
3.6 Conclusie	35
4 Huidige drukte in en nabij coffeeshops	37
4.1 Spreiding van drukte	37
4.2 Observaties en tellingen bij de ingang van de coffeeshops.....	38
4.3 Aantal bezoekers in de coffeeshops	39
4.4 Informatieverstrekking aan bezoekers	42
4.5 Conclusie	43
5 Coffeshopbezoekers	45
5.1 Toeristen: profiel en verblijf in Amsterdam	45
5.2 Toeristen: coffeshopbezoek en cannabisgebruik	49
5.3 Toeristen: informatie over coffeeshops en keuze voor bepaalde coffeshop	53
5.4 Lokale bezoekers	55
5.5 Conclusie	58
6 Bewoners en ondernemers in de buurt van coffeeshops.....	61
6.1 Variatie in buurtbewoners en ondernemers	61
6.2 Ontwikkeling aantal bezoekers van coffeeshops en huidige drukte	62

6.3 Wachtrijen, blowen op straat en overlast	62
6.4 Conclusie	65
7 Straathandel in drugs	67
7.1 Politiecijfers over straathandel in drugs/nepdope	67
7.2 Coffeeshops over straatdealers	68
7.3 Buurtbewoners/ondernemers over straatdealers.....	69
7.4 Coffeeshopbezoekers over straathandel	72
7.5 Observaties op straat	74
7.6 Conclusie	80
8 Verwachte gevolgen bij voortgaand sluitingsbeleid	83
8.1 Verwachtingen van coffeeshops	83
8.2 Verwachtingen van buurtbewoners/ondernemers	85
8.3 Coffeeshopbezoekers.....	88
8.4 Conclusie	91
9 Samenvatting en slotbeschouwing	95
9.1 Steeds drukker in overgebleven coffeeshops	95
9.2 Huidige drukte in en rond coffeeshops.....	97
9.3 Coffeeshopbezoekers.....	98
9.4 Overlast	100
9.5 Straatdealers	101
9.6 Verdere invoering van het afstandscriterium	102
9.7 Tot slot.....	104
Literatuur	107

Korte samenvatting

Sinds het sluiten van coffeeshops in het kader van Project 1012 en de invoering van het afstandscriterium (nabijheid tot scholen voor voortgezet onderwijs) is het veel drukker geworden in de (resterende) coffeeshops rond de Warmoesbuurt, de Nieuwendijkbuurt en de Haarlemmerbuurt. Deze coffeeshops hebben nu gemiddeld ongeveer **twee keer zoveel bezoekers** als toen het sluitingsbeleid begon. Die toename wordt mede veroorzaakt doordat er steeds meer toeristen naar Amsterdam komen, maar is vooral een waterbedeffect.

In het voorjaar van 2016 hadden de coffeeshops gemiddeld **meer dan 6 000 bezoekers per week** (ca. 3 000 in de kleinste en 12 000 in de grootste coffeshop).

De coffeeshops zijn regelmatig zo vol, dat klanten buiten in de rij staan en binnen onvoldoende zitplekken zijn. De drukte vormt een bedreiging voor belangrijke uitgangspunten van het coffeshopbeleid: kleinschaligheid, goede voorlichting en geen overlast.

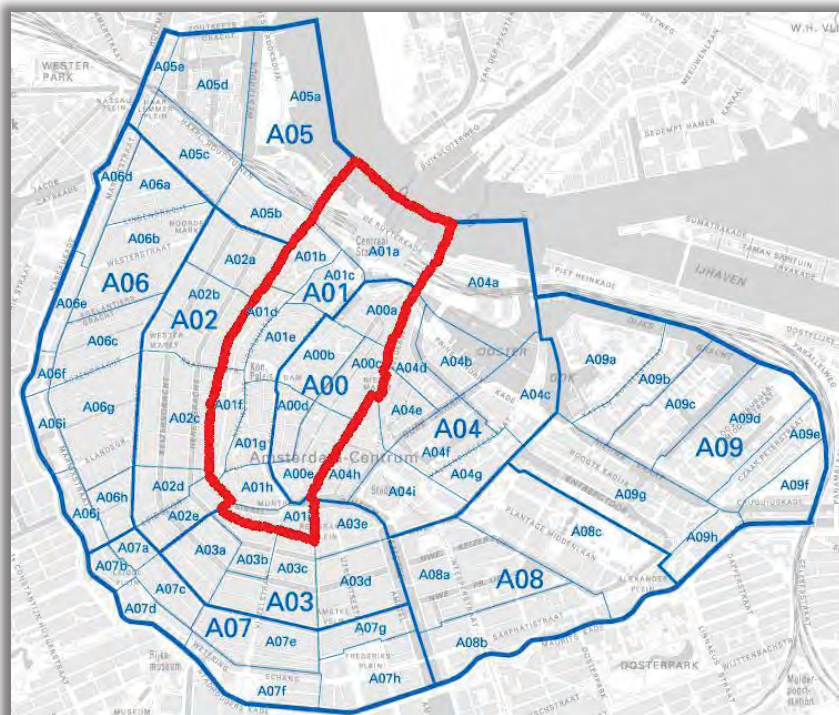
Indien de opgeschorte invoering van het afstandscriterium alsnog zou plaatsvinden, dan zou dit bij sluiting van coffeeshops overdag op schooldagen in de Haarlemmerbuurt leiden tot een grotere concentratie van drukte in coffeeshops in de avonduren – en daarmee tot meer overlast op straat. Bij het sluiten in de Haarlemmerstraat van een of meer coffeeshops omdat zij in het zicht liggen van een school zou het overdag en 's avonds vooral drukker worden in nabijgelegen coffeeshops. En wanneer alle coffeeshops op loopafstand van een school voor voortgezet onderwijs hun gedoogverklaring zouden kwijtraken, dan zou dit vooral leiden tot extreme drukte in andere coffeeshops, met name in de omgeving van het Centraal Station.

Verder valt een sterke toename van straatdealers te verwachten. De beheersing hiervan zou een substantieel handhavingsprobleem teweegbrengen.

1 Inleiding

Sinds 2013 zijn in Amsterdam flink wat coffeeshops gesloten. In stadsdeel Centrum gebeurde dit vooral in het kader van *Project 1012* en in zowel in Centrum als andere stadsdelen vanwege het *afstandscriterium* (geen coffeeshops in de nabijheid van scholen voor voortgezet onderwijs). Ook mochten meerdere coffeeshops in verband met het afstandscriterium op schooldagen overdag niet meer open zijn. De overgebleven coffeeshops in Centrum worden geconfronteerd met veel meer klanten dan voorheen. Bovendien lijkt de toegenomen drukte in en rond de coffeeshops op gespannen voet te staan met de uitgangspunten van het landelijke en lokale coffeeshopbeleid, zoals kleinschaligheid, goede voorlichting aan klanten en geen overlast.¹ De Amsterdamse coffeeshopbranche, vertegenwoordigd door de Bond voor Cannabis Detaillisten (BCD), vreest dat de problemen verder zullen toenemen als nog meer coffeeshops vanwege het afstandscriterium overdag op schooldagen dicht zouden moeten of zelfs hun deuren helemaal zouden moeten sluiten.

Gebied Project 1012, rood omcirkeld (A00 en A01)²



¹ Zie o.a. Adviescommissie Drugsbeleid (2009). Ook wel genoemd Commissie van der Donk.

² Postcodegebied 1012 wordt omgrensd door Prins Hendrikkade, Singel, Kloveniersburgwal / Geldersekaade en Munt. Dit gebied is opgedeeld de buurtcombinaties: A00 en A01.

Dit rapport bevat de resultaten van een wetenschappelijk onderzoek naar de gevolgen van het Amsterdamse sluitingsbeleid voor coffeeshops in stadsdeel Centrum in de afgelopen jaren en voor de huidige situatie. Ook worden de te verwachten consequenties besproken voor het geval van meer sluitingen en/of kortere openingstijden vanwege het afstandscriterium.

In dit hoofdstuk schetsen we eerst enkele algemene ontwikkelingen met betrekking tot coffeeshops, met focus op Amsterdam en het Amsterdamse beleid. Daarbij vatten we resultaten samen van eerdere studies die relevant zijn voor het huidige onderzoek. Meer specifiek gaan we in op het zogeheten waterbedeffect. Vervolgens beschrijven we in hoofdlijnen hoe het onderzoek is opgezet en uitgevoerd. Afgesloten wordt met een overzicht van wat in de volgende hoofdstukken aan de orde komt.

1.1 Coffeeshopbeleid, Amsterdamse coffeeshops en hun bezoekers

De afgelopen jaren is het aantal coffeeshops in Nederland gedaald. Volgens de laatste landelijke telling waren er eind 2014 nog 591 coffeeshops (tegenover 813 in 2000; een daling van -27%).³ In Amsterdam liep het aantal coffeeshops terug van 283 in het jaar 2000, via 222 in 2011 naar 174 eind 2015 (oftewel een daling van -39%) en nog iets minder nu.⁴

Amsterdam is nog altijd wel de onbetwiste koploper. De stad heeft veel meer coffeeshops dan de andere grote Nederlandse steden. Maar Amsterdam had en heeft ook relatief veel kleine coffeeshops en de meeste coffeeshops hier hebben zitgelegenheid. Uit eerder onderzoek blijkt dat Amsterdamse coffeeshopbezoekers, naast goede wiet/hasj, vooral belangrijk aan een coffeeshop vinden: vriendelijk personeel, een goede sfeer, gezellig kunnen zitten.⁵ Coffeeshops in Amsterdam zijn heel verschillend in grootte en drukte, de ene shop heeft meer 'zitters', de andere meer 'halers'. In vergelijking met Rotterdam, waar het afstandscriterium eerder werd ingevoerd en het aantal coffeeshops ook eerder terugliep (naar tegenwoordig ca. 40), hebben Amsterdamse coffeeshops veel vaker zitruimte. Rotterdamse coffeeshops zijn veel vaker afhaallocaties geworden. Met minder coffeeshops zijn er in Rotterdam gemiddeld genomen ook veel meer bezoekers per coffeeshop. Enkele jaren geleden, toen Rotterdam al wel en Amsterdam nog niet het afstandscriterium had ingevoerd, kwamen

³ Bieleman, Mennes & Sijstra (2015a); NDM (2015).

⁴ Een precies aantal is niet aan te geven, omdat soms ook een coffeeshop op last van de burgemeester voor onbepaalde tijd wordt gesloten.

⁵ Korf, Doekhie & Wouters(2011).

er in Rotterdamse coffeeshops gemiddeld ongeveer vijf keer zoveel bezoekers per coffeeshop dan in Amsterdam.⁶

Een groot verschil met Rotterdam en andere grote steden in het land is ook dat Amsterdam heel veel meer toeristen trekt. Een flink deel van deze toeristen bezoekt ook coffeeshops, met name in Centrum.⁷ Het aantal toeristen in Amsterdam is de afgelopen jaren fors toegenomen – en daarmee ongetwijfeld ook het aantal toeristen in Amsterdamse coffeeshops. Alleen al het aantal hotelgasten steeg tussen 2013 en 2014 van 6.0 naar 6.7 miljoen.⁸ Daarbovenop komen nog de toeristen op particuliere adressen (o.a. Airbnb) en de dagjestoeristen. Bovendien is het aantal jongeren en jongvolwassenen (vaak studenten) in de stad de afgelopen jaren fors gegroeid – en dat is juist de leeftijdsgroep met verhoudingsgewijs de meeste blowers.⁹ Al met al is er dus eerder sprake van een stijgende dan krimpende vraag naar cannabis in Amsterdam. Tegelijkertijd is het aantal coffeeshops afgenomen en zijn er nu ook coffee-shops die overdag verplicht gesloten zijn.

1.2 Sluitingsbeleid en waterbedeffect

In het kader van het *Project 1012* zijn stapsgewijs alle door de gemeente voorgenomen sluitingen van coffeeshops inmiddels gerealiseerd. Ook bij het *afstandscriterium* koos de gemeente voor een gefaseerde invoering. De eerste drie fasen zijn inmiddels afgerond.

- 1) Beperking openingstijden op schooldagen tot 18:00-01:00 uur voor alle coffee-shops binnen een loopafstand van 250 meter (27 coffeeshops in januari 2014).
- 2) Vervallen gedoogverklaring vanwege direct zicht op coffeeshop vanaf een schoolterrein (8 coffeeshops op 1 juli 2014, waarvan 5 in Centrum).
- 3) Vervallen gedoogverklaring vanwege afstand ≤ 150 meter (3 coffeeshops op 1 januari 2015, allemaal in Centrum).

In de *vierde* fase zou – na de 11 inmiddels vanwege het afstandscriterium gesloten coffeeshops, waarvan 8 in Centrum (incl. 7 in postcodegebied 1012) – in januari 2016 de gedoogverklaring vervallen van nog eens 14 coffeeshops die liggen op een loopafstand tussen 150 en 250 meter van scholen voor voortgezet onderwijs. De gemeente besloot echter tot een moratorium, in afwachting van de uitspraak van de Hoge Raad in het ‘wietpasproces’ dat werd aangespannen door de BCD e.a.

⁶ Korf & Liebrechts (2015).

⁷ Benschop e.a. (2009).

⁸ OIS (2015).

⁹ Benschop, Nabben & Korf (2015); NDM (2015).

In opdracht van de gemeente Amsterdam werd onderzoek gedaan naar de gevolgen van de kortere openingstijden en de sluiting van coffeeshops vanwege het *afstandscriterium*.¹⁰ Dat gebeurde in drie gebieden binnen Amsterdam. Sinds het beperken van de openingstijden en vervolgens de sluiting van andere nabijgelegen coffeeshops steeg het gemiddeld aantal bezoekers van de omliggende coffeeshops. In absolute aantallen gold dit het sterkst voor Centrum in het gebied Spuistraat / Nieuwezijds Voorburgwal. Na sluiting van de coffeeshops in dit gebied vanwege direct zicht op een school (fase 2) of binnen een afstand van 150 meter (fase 3) was het aantal bezoekers in de omliggende coffeeshops bijna drie keer zo groot als voorheen. Vóór de nieuwe (kortere) openingstijden kwamen hier per uur gemiddeld 19 bezoekers per coffeshop, ná invoering van de nieuwe openingstijden (fase 1) steeg dit naar 24 en na de sluiting (fase 2 + 3) naar 54. Men zou hier dus kunnen spreken van een ‘waterbedeffect’ binnen een klein gebied.

Maar hoe zit het met een eventueel waterbedeffect voor een breder gebied? Het zojuist genoemde onderzoek naar de gevolgen van de invoering van het afstandscriterium biedt geen zicht op de mogelijke gevolgen voor coffeeshops die wat verderaf liggen van de vanwege het afstandscriterium korter geopende of geheel gesloten coffeeshops. (Dat was overigens ook geen onderdeel van de onderzoeksopdracht van de gemeente.) Toch zijn er wel signalen van een breder waterbedeffect. Eerder al, door de sluiting van coffeeshops in het kader van *Project 1012*, trokken volgens de coffeshopbranche klanten (overwegend toeristen) vaak naar coffeeshops aan de randen van het 1012-gebied. Daar zou de druk op coffeeshops dus groter zijn geworden. Vervolgens zou binnen het gebied Spuistraat / Nieuwezijds Voorburgwal de toegenomen drukte zich vanwege de invoering van het *afstandscriterium* zijn gaan concentreren in iets verder gelegen coffeeshops. Daarnaast zou het gaandeweg ook veel drukker zijn geworden in coffeeshops in de wijdere omgeving, zoals in de Haarlemmerstraat. Coffeshopexploitanten vrezen dat dit probleem verder zal toenemen indien nog meer coffeeshops vanwege het afstandscriterium (i.v.m. de Vinse School in de Haarlemmerstraat) korter open zouden mogen zijn of zelfs hun deuren zouden moeten sluiten.

Het waterbed is een veelgebruikte metafoor voor verplaatsing van een probleem, bijv. criminaliteit of overlast, naar een ander gebied, bijv. een andere buurt. De gedachte is vaak dat het totale volume van het waterbed gelijk blijft. Maar dat is niet altijd het geval, zo blijkt uit criminologisch onderzoek.

¹⁰ Bieleman, Mennes & Sijstra (2015b).

Waterbedeffect in de criminologische literatuur

Een waterbedeffect treedt op wanneer er als gevolg van plaatsgebonden maatregelen ruimtelijke verplaatsing van bijvoorbeeld overlast of criminaliteit plaatsvindt.¹¹ Zo kan de aanpak in de ene wijk weliswaar een daling van de problematiek in die wijk tot gevolg hebben, maar als ongewenst neveneffect ook een stijging in omliggende wijken. Criminologisch onderzoek naar waterbedeffecten heeft zich tot dusver voornamelijk beperkt tot verplaatsing van vermogenscriminaliteit als gevolg van gerichte lokale interventies, zoals bijvoorbeeld camera-toezicht. Daaruit blijkt dat het waterbedeffect niet altijd of slechts partieel optreedt.¹² Een voorbeeld van het uitblijven van een waterbedeffect is de sluiting van de tippelzone aan de Theemsweg; toen verdween de straatprostitutie vrijwel volledig uit Amsterdam.¹³ De verklaring hiervoor is vaak te vinden in *diffusion of benefits*,¹⁴ een positieve uitstraling van de aanpak naar omliggende gebieden: "...wanneer we immers met een hand op het waterbed duwen, dan beweegt niet alleen het materiaal onder onze hand mee naar beneden, maar ook het materiaal direct daaromheen."¹⁵

Met andere woorden: soms raakt het waterbed lek en loopt er water uit of loopt het zelfs helemaal leeg. Dat hangt niet alleen af van de effectiviteit van de aanpak, maar ook van de alternatieven voor verplaatsing. Zo bleven na de invoering van het ingezetenen criterium (de 'wietpas') in de zuidelijke provincies (mei 2012) daar veel 'coffeeshoptoeristen' weg – het waterbed liep gedeeltelijk leeg. Echter, niet alle toeristen bleven weg. De toeristen die wel bleven komen, maar ook lokale blowers die weigerden zich te laten registreren als lid van een coffeeshop (het beslotenclubcriterium) gingen cannabis kopen bij straatdealers, thuisdealers en 06-dealers (bezorgdiensten).¹⁶ Er was dus niet alleen sprake van *ruimtelijke verplaatsing* (naar andere straten, buurten), maar ook een *verplaatsing van de gedoogde naar de illegale cannabisverkoop*. Het kan ook andersom, zo bleek in Lelystad, toen daar in 2011 de eerste – en tot nu toe enige – coffeeshop kwam. Cannabisgebruikers die voorheen naar coffeeshops in andere gemeenten en/of cannabis kochten bij lokale 06-dealers, thuisdealers of straatdealers kwamen nu naar de lokale coffeeshop.¹⁷

Nu is het 'coffeeshoptoerisme' in de grensstreek anders van karakter dan in Amsterdam, waar zij veel minder (vrijwel) uitsluitend voor de coffeeshops komen en meest-

¹¹ Bernasco, Elffers & Bruinsma (2006).

¹² Zie o.a.: Bernasco, Elffers & Bruinsma (2006); Flight, Hulshof. & Terpstra. (2010).

¹³ Korf e.a. (2005).

¹⁴ Weisburd e.a. (2006).

¹⁵ Bernasco, Elffers & Bruinsma (2006: p. 243).

¹⁶ Van Ooyen-Houben, Bieleman & Korf (2014).

¹⁷ Korf e.a. (2013).

al ook een paar dagen (of langer) blijven.¹⁸ Bovendien worden niet-ingezetenen niet uit Amsterdamse coffeeshops geweerd. Toch waren er ten tijde van en na de sluiting van veel van de coffeeshops in het Wallengebied in het kader van *Project 1012* signalen van toegenomen straathandel in (nep)drugs.

De term waterbedeffect wordt vooral gebruikt met betrekking tot ruimtelijke verplaatsing. Maar er kan, zoals we net zagen, ook verplaatsing zijn naar een ander type verkoper. Verder kan ook het tijdstip veranderen (*temporele verplaatsing*). Zo zouden klanten nu 's avonds naar de coffeeshop gaan die vanwege het afstandscriterium overdag dicht is.¹⁹ Of, en zo ja, in welke mate dit in Amsterdam-Centrum gebeurt, zullen we in latere hoofdstukken bespreken.

1.3 Het onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd in en rond het 1012-gebied en in (de buurt van) de Haarlemmerstraat, in de periode januari-mei 2016. Naast bestudering van vakliteratuur en andere bronnen, maakten we gebruik van een combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve empirische methoden. Eerst maakten we een overzicht van de coffeeshops in de te onderzoeken buurten/straten in Amsterdam-Centrum. Vervolgens werd van een representatieve selectie van coffeeshops een korte typering gemaakt (o.a. ligging, grootte, aantal zitplaatsen, wel/geen portier). Daarna gebruikten we de volgende methoden:²⁰

- Interviews met coffeeshops (exploitanten en personeel, totaal 28).
- Cijfers over de ontwikkeling van de cannabisverkoop tussen 1 januari 2013 en 31 december 2015.
- Interviews met 30 bewoners en ondernemers in de directe omgeving van de onderzochte coffeeshops (interviews in het kader van het veldonderzoek naar straathandel niet meegerekend).
- Systematische observaties nabij en in coffeeshops, plus tellingen van het aantal klanten per halfuur (totaal 93).
- Survey onder 587 coffeshopbezoekers.
- Veldonderzoek naar straathandel.

¹⁸ Benschop e.a. (2009).

¹⁹ Vergelijk: Reppetto (1976), die met betrekking tot waterbedeffecten bij criminaliteit naast verplaatsing van locatie en verandering van tijdstip noemt (en tevens: verandering van slachtoffer, methode en soort criminaliteit). Eck (1993) noemt nog een zesde vorm van verplaatsing: verandering van dader.

²⁰ Met dank aan **Jorrit Blonk, Joris Halink Schöler, Lisa Monier en Dora Weijers** voor hun assistentie bij de observaties en tellingen bij en in coffeeshops, de enquête onder coffeshopbezoekers en de data-invoer.

1.4 Opbouw van het rapport

In **hoofdstuk 2** worden aan de hand van interviews met exploitanten en personeel van een steekproef van coffeeshops in het onderzochte gebied de ontwikkelingen in aantallen coffeeshopbezoekers in de afgelopen jaren geschetst. Ook worden trendcijfers over cannabisomzet in de coffeeshops gepresenteerd. Deze ontwikkelingen worden besproken in het licht van het gevoerde sluitingsbeleid. **Hoofdstuk 3** bevat een korte typering van de onderzochte coffeeshops. Daarnaast worden de ontwikkelingen en de variatie in drukte geschetst en wordt besproken hoe de coffeeshops daarmee omgaan, ook in hun contacten met buurtbewoners en andere ondernemers. Tevens wordt ingegaan op de eventuele consequenties van de toegenomen drukte voor de bevoorrading, de zogeheten ‘achterdeur’. Aansluitend (**hoofdstuk 4**) wordt op basis van observaties en klantentellingen ingezoomd op de huidige drukte in de coffeeshops, wachtrijen en informatieverstrekking aan bezoekers. In **hoofdstuk 5** volgt een typering van de geïnterviewde coffeeshopbezoekers en wordt beschreven waar en hoe zij in Amsterdam hun tijd doorbrengen en welke rol coffeeshops en cannabisgebruik daarin spelen. Daarna komen (**hoofdstuk 6**) bewoners en ondernemers in de buurt van coffeeshops aan het woord over hoe en waarom volgens hen de aanloop bij de coffeeshops zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld en hoe het daar tegenwoordig mee staat. Ook wordt in beeld gebracht hoe het volgens hen gesteld is met overlast en wat zij vinden van hoe coffeeshops daarmee omgaan. In **hoofdstuk 7** belichten we vanuit verschillende invalshoeken (politie, coffeeshops, buurtbewoners/ondernemers en coffeeshopbezoekers) de recente ontwikkelingen in en – mede op basis van eigen straatobservaties – de huidige situatie wat betreft straathandel in drugs in en rond het 1012-gebied. De centrale vraag in **hoofdstuk 8** is: Wat zou er gebeuren wanneer Amsterdam alsnog meer coffeeshops zou sluiten vanwege het afstandscriterium? De mogelijke gevolgen hiervan worden besproken aan de hand van drie scenario’s. Deze worden belicht vanuit de invalshoek van verschillende groepen betrokkenen (coffeeshops, buurtbewoners/ondernemers en coffeeshopbezoekers) en besproken vanuit het (theoretische) perspectief van waterbeheffecten. Tot slot worden (in **hoofdstuk 9**) de belangrijkste bevindingen samengebracht en kritisch beschouwd.

2 Ontwikkeling aantallen bezoekers en cannabisomzet

Om de ontwikkelingen in de aanloop van coffeeshops gedurende de afgelopen jaren in kaart te brengen, interviewden we exploitanten/personeel van de negen coffeeshops waar we ook veldonderzoek deden. We vroegen naar (eventuele) veranderingen in aantallen klanten, wanneer deze veranderingen hadden plaatsgevonden en wat hiervan volgens hen de oorzaak was. Daarnaast vroegen we of zij bereid waren om vertrouwelijk inzicht te geven in hun cannabisomzet. Na de interviews kregen we van deze negen coffeeshops kwartaalcijfers over de cannabisverkoop in de jaren 2013, 2014 en 2015. Daarnaast kregen we de gezamenlijke cijfers van twee andere coffeeshops in het 1012-gebied. Als basis namen we per coffeeshop de cannabisomzet in euro's in het eerste kwartaal van 2013 (index = 100%). Een kwartaalomzet van 90% betekent dat dat in dat kwartaal 10% *minder* werd omgezet dan in het eerste kwartaal van 2013. En een kwartaalomzet van 150% betekent dat in dat kwartaal 50% *meer* werd omgezet dan in het eerste kwartaal van 2013.

In dit hoofdstuk gaan we na in hoeverre trends in aantallen bezoekers zoals die naar voren komen in de interviews en de verkoopcijfers samenhang vertonen met sluitingen van coffeeshops vanwege de 1012-aanpak of het afstandscriterium in Amsterdam-Centrum.



2.1 Sluitingen vanwege de 1012-aanpak

Tussen 1 april 2013 en 7 november 2015 werden in het kader van de 1012-aanpak 22 coffeeshops gesloten. Dat gebeurde voornamelijk in en rond de Warmoesstraat (16) en op en rond de Nieuwendijk (5). Daarnaast werd een coffeeshop gesloten in de Oude Hoogstraat (op 1 maart 2015) – ten zuidoosten van de Warmoesstraat.

In de **Warmoesbuurt** werd de eerste coffeeshop gesloten op 1 mei 2013. In dat jaar volgden er nog acht en bleven er dus zeven coffeeshops over. In 2014 werden nog eens drie coffeeshops gesloten, gevolgd door vier in 2015. Op 18 september 2015 sloot de op een na laatste coffeeshop in de Warmoesstraat. Deze shop (Baba) lag op misschien wel het drukste punt in deze straat, op de hoek met de Oudebrugsteeg, die de Warmoesstraat verbindt met het Damrak. Enkele weken later, op 7 november 2015, sloot de allerlaatste coffeeshop (Stones Corner) in de Warmoesstraat.

Wie na 1 april 2013 in de Warmoesbuurt voor een gesloten coffeeshop kwam te staan, kon aanvankelijk vrij gemakkelijk uitwijken naar een nabijgelegen coffeeshop. Gaandeweg werden het er steeds minder – en de coffeeshops die nog wel open waren kregen het alsmaar drukker. Met name bij coffeeshop Baba stond aan het einde vaak een forse rij voor de deur. Toen na de zomer van 2015 ook de laatste twee coffeeshops dichtgingen, lagen drie ‘waterbed-routes’ voor de hand waarlangs op loopafstand verschillende coffeeshops gevestigd zijn.

De eerste route voert in **oostelijke en zuidelijke richting naar de Oudezijds Voorburgwal, Nieuwmarkt en Kloveniersburgwal**. In deze coffeeshops werd het gaandeweg zichtbaar drukker. De exploitanten van coffeeshops A en van B+C zagen vanaf de eerste sluitingen in de Warmoesbuurt een gestage toename van het aantal bezoekers.²¹ Naarmate er minder coffeeshops overbleven in de Warmoesbuurt, kregen zij meer klanten. Maar in de loop van 2015, toen alle coffeeshops in de Warmoesbuurt gesloten waren, werd het alsmaar drukker. Van de gebruikelijke seizoenfluctuaties in voorgaande jaren was in 2015 nauwelijks meer iets te merken.

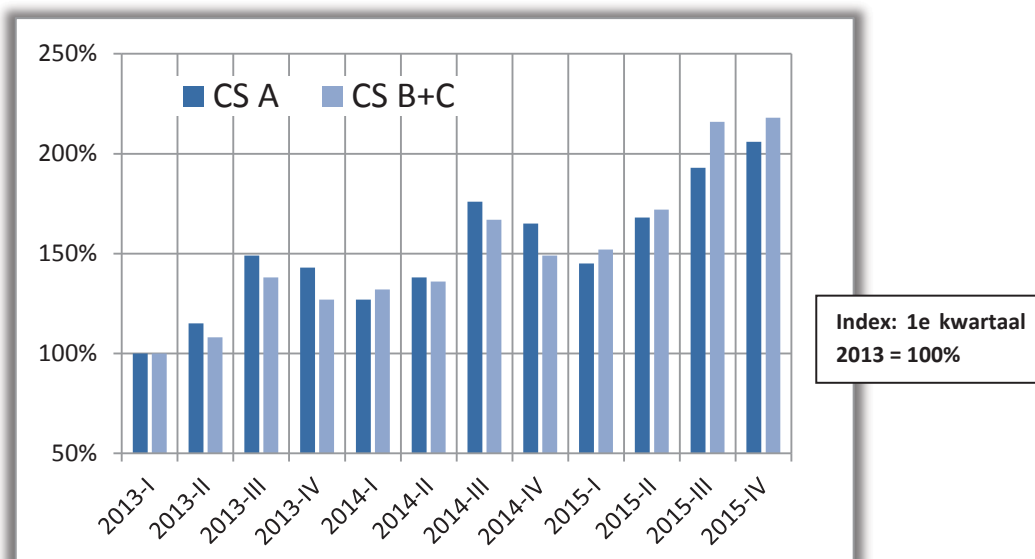
“De drukte is eigenlijk geleidelijk toegenomen, iedere maand meer. Niet ineens explosief. Met name vanaf januari 2015 is het gaan opbouwen. Normaal is er in februari/maart een terugval qua drukte, maar nu niet meer.” (Exploitant coffeeshop A)

“Het is geleidelijk aan drukker geworden. Vooral vanaf de zomer 2015. Daarna is het niet meer afgenomen.” (Exploitant coffeeshops B en C).

²¹ In coffeeshops B en C werd geen veldonderzoek gedaan. Maar van de eigenaar kregen we wel cijfers over de cannabisomzet van deze coffeeshops tezamen.

We zien dit ook duidelijk terug in de kwartaalcijfers over de cannabisverkoop van **coffeeshops A en B+C** in de jaren 2013, 2014 en 2015. De trends in omzet lopen opvallend gelijk op (Figuur 2.1). Vanaf begin 2013 was er een gestage stijging, met een duidelijke piek in het derde kwartaal (juli-september) van 2013 en 2014. In het eerste kwartaal van 2015 was de cannabisverkoop anderhalf keer zo hoog als in het eerste kwartaal van 2013. In 2015 zwakte de omzet in het vierde kwartaal ook niet meer af. De langere termijn laat een continue stijging zien, met een forse stroomversnelling vanaf het derde kwartaal van 2015 – na sluiting van de laatste coffeeshops in de Warmoesbuurt. In het laatste kwartaal van 2015 was de omzet ruim dubbel zo hoog als in het eerste kwartaal van 2013.

Figuur 2.1 Trends omzet coffeeshops ten oosten / zuiden van Warmoesbuurt



2.2 Sluitingsbeleid 1012-aanpak en afstandscriterium

De tweede looproute vanuit de Warmoesstraat gaat **westwaarts, het Damrak over naar de Nieuwendijk en verder richting Nieuwezijds Voorburgwal**. Het Damrak is een drukke straat, met onder andere trams vanaf het Centraal Station en een aanhoudende voetgangersstroom richting de Dam. In de stegen tussen Damrak, Nieuwendijk en Nieuwezijds Voorburgwal liggen enkele coffeeshops. In deze buurt werden vanwege het afstandscriterium (nabijheid Amsterdamsche School) per 1 juli 2014 enkele coffeeshops gesloten en mochten enkele andere coffeeshops op schooldagen pas open om 18:00 uur.

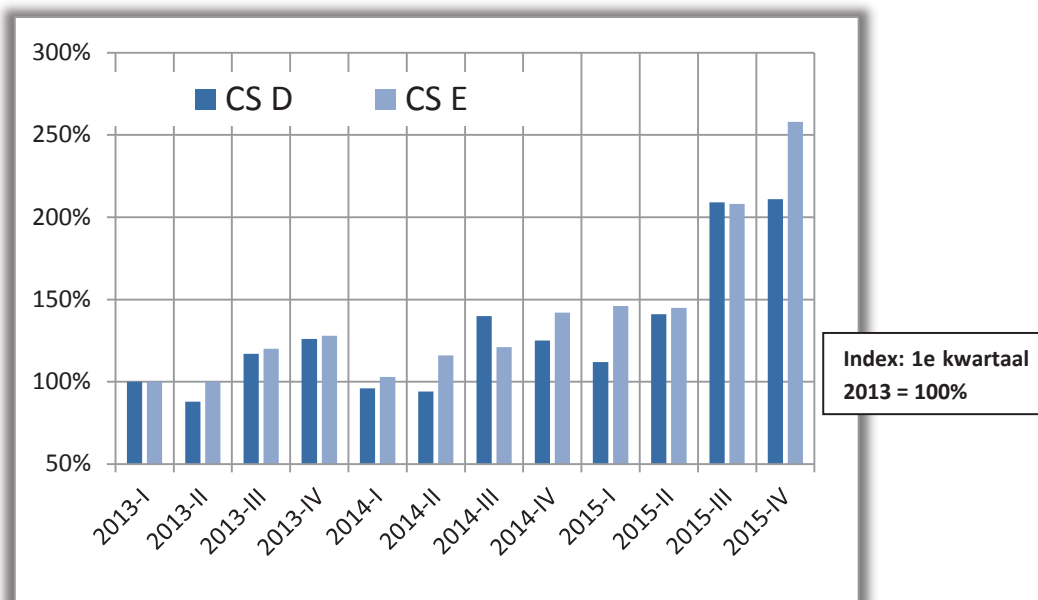
Coffeeshop D ligt op de looproute westwaarts vanuit de Warmoesbuurt. Vanwege het afstandscriterium moest deze coffeeshop sinds januari 2014 op schooldagen dicht tot 18:00 uur. Hierdoor liep volgens de eigenaar in het begin de klandizie wel wat terug, maar verschoof de aanloop ook naar de avond en naar de dagen waarop

de coffeeshop wel de hele dag open is. En vooral na de sluiting van de laatste coffeeshops in de Warmoesbuurt zag hij het zelfs veel drukker worden.

“Van de eerste sluitingen in de Warmoesstraat hebben we niets gemerkt, geen extra omzet. Later is het stapsgewijs drukker geworden. Toen we zelf net om 18:00 uur opengingen, was er wel een daling. Maar het bleef te doen. De sluitingen van 1012 en die rondom scholen gingen een beetje gelijk op. Na een tijdje vingen we de vroegere omzet van de hele dagen open, nu in de avonden plus twee weekenddagen. Sinds juli 2015 is het wel echt steeds drukker geworden, vooral nadat Baba in de Warmoesstraat dichtging.” (Exploitant coffeeshop D)

Deze ontwikkelingen worden duidelijk weerspiegeld in de cannabisomzet van coffeeshop D (Figuur 2.2). In 2013 en 2014 zien we min of meer dezelfde seizoenfluctuaties (een lagere omzet in het eerste en tweede kwartaal). Voor zover de sluiting overdag op schooldagen sinds juli 2014 leidde tot een omzetsdaling, duurde die vrij kort. Terwijl over het gehele jaar genomen de cannabisomzet in 2013 en 2014 niet echt veel van elkaar verschilde, ging de omzet in het derde kwartaal van 2015 stijl omhoog. In het vierde kwartaal van 2015 was de omzet ongeveer verdubbeld ten opzichte van het eerste kwartaal van dat jaar.

Figuur 2.2 Trends omzet coffeeshops tussen Damrak en Nieuwezijds Voorburgwal (CS D met, en CS E zonder afstandscriterium)



Coffeeshop E ligt niet ver van coffeeshop D, maar valt *niet* onder het afstandscriterium. Deze coffeeshop hoefde dus niet overdag op schooldagen dicht. Dat leverde volgens de eigenaar wel wat extra klanten op. Maar het werd, naast gewoonweg meer toeristen in de stad, volgens hem vooral drukker door sluitingen in het kader van de 1012-aanpak.

“Het is stapsgewijs drukker geworden. De shops rond scholen gingen dicht per juli 2014, bovenop de uitfasering van de Warmoesstraat. Er zijn sowieso ook veel meer toeristen. Maar de grootste stap is vorig jaar gekomen, vooral vanaf de zomer.” (Exploitant coffeeshop E)

Bij de cijfers van coffeeshop E zien we dat de omzet in het derde en vierde kwartaal van 2013 en 2014 hoger waren dan in het eerste en tweede kwartaal (Figuur 2.2). Voor zover de invoering van het afstandscriterium voor andere, in de buurt gelegen coffeeshops invloed had op de aanloop bij coffeeshop E, werd deze overschaduwd door het sluitingsbeleid in de Warmoesbuurt. Hoewel over het gehele jaar genomen de cannabisomzet in 2014 al wel groter was dan in 2013, ging (net als bij coffeeshop D) de omzet in het derde kwartaal van 2015 stijl omhoog. In het vierde kwartaal van 2015 was de omzet bijna verdubbeld ten opzichte van het eerste kwartaal van 2015 – en zelfs tweeënhalf keer zo hoog als in het eerste kwartaal van 2013.

2.3 Sluitingen aan de kop van de Nieuwendijk

In het kader van de 1012-aanpak werden niet alleen alle coffeeshop in de Warmoesbuurt gesloten, maar ook op en rond de kop van de Nieuwendijk (nabij het Centraal Station) gingen verschillende coffeeshops dicht: twee op 1 juli 2013, een op 1 maart 2015, een op 1 april 2015 en een op 1 mei 2015. Voor wie hier op en langs de looproute westwaarts vanuit de Warmoesbuurt op zoek ging naar een coffeeshop werd dus de spoeling dunner.

In een van de stegen van de **Nieuwendijkbuurt** ligt **coffeeshop F**, niet ver van de in het kader van de 1012-aanpak in deze buurt gesloten coffeeshops. Ook coffeeshop F valt, net als coffeeshop E, *niet* onder het afstandscriterium. De eigenaar en het personeel zagen het vanaf 2013 drukker worden in de zaak, vooral toen ook de laatste coffeeshops uit de Warmoesstraat verdwenen. En ook doordat Amsterdam steeds meer toeristen trekt

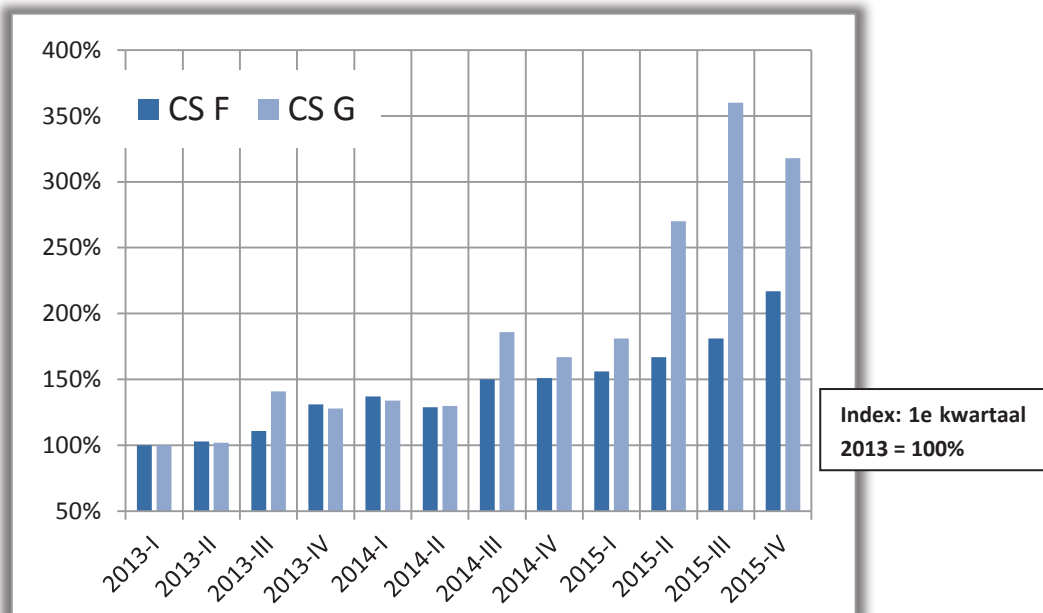
“Ik schat in de afgelopen twee jaar een toename van zo’n 50%. En sinds de laatste sluitingen in de Warmoesstraat nog extra drukker.” (Exploitant coffeeshop F). “Het wordt echt alleen maar drukker. Vooral sinds eind zomer 2015. Door aan de ene kant meer toeristen in de stad, en aan de andere kant minder coffeeshops in het centrum. Daardoor verplaatst het probleem.” (Manager coffeeshop F) “Met de sluitingen in 1012 zijn er toeristen opgeschoven. Onze shop is dan een van de eerste die ze tegenkomen.” (Portier coffeeshop F)

Coffeeshop G ligt aan de rand van de **Nieuwendijkbuurt**, richting **Haarlemmerbuurt**. Hier horen we hetzelfde verhaal over meer toeloop vanwege de 1012-aanpak en meer in het algemeen meer toerisme.

“Het is geleidelijk aan drukker geworden. Vooral vanaf de zomer 2015, toen is het niet meer afgenomen. Normaal zakt het dan wat in, maar nu bleef het een rechte lijn. Ik schat dat het aantal klanten verdrievoudigd is. Door een combinatie van dingen. De sluitingen in 1012. De Haarlemmerstraat is bekender geworden, hippe winkels, twee keer uitgeroepen tot leukste winkelstraat van Nederland. En in z’n geheel is de stad gewoon veel drukker geworden, meer toeristen.” (Manager coffeeshop G)

Deze trendbeelden zijn goed terug te zien in de cannabisverkoop van coffeeshops F en G (Figuur 2.3). Bij **coffeeshop F** was er vanaf het derde kwartaal van 2013 een gestage (nauwelijks onderbroken) omzetstijging. In het vierde kwartaal van 2014 was de omzet al anderhalf keer zo hoog als in het eerste kwartaal van 2013. In de loop van 2015 ging de omzet versneld omhoog. In het vierde kwartaal van 2015 was de omzet ruim verdubbeld ten opzichte van het eerste kwartaal van 2013.

Figuur 2.3 Trends omzet coffeeshops omgeving kop van de Nieuwendijk



De omzetcijfers van **coffeeshop G** laten een soortgelijke stijging zien, maar nog sterker. Na sluiting van de laatste coffeeshops op de kop van de Nieuwendijk in het kader van de 1012-aanpak (tussen 1 maart en 1 mei 2015) schoot de cannabisverkoop stijl omhoog. In het vierde kwartaal van 2015 was de omzet ruim verdrievoudigd ten opzichte van het eerste kwartaal van 2013.

2.4 Haarlemmerbuurt

Bij de Haarlemmerbuurt, de derde ‘waterbed-route’, komen twee looproutes vanuit de Warmoesbuurt samen. Enerzijds is er de eerdergenoemde route westwaarts, die via de Nieuwendijkbuurt verder westelijk doorloopt naar de Haarlemmerbuurt. Maar er is ook een directere manier: meteen vanaf het begin van de Warmoesstraat (aan

de noordelijke kant) over de Prins Hendrikkade, boven de Nieuwendijkbuurt langs, richting Haarlemmerbuurt. Daarbovenop komt de directe stroom voetgangers vanuit het Centraal Station. De Haarlemmerstraat en de Haarlemmerdijk zijn geliefd bij Amsterdammers en toeristen vanwege de vele kleine winkels, cafés en restaurants. Ook zijn er verschillende coffeeshops gevestigd.

Van alle vier coffeeshop in de Haarlemmerbuurt waar we veldonderzoek deden, horen we dat het sinds begin 2013 veel drukker is geworden. En alle vier schrijven zij die vooral toe aan een combinatie van het sluitingsbeleid in het kader van Project 1012 en meer toeristen in de stad, zeker ook in deze buurt. De ene coffeeshop zag de toename in drukte wat eerder beginnen dan de andere, maar gemeenschappelijk is dat zij het aantal klanten in 2015 – met de sluiting van de laatste coffeeshops in de Warmoesstraat – versneld zagen groeien.

Zowel de eigenaar en het personeel van **coffeeshop H** als die van **coffeeshop I** zeggen de effecten van de 1012-aanpak in de Warmoesbuurt eerst geleidelijk aan en daarna in rapper tempo gemerkt te hebben. Allebei zagen zij een voortgaande groei in aantal klanten – en tegenwoordig ook meer drukte het hele jaar door.

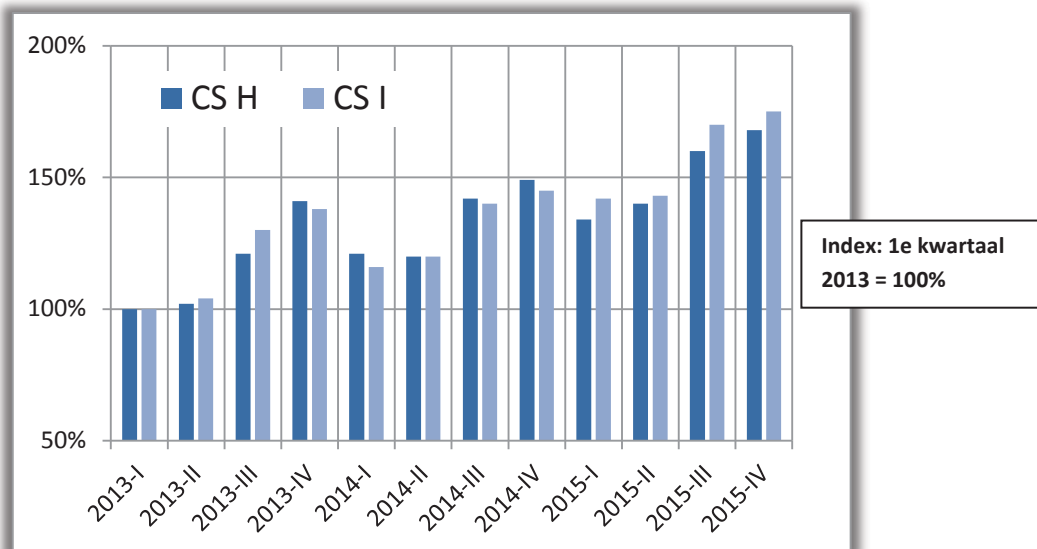
“Het is hier in de Haarlemmerstraat echt omhoog geschoten. De drukte komt door verschillende dingen. Amsterdam is enorm in trek onder toeristen, dat lees je overal. Daarnaast veranderen de seizoenen, die zijn afgevlakt. Er zijn niet meer echt verschillende seizoenen. Vroeger was de zomer het drukst, maar nu is het hele jaar druk. Plus de effecten van 1012. Dat is geleidelijk gegaan. We hebben niet ineens een enorme boost gemerkt.” (Exploitant coffeeshop H) “Het is de combinatie van toeristen en sluitingen. De tickets naar Amsterdam zijn goedkoper geworden, er komen gewoon veel meer mensen hierheen. In toeristenblaadjes staat 1012 nog steeds aangeraden voor coffeeshops, dat is nog niet aangepast.” (Medewerker coffeeshop H)

“Ook voor 2013 kregen we al wel meer klanten, maar de sluitingen in 1012 hebben gezorgd voor een enorme toename. En het blijft toenemen sindsdien. De sluiting in 2014 van coffeeshops bij de Amsterdamsche School had ook wel een effect, maar dat is moeilijk te onderscheiden van de invloed van 1012.” (Exploitant coffeeshop I) “Het is de afgelopen tijd steeds drukker geworden. De drukte is echt toegenomen sinds de zomer van 2015. Daarna bleef het druk, zakte het niet meer in zoals normaal.” (Medewerker coffeeshop I)

De ontwikkeling van de cannabisverkoop van coffeeshops H en I (Figuur 2.4) bevestigt dit beeld. Beide coffeeshops hadden in 2013 en 2014 in het derde en vierde kwartaal meer omzet dan in het eerste en tweede kwartaal. Ook hadden ze allebei in 2014 een grotere cannabisomzet dan in 2013. En in 2015 nog weer groter dan in

2014. Bij **coffeeshop H** was de cannabisomzet in het vierde kwartaal van 2015 ruim anderhalf keer zo hoog als in het eerste kwartaal van 2013. Bij **coffeeshop I** steeg de cannabisomzet in 2015 nog iets meer. In het vierde kwartaal van 2015 was daar de omzet 75% hoger dan in het eerste kwartaal van 2013.

Figuur 2.4 Trends omzet coffeeshops H en I Haarlemmerbuurt



In de Haarlemmerbuurt zeggen **coffeeshop J** en **coffeeshop K** eveneens de effecten van de 1012-aanpak in de Warmoesbuurt eerst geleidelijk aan en daarna versneld gemerkt te hebben. Ook de invoering van het afstandscriterium had wel enig effect, maar de groei in het aantal bezoekers schrijven zij vooral toe aan Project 1012. Hun indruk is dat zij het in het laatste kwartaal van 2015 drukker hadden dan ooit tevoren.

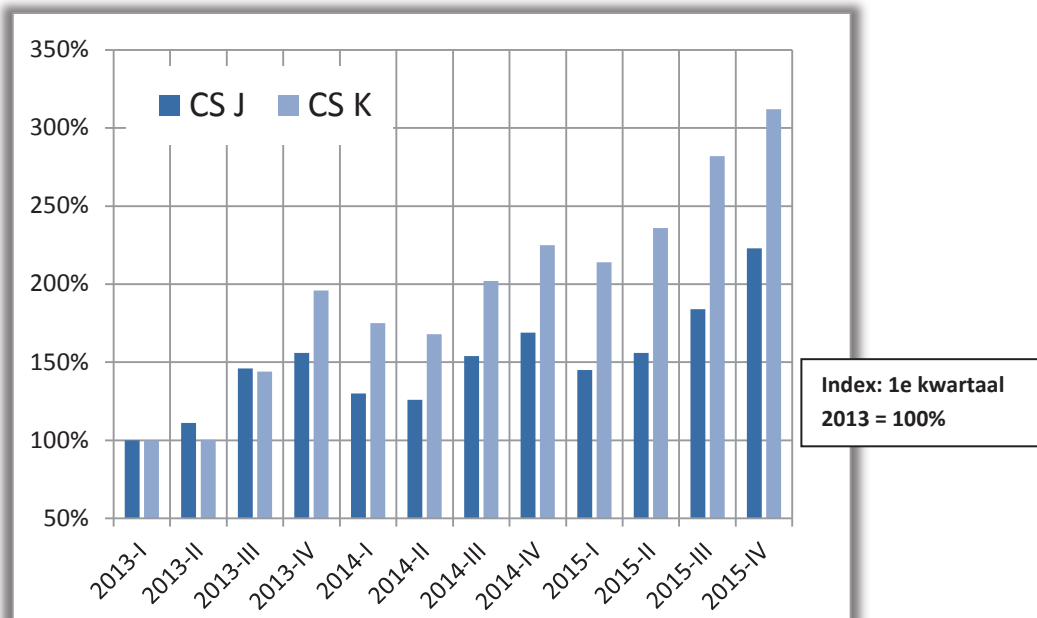
“De drukte begon anderhalf, twee jaar geleden echt toe te nemen, dat begon na de Warmoesstraat. De laatste drie jaar loopt het alleen maar op.” (Portier coffeeshop J)
 “Toen in de Warmoesstraat de bekende namen sloten, Baba, Shop 36, kregen we meer klanten. In de lente/zomer is het altijd wel druk. Maar het is eigenlijk nu het hele jaar druk. De drukte blijft toenemen.” (Manager coffeeshop J)

“Het is echt drukker geworden. De winter van 2015 was zelfs drukker dan de zomer van 2015. We hebben in de loop van 2015 minstens een derde tot de helft extra klanten gekregen. Ik hoor wel eens dat er nog steeds toeristen op de Warmoesstraat naar coffeeshops zoeken. Die worden dan op straat doorverwezen naar de Haarlemmerstraat.” (Exploitant coffeeshop K)

Ook coffeeshops J en K (Figuur 2.5) hadden in 2013 en 2014 in het derde en vierde kwartaal meer omzet dan in het eerste en tweede kwartaal. Elk jaar was de omzet het hoogst in het vierde kwartaal – en in 2015 was die een stuk hoger dan in dezelfde

periode in voorgaande jaren. Bij **coffeeshop J** was de cannabisomzet in het vierde kwartaal van 2015 ruim het dubbele van die in het eerste kwartaal van 2013. Bij **coffeeshop K** steeg de omzet nog sterker en was die in het vierde kwartaal van 2015 meer dan drie keer zo hoog als in het eerste kwartaal van 2013.

Figuur 2.5 Trends omzet coffeeshops J en K Haarlemmerbuurt



2.5 Conclusie

Naarmate er in het kader van Project 1012 minder coffeeshops overbleven in de Warmoesbuurt, zagen nabijgelegen coffeeshops het aantal klanten toenemen. Eerst ging dit geleidelijk, maar na sluiting van de laatste coffeeshops in de Warmoesbuurt in 2015 met een forse sprong. Nog sterker gold dat voor de resterende coffeeshops in de omgeving van de kop van de Nieuwendijk, waar eveneens in het kader van Project 1012 coffeeshops werden gesloten. Ook wat verder weg van de Warmoesbuurt, in de Haarlemmerbuurt, merkten coffeeshops dat het drukker werd. Ook hier gebeurde dit eerst geleidelijk en ging het in 2015 in hoog tempo.

Uit de kwartaalcijfers van 2013, 2014 en 2015 van resterende coffeeshops in en rond het 1012-gebied en van coffeeshops in de Haarlemmerbuurt blijkt dat daar de cannabisomzet in het vierde kwartaal van 2015 tussen ruim anderhalf tot meer dan drie keer zo hoog was als in het eerste kwartaal van 2013 (net voor de eerste coffeeshops in het kader van Project 1012 werden gesloten).

De opwaartse trend in de verkoopcijfers van cannabis vormt een objectieve, maar geen precieze indicatie van de groei in het aantal klanten. De prijs van cannabis, althans van wiet, is namelijk ook enigszins gestegen (zie hoofdstuk 3). Hierdoor zal de

groei in het aantal klanten wat minder groot zijn geweest dan de stijging in de cannabisomzet. De cannabisomzet steeg met name in 2015 echter zo snel en zo fors, dat deze bij lange na niet valt te verklaren door prijsstijging.

Ter verklaring van de toegenomen drukte wijzen coffeeshops tevens op de groei van het toerisme in Amsterdam in de periode 2013-2015. Ongetwijfeld heeft deze factor bijgedragen aan de toegenomen drukte in coffeeshops en de hogere cannabisomzet. Daarnaast hebben de sluiting van coffeeshops en de kortere openingstijden op schooldagen vanwege het afstandscriterium geleid tot verplaatsing van klanten naar andere coffeeshops en andere tijdstippen. Deze factoren lijken echter in de schaduw te staan van de belangrijkste motor: het waterbedeffect door de verplaatsing van klanten naar andere coffeeshops in Amsterdam-Centrum als gevolg van de sluiting van coffeeshops in de Warmoesbuurt en op en rond de kop van de Nieuwendijk in het kader van Project 1012.

3 Coffeeshops, aanpassingen, buurt en bevoorrading

Bij de selectie van de negen onderzochte coffeeshops is rekening gehouden met een goede spreiding over verschillende buurten in Centrum binnen en rond het 1012-gebied. We onderzochten kleinere en grotere coffeeshops. In dit hoofdstuk geven we eerst een korte typering van de onderzochte coffeeshops en de variatie in drukte over het jaar, door de week en over de dag. Aansluitend wordt besproken in hoeverre en op welke manier de coffeeshops maatregelen hebben getroffen om de toegenomen drukte op te vangen. Vervolgens wordt geschetst hoe het vanuit het perspectief van de coffeeshop gesteld is met het gedrag van klanten in de omgeving van de coffeeshops en het toezicht daarop, en met de omgang met buurtbewoners en andere ondernemers. Daarna wordt ingegaan op de eventuele consequenties van de toegenomen drukte voor de bevoorrading, de zogeheten ‘achterdeur’. Tot slot worden de bevindingen samengevat. Omwille van de anonimiteit worden de coffeeshops niet afzonderlijk besproken en zijn citaten uit interviews ook niet herleidbaar tot exploitanten of personeel van individuele coffeeshops.

3.1 Variatie in coffeeshops

De negen coffeeshops trekken een gevarieerd publiek. Er komen zowel Amsterdamers als toeristen, maar overal zijn toeristen in de meerderheid, volgens schattingen van de coffeeshops zelf tussen de 60% en 95%. Vier van de onderzochte coffeeshops liggen in de Haarlemmerbuurt, een gemengde buurt met zowel veel (kleinere) winkels en horeca als woningen. De andere vijf coffeeshops liggen in zijstraten of stegen van grotere winkelstraten in of nabij het 1012-gebied. Deze coffeeshops liggen te midden van horeca, winkels en andere bedrijven. De hogere etages zijn deels bestemd voor bewoning. Voor hier vallen de negen coffeeshops niet heel erg op in het straatbeeld.

Twee coffeeshops hebben een terras, en de meeste hebben een open deur en kun je gewoon naar binnen lopen. Sommige coffeeshops hebben een portier bij de deur staan, andere bewust niet. De coffeeshops verschillen in grootte, inrichting en sfeer. Enkele coffeeshops hebben meerdere verdiepingen en kunnen veel mensen tegelijk kwijt, terwijl andere bestaan uit één kleine ruimte en een beperkt aantal zitplaatsen hebben. Bij alle coffeeshops is duidelijk aandacht besteed aan de inrichting. De stereotiepe neonverlichting en rastakleuren zagen we nergens terug. Bij vrijwel alle coffeeshops kun je goed naar binnen kijken. De ene heeft een strakke, hippe, industriële inrichting, de andere doet meer denken aan een bruin café. We hoorden verschillende muziekgenres, van reggae via pop tot rock. In sommige coffeeshops

hangen beeldschermen. Ook zijn er coffeeshops die naast koffie, thee en andere non-alcoholische drankjes een uitgebreider menu hebben, zoals een internationaal ontbijt, pannenkoeken, hamburgers, milkshakes en smoothies.

Met uitzondering van de coffeeshop die wegens het afstandscriterium op schooldagen overdag gesloten is, zijn de openingstijden van de coffeeshops redelijk vergelijkbaar (ruwweg van rond 09:00 uur in de ochtend tot 01:00 uur 's nachts, al verschilt dit soms wel tussen doordeweekse dagen en het weekend en gaan enkele coffeeshops wat eerder open en/of dicht dan andere. Bij alle coffeeshops is de haalbalie voor cannabisverkoop vrij toegankelijk. Bij de meeste shops is er een aparte balie voor de cannabisverkoop, bij enkele is er één balie voor zowel het kopen van drankjes/eten als voor cannabis. Het aantal verkooploketten voor cannabis varieert van 1 tot en met 4, en ook het aantal soorten wiet en hasj op het menu verschilt per coffeeshop (oplopend tot 25), waarbij alle coffeeshops meer soorten wiet dan hasj verkopen.

3.2 Variatie in drukte en veranderingen in klantenkring

Zoals al bleek in het vorige hoofdstuk, stellen alle coffeeshops dat de drukte is toegenomen, eerst geleidelijk, maar vooral sinds de tweede helft van 2015 in snel tempo. De weekenden zijn de drukste dagen. De coffeeshops zien tegenwoordig minder verschillen tussen de seizoenen. Wel zijn er nog steeds extra drukke (feest)dagen, zoals de periode tussen Oud en Nieuw.

“Vanaf september 2015 merkten we niet meer dat het wat terugliep. Nu, in het voorjaar, is het echt superdruk. Er is geen seizoenswisseling meer. Voorheen waren de dinsdag en woensdag rustig, nu zijn die dagen erg druk – maar nog wel minder druk dan de weekenden. Zaterdag is het de hele dag druk.” (Manager)

“Op de grote feestdagen, zoals Oud en Nieuw, dat was in 2015 echt absurd. Toen was er een rij buiten de hoek om de [...]straat in! De portier zorgde er toen voor dat dat een beetje netjes bleef, en liet mensen naar binnen als er mensen naar buiten gingen enz.” (Exploitant)

Naast de toegenomen drukte geven verschillende coffeeshops aan vaste klanten te hebben verloren. Ook merken enkele coffeeshops een verandering in het type klanten. We horen bijvoorbeeld dat er nu meer ‘mainstream’ publiek komt, ook families of mensen in pak. En het publiek is nog internationaler dan voorheen.

“De vaste klanten komen niet meer, die zijn we kwijtgeraakt. Ze vinden het te druk. Eerder kon je rustig zitten, een afspraak hebben met iemand, zoals wij nu bijvoorbeeld. Dat kan nu niet meer. We hebben wel vaste toeristenklanten, en ook wel een

nieuwe lading vaste klanten, bijvoorbeeld Noren die in de buurt zijn komen wonen voor werk. En er komen nu meer jongeren dan voorheen, vroeger waren het vooral oudere toeristen.” (Medewerker)

“Vroeger waren er meer locals, en daarbij wat Italianen en Fransen. Nu komen er een stuk minder locals, en de toeristen komen van alle landen over de hele wereld.” (Portier)

“Onze klanten zijn wel wat veranderd. Voorheen meer de ‘jonge jongens’, maar nu komen ze uit alle lagen van de maatschappij, ook sjeiks enzo die in Londen studeren en hier een weekend komen.” (Medewerker)

3.3 Maatregelen tegen en gevolgen van toegenomen drukte

De toenemende drukte betekende voor de coffeeshops maatregelen op het gebied van personeel en/of de inrichting. Alle coffeeshops moesten meer personeel inzetten, variërend van het aannemen van extra personeel en/of het vaker inzetten van bestaand personeel, tot langere werktijden voor bijvoorbeeld de beveiliging. Ook hebben de meeste coffeeshops ruimtelijke aanpassingen doorgevoerd, zoals een extra kassa/loket bijbouwen, meubilair efficiënter maken of (tijdelijk) deels weghalen, zodat er meer mensen in de shop kunnen zitten of staan. Daarnaast werden soms de openingstijden aangepast, zoals wat later in de ochtend opengaan, en soms werden ook de prijzen verhoogd in de hoop dat dit klanten zou ontmoedigen.

“In de drukke periodes halen we tijdelijk stoelen weg, en staan we met zes man of meer. Dat verwachten we ook voor aankomende zomer. De prijs is omhooggegaan om minder klanten te trekken. Maar het is er niet minder druk door geworden, alleen maar drukker. We kunnen ermee omgaan, maar staan onder grote druk.” (Exploitant)

De coffeeshops mogen dan wel meer omzet draaien, maar ze zijn niet per se blij met zoveel extra klanten. Hoe lang of kort de rij ook is, op leeftijdscontrole (minimaal 18 jaar) zeggen alle coffeeshop níet in te boeten, daar worden zij zelf ook streng op gecontroleerd. Maar verschillende coffeeshops geven aan dat door de extra drukte er minder tijd is voor bepaalde zaken die zij wél belangrijk vinden. Een van de meest genoemde is voorlichting aan klanten. Ook bij grote drukte zeggen ze dat die dan nog altijd wordt gegeven, zij het bondiger.

“De informatie of voorlichting is soms wel minder door de drukte. Maar dat geldt voor alles, je hebt gewoon voor alles minder tijd, voor informatie geven maar ook voor praatjes, of uitleggen welke kant de Dam op is. En tja als er een rij is van 20 mensen dan ga je niet een kwartier dingen uitleggen. Maar de informatie komt niet dusdanig onder druk te staan.” (Exploitant)

Daarnaast horen we dat het nu moeilijker is om alles goed in de gaten te blijven houden. En zijn er teleurgestelde klanten, bijvoorbeeld omdat er in de coffeeshop geen plaats meer is om te zitten, of omdat ze er lang in de rij moeten staan. Dit kan de filosofie van de coffeeshop aantasten. En ook voor het personeel vormt de continue drukte een belasting.

“Door de drukte gebeurt het nu soms ook dat er mensen met drank in de zaak zitten, ze weten niet dat dat niet mag. Maar soms zie je het te laat, vind je een leeg blikje bier ofzo. Dat is echt kwalijk, je moet er goed op letten.” (Medewerker)

“De drukte gaat ten koste van onze bedrijfsvoering, onze visie, we willen namelijk een living room zijn. Dus krukken en tafels laten staan, mensen moeten alleen voor een jus kunnen komen als ze dat willen. Het personeel staat constant onder spanning. Is niet leuk meer, ze moeten echt hard werken. We hebben nu meer shifts, een hoger ziekteverzuim, mensen met een burn out –een modeterm maar wij hebben er nu ook mee te maken.” (Exploitant)

3.4 Toezicht op omgeving en omgang met de buurt

De coffeeshops geven allemaal aan veel te doen aan de omgang met de buurt en het in stand houden van goede contacten. Zo houden zij de stoep van hun eigen zaak netjes (en vaak ook die van aangrenzende panden), zeggen ze ervoor te zorgen dat klanten de stoep niet blokkeren, de geluidsoverlast te beperken, op fout-, c.q. dubbelparkeerders te letten (die worden niet geholpen) en klachten van omwonenden serieus te nemen.

“We willen zo min mogelijk straatoverlast, daarom houden we ook alles heel goed schoon, de stoep en er omheen. We halen peuken tussen de stoeptegels vandaan, vegen, letten op dat mensen hun fiets niet op verkeerde plekken parkeren, houden de perkjes schoon. We hebben goed contact met de burens. We sturen ook klanten/mensen weg uit portieken en voor de deur.” (Medewerker)

“We proberen het echt netjes te houden, we zijn een nette shop. Klachten zijn er nauwelijks, sowieso niet structureel. We vegen ons stoepje, en ook die van de burens, geen lawaai voor de deur.” (Manager)

Alle onderzochte coffeeshops hebben minimaal één ondernemer als buur. De contacten met andere ondernemers zijn volgens de coffeeshops meestal goed. Ze komen wel eens bij elkaar binnen, en soms hebben ze gedeelde klanten. En voor sommige naastgelegen ondernemers zorgt de coffeeshop voor extra omzet:

“De ondernemers zijn alleen maar blij met ons volgens mij. Ik weet zeker dat sommigen extra klandizie hebben door ons, die profiteren van onze drukte.” (Manager)

Daarnaast zijn er omwonenden: buurtbewoners naast en rond de coffeeshops. Bij de ene coffeeshop betreft dit voornamelijk tijdelijke bewoning (verhuur aan toeristen, appartementen voor expats), de andere coffeeshop heeft meer te maken met vaste burens. Logischerwijs leidt dit tot andere contacten: waar met tijdelijke bewoners het contact zich beperkt tot hooguit elkaar groeten, is er volgens de coffeeshops met permanente omwonenden over het algemeen meer contact. Soms zijn omwonenden ook klanten van de coffeeshop. Hoewel vrijwel alle coffeeshops aangeven goede contacten te hebben met de burens, zijn er ook wel eens klachten van omwonenden. Van enkele coffeeshops horen we over junks/zwervers die vuilniszakken van de coffeshop openscheuren, wat zorgt voor troep op straat.

“We hebben wel contact met de burens, maar niet heel nauw ofzo. Maar als er wat is, weten ze ons wel te vinden. Daar doen we ook altijd wat mee. Je wil je burens te vriend houden. We hebben hier bijvoorbeeld regelmatig overlast van junks die vuilniszakken opentrekken, de troep ruimen wij wel op. Of dat nou van ons is of niet. Je wilt een goede uitstraling hebben.” (Manager)

De toegenomen drukte zorgt er niet alleen voor dat er in de coffeeshops vaker een rij is voor de balie en er niet altijd genoeg zitplekken zijn (zie ook hoofdstuk 4), de kans is nu ook groter dat er klanten op straat voor de coffeshop staan.

“In het begin had ik wel zoiets van: ga nou niet lopen klagen over dat het druk is voor de deur. Maar nu wordt het wel echt te druk. Je zou eens die rij moeten filmen. Op schooldagen mogen we pas om 18:00 uur open. Kom hier dan maar eens vlak voor openingstijd.” (Exploitant)

“Eerder vond ik het wel goed te doen met de drukte, maar de laatste keer met Oud en Nieuw en nog twee andere zaterdagen was het wel echt te druk. Niet leuk meer. Dat is een belasting op je zaak, dat is één ding. Maar we nemen ook een stukje verantwoordelijkheid mee voor de deur, en dat heb je dan niet meer goed onder controle. Het gaat dan om dingen als: blowen op straat, overlast van auto's die dubbel parkeren, scooters op de stoep, blowers op de speelplaats om de hoek. Dan ben je de hele tijd mee bezig om dat tegen te gaan.” (Exploitant)

Waar de extra klanten van de coffeeshops nabij de Warmoesbuurt en in de Nieuwendijkbuurt niet direct op lijken te vallen bij alle drukte die daar sowieso is, ligt dit wat anders voor de coffeeshops in de Haarlemmerbuurt. Zij krijgen vaker klachten uit de buurt.

“Nu wordt het contact met omwonenden moeilijker, want de drukte zorgt voor overlast. Dat brengt de normale problemen met zich mee van crowd control. Er is niet één aspect van overlast, het gaat om het totaalpakket, een constante druppel. De grootste

problemen zijn denk ik dat de stoep wordt geblokkeerd, doordat ze in de rij staan. De geur niet eens zozeer, we hebben goede filters en afzuiging. Ten tweede geluidsoverlast van pratende mensen op straat. Maar vooral dat de drukte constant is. Eigenlijk bewonder ik nog het geduld van de omwonenden.” (Exploitant)

“Onze portiers doen heel veel, houden de boel goed bij. Er wordt wel geklaagd over parkeeroverlast om de hoek, portieren die dichtslaan enz. Ik zou er eigenlijk iemand continu op moeten zetten, maar dat is niet te doen. En de politie doet er niks aan.” (Exploitant)

Meerdere coffeeshops merken op dat de aanpak van bepaalde problemen, zoals foutparkeren, ook een verantwoordelijkheid van de politie is. Zij vinden dat de politie te weinig of te selectief optreedt in de buurt, en maar een enkele keer per dag door de straat rijdt.

3.5 Bevoorrading

De ‘achterdeur’ is begrijpelijkerwijs een gevoelig punt voor coffeeshops. Over de verkoop mogen zij dan wel inkomstenbelasting betalen, maar over hoe zij aan hun voorraad komen en hoe die beheerd wordt, kunnen zij beter hun mond houden. De bevoorrading is immers de achillespees van het Nederlandse coffeeshopbeleid. Enkele coffeeshophouders wilden dan ook helemaal niets, of alleen heel globaal iets zeggen over (ontwikkelingen in) de bevoorrading. Anderen wilden er wel over vertellen, althans in grote lijnen. De exploitanten kopen niet zelf cannabis in, maar besteden dat uit. Over de beschikbaarheid van hasj zijn ze unaniem: die is er altijd genoeg en de prijs blijft stabiel. Voor wiet ligt dat anders. Wiet is meer seizoensgebonden, soms is er schaarste, niet elke soort wiet is altijd voldoende beschikbaar. Hoewel periodieke prijsschommelingen bij wiet vrij normaal zijn, is de inkoopprijs in de afgelopen 1-2 jaar grosso modo met €1-2 per gram gestegen.

“Met de inkoop van hasj zijn er geen problemen, geen veranderingen. Met wiet zijn er wel periodes in het jaar dat je een tekort hebt. Dan stijgt de prijs met €1-2 per gram, om daarna wel weer te dalen. Wel is de wietprijs geleidelijk omhooggegaan, op termijn inkoop met ongeveer €1 per gram.” (Exploitant)

“De hasj is stabiel in prijs en in bevoorrading. De wiet is anders. Er zijn steeds minder kwekers, de risico’s en de prijs zijn hoger, en soms is een soort niet te krijgen. De laatste twee jaar zijn de prijzen enorm gestegen. Voor wiet die €6 inkoop per gram was, wat al hoog is, naar €8 per gram.” (Exploitant)

De prijsstijging van wiet schrijven coffeeshops toe aan twee factoren: meer vraag en het restrictieve beleid ten aanzien van growshops, waardoor volgens hen wiet telen riskanter is geworden.

“Dat wiet duurder is geworden, had ook te maken met de wet op growshops, waardoor er meer risico’s zijn.” (Exploitant)

“Door de veranderingen rond growshops zijn er minder kleine kwekers. We hebben kwekers verloren, maar er zijn nog steeds okay mensen die wel willen kweken.” (Manager)

Het gevolg hiervan is dat, naast de prijsstijging, zich ook vaker een ander type aanbieder van wiet aandient. Daar doen ze liever geen zaken mee. Sowieso worden geen zaken aan de balie in de coffeeshop gedaan. Opmerkelijk is dat we van verschillende coffeeshops (varianten van) het volgende verhaal hoorden.

“Soms ligt er hier een zakje voor me, met een telefoonnummer en naam, bijvoorbeeld John of Frank. Als je dan belt, wordt er opgenomen met Achie, Achmed. Nee dat klopt zegt ie dan. Maar ik vind dat al raar, als je al liegt over je naam... daar doen we dus geen zaken mee.” (Exploitant)

Nu de overgebleven coffeeshops in Amsterdam-Centrum hun wietomzet flink hebben zien stijgen, lijkt het voor buitenstaanders een voor de hand liggende oplossing voor coffeeshops om wiet in te laten kopen bij telers die voorheen leverden voor coffeeshops die nu gesloten zijn. Maar zo simpel gaat dat niet. Inkopers zijn echte netwerkers en zij hebben het liefst te maken met telers en leveranciers met wie zij een vertrouwensband hebben opgebouwd en van wie zij weten wat zij leveren. Inkopers gaan dus niet zomaar in zee met iemand die zegt dat hij altijd aan een bepaalde, nu gesloten coffeeshop heeft geleverd. Het is soms dan ook flink zoeken naar betrouwbare telers/leveranciers. Dat lukt vaak wel, maar niet altijd op de manier waarop zij dat het liefst zouden willen.

“Schaarste is er altijd al geweest, maar het is nu wel steeds moeilijker om goede kwaliteit te vinden. Ik doe liever geen zaken met de grote leveranciers, maar soms moet je wel. Soms krijg ik zelfs wiet aangeboden uit Spanje en Duitsland. Liever heb ik het uit Amsterdam, maar dat is niet altijd mogelijk. Ik heb nu meer te maken met groepen in plaats van met particuliere kwekers. Dat is erg jammer.” (Exploitant)

Bij schaarste wordt wel eens wiet van een iets mindere kwaliteit dan gebruikelijk ingekocht, maar als de kwaliteit niet goed genoeg bevonden wordt, kiezen coffeeshops er ook wel voor om een bepaald soort wiet tijdelijk niet te verkopen. Daarnaast is het een kwestie van goed voorbereid zijn op seizoenfluctuaties, door tijdig genoeg op voorraad te hebben. Er wordt wel eens wiet van mindere kwaliteit aangeboden, of bijvoorbeeld wiet die nog niet goed gedroogd of verzwaard is. Maar die wordt dan niet ingekocht.

“Als het moeilijk is om kwaliteit te vinden, dan neem je wel eens een iets mindere. Dat is hetzelfde als met wijn, soms zit er een hele goeie oogst tussen en soms een mindere. Maar als die niet goed genoeg is, dan neem je die even niet. Dus dan hebben we tijdelijk minder soorten. Maar het gaat altijd met vlagen, dat is de branche, dat is niet veranderd in de afgelopen jaren.” (Exploitant)

“Een mindere kwaliteit is vooral een seizoeneffect, meestal rond het einde van de zomer. Dat duurt een paar weken, dan zorg je dat je goed bent voorbereid, en dan is het daarna weer ok.” (Manager)

“We hebben geen extra problemen met kwaliteit. Versneden of natte wiet nemen we niet aan, maar dat is sowieso zeldzaam. Niet meer dan vroeger. Met dat soort telers wordt geen zaken gedaan.” (Exploitant)

“Ik hoor zeker wel eens over verzwaarde wiet, maar dat herken je meteen, je weet gewoon hoe veel een topje weegt. En we hebben goede connecties, alleen betrouwbare mensen.” (Manager)

“Soms proberen ze het wel, natte wiet. Maar het gebeurt weinig, en ik heb het meteen door. Als we een soort even niet kunnen krijgen, of niet goed genoeg, dan halen we die tijdelijk af van het menu. De soorten wiet die we hebben zijn bijna altijd dezelfde, sowieso altijd dezelfde plant. Verzwaarde wiet is voor de export.” (Exploitant)

Coffeeshops mogen maximaal 500 gram cannabis in hun zaak hebben. Dat maximum geldt voor de verschillende soorten hasj en wiet bij elkaar opgeteld. Om hun gevarieerde aanbod op peil te houden, moeten coffeeshops dan ook dagelijks vaak meermaals hun voorraad aanvullen, op drukke dagen soms wel meer dan tien keer. Dat brengt verschillende problemen met zich mee, zowel logistiek als qua veiligheid. Ten eerste kan het betekenen dat zij, met steeds meer klanten, ook meer voorraadlocaties (*stashes*) moeten hebben, om zodoende het risico op ontdekking te spreiden. Met meer omzet in de coffeeshop moet de voorraadplek immers ook vaker aangevuld worden. Dat kan niet alleen in het oog lopen bij de politie, maar ook bij criminelen, met het risico op ripdeals. Ten tweede moeten de ‘bijvullers’ (personen die de cannabis van de stash vervoeren naar de coffeeshop) vaker naar de voorraadplek. Ook dat brengt extra risico’s op ontdekking met zich mee. Er zijn coffeeshops waarvoor al jarenlang dezelfde personen dit werk doen. Maar andere coffeeshop hebben extra bijvullers moeten inschakelen. En soms hebben ze afscheid moeten nemen van betrouwbare bijvullers, omdat die gewicht waren voor de toegenomen risico’s op bijvoorbeeld een overval op straat.

“Door de toegenomen drukte moet je vaker en meer kopen. En vaker is meer logistiek. Het aantal keren aanvullen is wel verdubbeld. Meer stashplekken, en je moet beter

verspreiden, dat iemand niet te vaak op één plek komt, of juist wel dezelfde persoon vaak op één plek, alsof ie er woont.” (Exploitant)

“Er zijn meer risico’s gekomen. We hebben nu meer stashlocaties en we hebben extra mensen moeten inzetten voor de achterdeur.” (Manager)

“De achterdeur is een extra groot risico. Je moet vaker bijvullen, dus ze vallen meer op en dat betekent een groter risico op overvallen. We hebben gedwongen afscheid moeten nemen van mensen die al heel lang voor ons werkten. Het werd ze te veel.” (Exploitant)

3.6 Conclusie

De negen onderzochte coffeeshops verschillen in grootte, sfeer en ligging. Allemaal zijn ze gevestigd in levendige straten of stegen, tussen winkels, horeca en andere bedrijven – maar in de Haarlemmerbuurt ook tussen woningen. Meestal hebben de coffeeshops een aparte balie voor de cannabisverkoop. Het aantal loketten varieert van één tot en met vier.

De coffeeshops hebben het hele jaar door veel aanloop, ze ervaren geen rustige periodes meer. De weekenden zijn het drukst en op sommige feestdagen is het extreem druk. De coffeeshops trekken een gevarieerd publiek, maar vooral toeristen. Coffeeshops zeggen door de toegenomen drukte minder vaste (lokale) klanten te hebben.

De forse groei in het aantal bezoekers noopte tot meer personeel en herinrichting van de coffeeshop, waaronder soms meer loketten voor cannabisverkoop. De continue aanloop vormt een belasting voor het personeel. Het is niet ongevoel dat klanten in de rij voor de balie staan. Voorlichting aan klanten dreigt soms in het gedrang te komen.

De coffeeshops hechten veel belang aan goede contacten met de buurt. Ze vegen de stoep, ruimen rommel op, weigeren foutparkeerders en manen bezoekers niet voor de deur te blijven hangen. Sommige buurtbewoners komen zelf als klant in de coffeeshop en er zijn naburige ondernemers die extra omzet hebben door de grotere aanloop in coffeeshops. Maar er zijn ook burens met klachten over bijvoorbeeld geluidsoverlast van mensen op straat voor of nabij de coffeeshop of over klanten die de doorgang blokkeren.

Coffeeshops mogen maximaal 500 gram cannabis in hun zaak hebben. Om hun gevarieerde aanbod op peil te houden, moeten coffeeshops dagelijks vaak meermaals hun voorraad aanvullen, op drukke dagen soms wel meer dan tien keer. Dat brengt verschillende problemen met zich mee, zowel logistiek (meer *stash*es, vaker voorraad

bijvullen) als qua veiligheid, zoals het risico op *ripdeals*. Hasj is er volgens de coffeeshops altijd genoeg en de prijs blijft stabiel. Wiet is meer seizoensgebonden, soms is er schaarste, niet elke soort wiet is altijd voldoende beschikbaar. De inkoopprijs in de afgelopen 1-2 jaar grosso modo met €1-2 per gram gestegen. De coffeeshops schrijven dit toe aan de grotere vraag, maar ook aan de aanpak van growshops, waardoor het telen van wiet riskanter is geworden en een deel van de oorspronkelijke telers is gestopt. Er dient zich vaker een ander type aanbieder van wiet aan, waarmee liever geen zaken worden gedaan. Bij schaarste wordt wel eens wiet van een iets mindere kwaliteit dan gebruikelijk ingekocht, maar coffeeshops kiezen er ook wel voor om een bepaald soort wiet tijdelijk niet te verkopen.

4 Huidige drukte in en nabij coffeeshops

Tussen donderdag 10 maart en donderdag 23 april 2016 werd in en nabij negen coffeeshops (dezelfde als in het vorige hoofdstuk) 's middags en 's avonds in totaal 93 keer systematisch geobserveerd. Daarbij werd ook telkens gedurende 30 minuten het aantal bezoekers dat naar binnen ging geturfd (halfuurtellingen). Tevens werd bijgehouden in hoeverre bezoekers de coffeeshop vanwege drukte onverrichter zake weer verlieten. Ook werd in kaart gebracht hoeveel bezoekers bij het begin van de tellingen in de coffeeshop waren, in hoeverre klanten in de rij stonden voor de balie (waar cannabis wordt verkocht), op het terras (voor zover aanwezig) zaten of voor de deur in de wachtrij stonden. Na afloop van de halfuurtellingen werd nogmaals geturfd in hoeverre bezoekers voor de balie in de wachtrij stonden en werd ook gekeken of, en zo ja hoeveel 'hangers' voor de deur van de coffeeshops stonden.

In dit hoofdstuk bespreken we eerst hoe het volgens de coffeeshops zelf tegenwoordig zit met de drukte en hoe die verspreid is over de week en per dag. Daarna worden de bevindingen van de observaties bij de ingang van de coffeeshops beschreven, gevolgd door de resultaten van de halfuurtellingen. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar het gemiddeld aantal bezoekers voor alle onderzochte coffeeshops, maar ook variatie, zoals verschillen tussen doordeweeks en in het weekend en drukte rond Pasen. Vervolgens gaan we aan de hand van de observaties in de coffeeshops na in hoeverre de drukte samenhangt met de informatieverstrekking van klanten aan de verkoopbalie. Tot slot worden de bevindingen samengevat en worden enkele conclusies getrokken.

4.1 Spreiding van drukte

De spreiding van de drukte over de week is voor alle coffeeshops vergelijkbaar. De weekenden zijn de drukste dagen, waarbij de aanloop al op donderdagmiddag begint toe te nemen, met een piek op vrijdagavond en zaterdag, om in de loop van zondag weer af te nemen. Maar waar vroeger de eerste dagen van de week over het algemeen redelijk rustig waren, is dit tegenwoordig niet meer het geval.

“Anderhalf jaar geleden waren de dinsdag en woensdag rustig, moest je vaak dingen schoonmaken, maar dat is niet meer. Nu loopt het op die dagen gewoon lekker door.” (Medewerker)

“Vrijdag, zaterdag, zondag is het drukst, zondagavond ebt het wel wat weg, en dan krijg je nog een kleine na-boost op maandagochtend. Wisseling van de wacht voor toeristen, denk ik.” (Manager)

4.2 Observaties en tellingen bij de ingang van de coffeeshops

Twee van de negen geobserveerde coffeeshops hebben een **terras**. Tijdens de meeste tellingen bij deze coffeeshops ($16/21 = 76\%$) zaten er bezoekers op het terras en soms zat het terras ook helemaal vol.

Bij het begin van de tellingen stond er meestal geen **rij voor de deur** – iets dat de coffeeshops overigens ook proberen te voorkomen. Toch kwam het af en toe voor ($8/93$ tellingen = 9%), namelijk telkens op schooldagen kort voor openingstijd bij een coffeeshop die dan vanwege het afstandscriterium tot 18:00 uur gesloten is, plus een paar keer bij een coffeeshop aan de kop van de Nieuwendijk en eenmaal bij een coffeeshop in de Haarlemmerbuurt. Tijdens de observaties bestond de kortste rij uit drie bezoekers, de langste uit 15 (gemiddeld 7).

Observaties rij voor de deur

- Heel druk in de steeg en ook in de shop. Veel mensen kijken naar binnen. De rij staat tot buiten.
- Heel af en toe staat er een kleine rij als er een groepje arriveert, sommigen met een rolkoffer.
- De rij wordt niet zo lang dat het hinderlijk is voor voorbijgangers.
- Portier vraagt bezoekers een paar stappen naar binnen te gaan om de wachtrij voor de deur te verplaatsen naar in de coffeeshop.
- Portier houdt rij tegen; als mensen uit de coffeeshop gaan, mogen er nieuwe in.
- Portier was even bezig met iemand die zijn portemonnee had verloren; bezoekers moesten even wachten voor ID-check.

Ook proberen de coffeeshops te voorkomen dat **klanten voor de deur blijven hangen**. Niettemin zagen we dit na afloop van de halfuurtellingen één op de vijf keer gebeuren ($18/93 = 19\%$). Daarbij ging het per observatie om tussen één en acht personen (gemiddeld 3).

Observaties hangers voor de deur

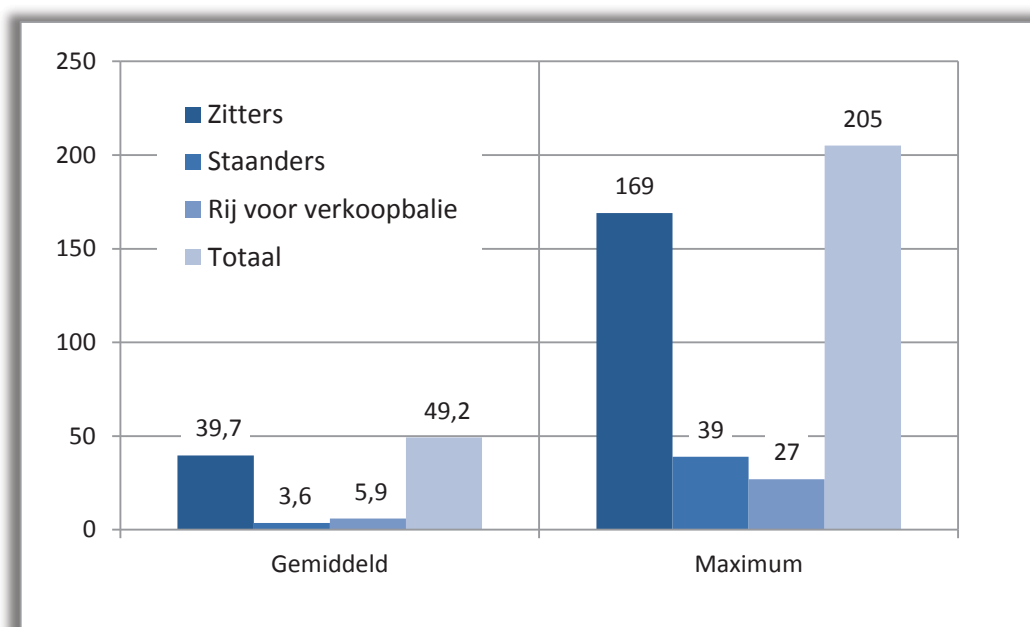
- Af en toe blijven groepjes die net uit de shop komen onder de luifel hangen.
- Af en toe blijven toeristen buiten wachten op vrienden die binnen wat halen.
- Er lopen veel mensen door de steeg, maar weinig hangers voor de deur van de coffeeshop.
- Het regent en er staan een paar schuilers onder de luifel. Wel een gemoedelijke sfeer.
- Lekker weer vandaag. Beide deuren zijn open, in plaats van één. Het lijkt of mensen eerder naar binnen stappen en voor de deur minder gedoe is als er veel mensen tegelijk in en uit willen.

4.3 Aantal bezoekers in de coffeeshops

Direct voorafgaand aan de halfuurtellingen waren er gemiddeld **49.2** bezoekers aanwezig in de coffeeshop.²² Daarbij waren er overigens soms forse verschillen tussen de coffeeshops en tussen de meetmomenten. In de kleinste van de negen onderzochte coffeeshops varieerde het aantal bezoekers dat al aanwezig was van 3 tot en met 15 bezoekers, met een gemiddelde van 8 per keer. In de grootste coffeeshop waren er gemiddeld 166 bezoekers binnen, variërend van 97 (op een doordeweekse middag) tot en met 205 bezoekers (op zaterdagmiddag voor Pasen).

De meeste bezoekers hadden een zitplaats (gemiddeld **39.7** per coffeeshop per keer), maar soms was het zo druk dat er niet genoeg zitplaatsen waren.

Figuur 4.1 Gemiddeld en grootste aantal bezoekers in de coffeeshops voorafgaand aan halfuurtellingen



Ruim de helft van de keren dat we halfuurtellingen deden, waren er ook bezoekers die in de coffeeshop stonden. In totaal waren dat er gemiddeld **3.6** per coffeeshop per keer (en gemiddeld 7.0 wanneer er een of meer klanten stonden), met een maximum van 39. Daarin zijn de bezoekers die al binnen waren en in de rij stonden voor de verkoopbalie nog niet meegeteld. Gemiddeld waren dat er **5.9** per coffeeshop per keer. Soms stond er niemand in de rij, maar meestal was dit wel het geval, met als langste rij 27 klanten (in een coffeeshop op een vrijdagavond).

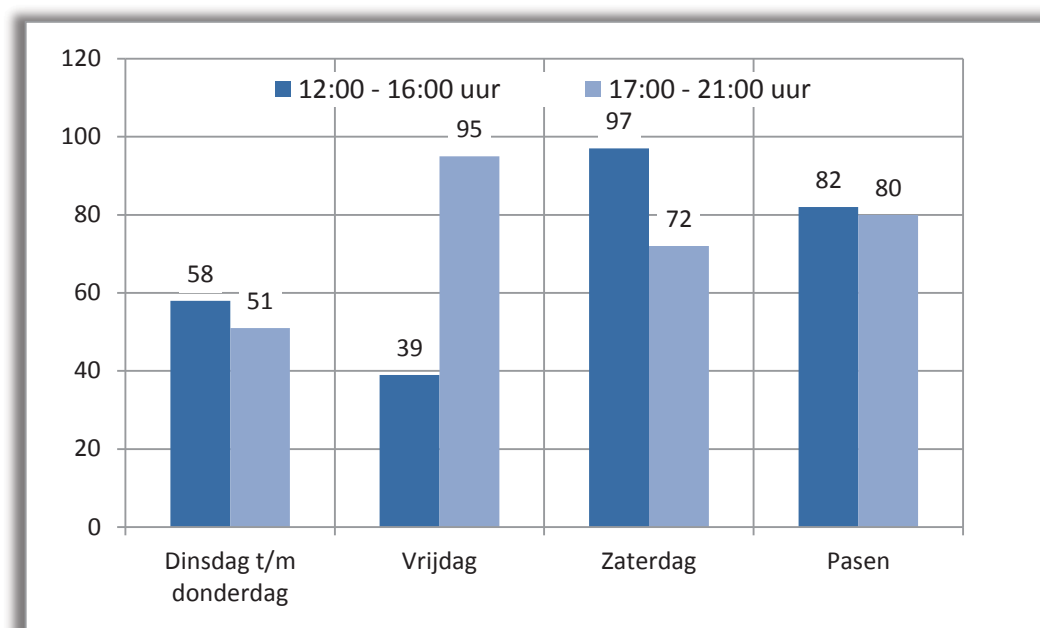
²² Dit is exclusief de tellingen kort voor 18:00 uur in een coffeeshop die op schooldagen overdag gesloten is i.v.m. het afstandscriterium.

Het aantal bezoekers dat in een halfuur naar binnen ging was eveneens afhankelijk van het tijdstip en de dagen van de week. Doordeweeks gingen er zowel 's middags (tussen 12 en 16 uur) als in de namiddag en de avond (tussen 17 en 21 uur) gemiddeld per coffeeshop **ruim 50 bezoekers per halfuur** naar binnen.

Op vrijdag en zaterdag was het een stuk drukker. Op vrijdag gingen in de namiddag en op de vroege avond elk halfuur gemiddeld **bijna 100 bezoekers** per coffeeshop naar binnen. Op zaterdag was het in de vroege middag het drukst, met eveneens elk halfuur gemiddeld **bijna 100 bezoekers** die de coffeeshop ingingen.

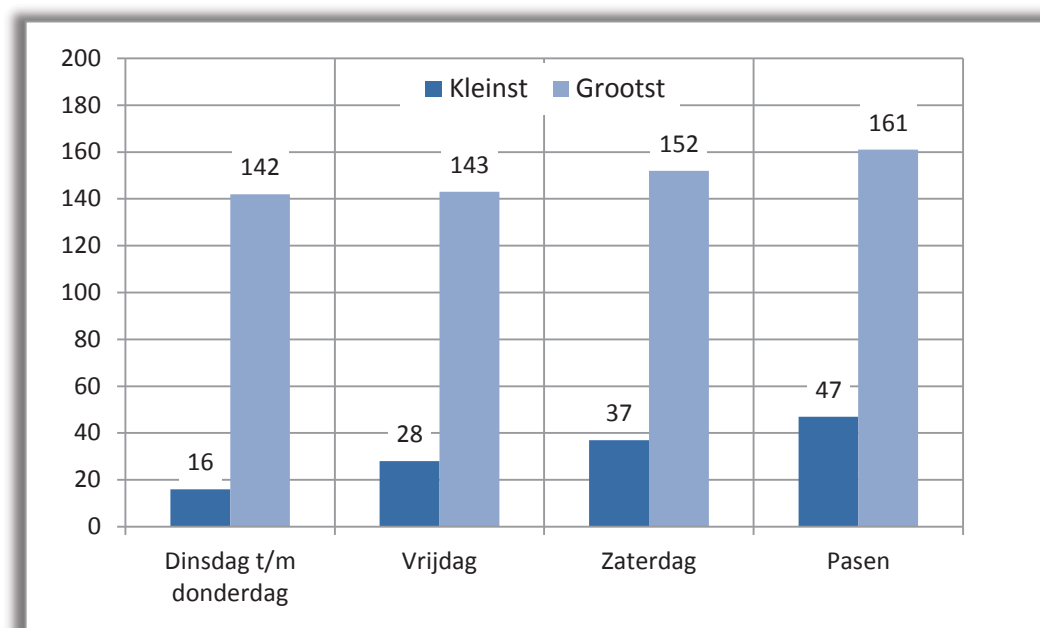
Op en rond Pasen (van donderdag 24 tot en met maandag 28 maart 2016) kwamen zowel in de middag als op de avond per halfuur gemiddeld ongeveer **80 bezoekers**. Dit terwijl Pasen vroeg in het jaar viel en het bepaald geen zonnig weer was.

Figuur 4.2 Gemiddeld aantal binnenkomende bezoekers per halfuur in de middag en avond, per coffeeshop



Bij het aantal bezoekers dat per halfuur binnenkwam waren er – ook op en rond Pasen – soms forse verschillen tussen de onderzochte coffeeshops. Het kleinste aantal dat we (op een doordeweekse dag) in een coffeeshop turfden was 16, dat is toch nog één bezoeker elke twee minuten. Het grootste aantal dat in een halfuur een coffeeshop binnenging was 161 (tijdens Pasen), oftewel ruim vijf bezoekers per minuut (Figuur 4.3).

Figuur 4.3 Kleinste en grootste aantal binnenkomende bezoekers in een coffeeshop per halfuur



Overigens zijn er ook bezoekers die wel de coffeeshop ingaan, maar snel weer vertrekken. Meestal gebeurt dit omdat zij het te druk vinden in de coffeeshop, er geen zitplaats meer vrij is of zij de rij voor de verkoopbalie te lang vinden. Dit gebeurde tijdens een op de drie halfuurtellingen (30/93 tellingen = 32%). Gemiddeld ging het voor alle tellingen samen om 6% van alle binnenkomende bezoekers. Per telling kon het aantal 'weglopers' wel flink oplopen. Het grootste aantal dat tijdens een telling weer snel vertrok was 26 (op 135 binnenkomende bezoekers = 19%).

Afstandscriterium: op schooldagen extra druk rond 18:00 uur

Bij een coffeeshop die vanwege het afstandscriterium op schooldagen tot 18:00 uur gesloten is, kwamen in het eerste halfuur na opening gemiddeld dubbel zoveel bezoekers binnen als per halfuur tussen 19:00 en 21:00 uur (gemiddeld 69 vs. 32 per halfuur). Kort voor openingstijd stond er ook steeds een rij voor de deur.

Wanneer we de halfuurtellingen extrapoleren naar de hele week, dan waren er in maart en april 2016 naar schatting **gemiddeld per week meer dan 6 000 bezoekers per coffeeshop**.²³ Daarbij was er wel een flinke marge. In de grootste coffeeshop was

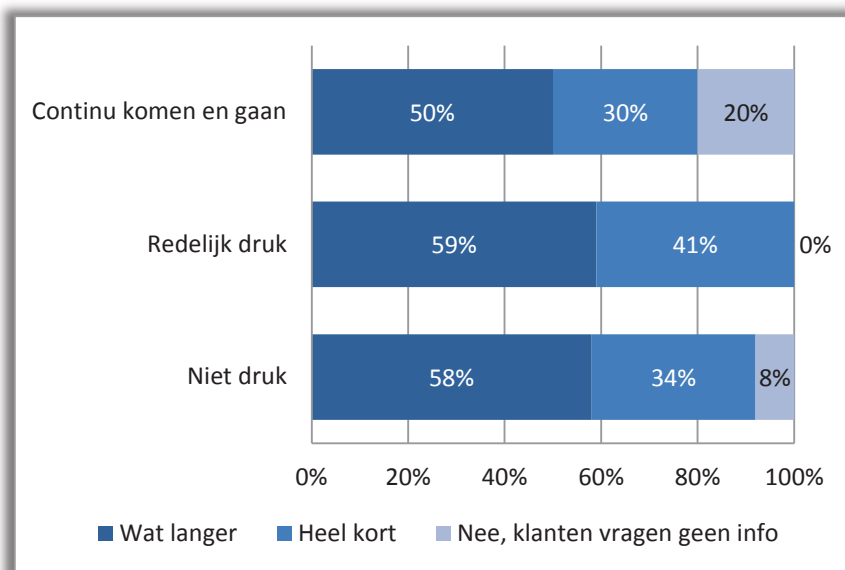
²³ Op dinsdag tot en met woensdag gemiddeld 981 tussen 12:00 en 21:00 uur. Op vrijdag 1 206 en op zaterdag 1 521 tussen 12:00 en 21:00 uur. Dat maakt samen 5 670 per week. Daarin zijn de bezoekers die vóór 12:00 uur of na 21:00 uur komen nog niet meegeteld, evenals de bezoekers op zondag en maandag. Op zaterdagavond deden we na 21:00 uur nog enkele halfuurtellingen en daaruit bleek dat het aantal binnenkomende bezoekers over het geheel genomen vergelijkbaar

dat ongeveer het dubbele, in de twee kleinste ongeveer de helft. Met andere woorden: in de grootste coffeeshop kwamen gemiddeld per week ongeveer vier keer zoveel bezoekers als in de kleinste. Let wel: het aantal individuele bezoekers (personen) per week was beduidend kleiner, want vaak kwamen bezoekers binnen een week vaker in dezelfde coffeeshop en/of (vooral toeristen) in meerdere coffeeshops (zie hoofdstuk 5).

4.4 Informatieverstrekking aan bezoekers

Bij elke telling werd ook geobserveerd in hoeverre klanten aan het verkooploket informatie kregen over cannabis(gebruik). Verreweg de meeste keren werd bezoekers aan het loket informatie verstrekt, in elk geval als zij daarnaar vroegen, hetzij heel kort (34% van de observaties) of wat langer (59%). De keren dat tijdens de observaties geen informatie werd verstrekt, vroegen klanten daar ook niet naar (7%). Hoewel ook als het erg druk was (continu komen en gaan van bezoekers) de meeste bezoekers die om informatie vroegen die ook kregen, was de algemene indruk: hoe drukker in de coffeeshop, hoe korter de informatieverstrekking.

Figuur 4.4 Drukke in coffeeshop en informatieverstrekking aan klanten



Daarbij waren er overigens wel verschillen tussen de coffeeshops. In sommige coffeeshops werd ook bij grote drukte informatie over (de aangeschafte) cannabis gegeven, in andere gebeurde dit minder en vaak vrij kort. Daarnaast leek het af te hangen de medewerker en diens ervaring. Een baliemedewerker die al in meerdere coffee-

was aan het aantal per halfuur in de periode 17:00-21:00 uur. (In sommige coffeeshops was het later op de zaterdagavond rustiger, in andere juist wat drukker).

shops en/of al langer in dezelfde had gewerkt, wist doorgaans meer te vertellen dan iemand die nog maar kort achter de balie stond.

Veruit het vaakst ging de gevraagde/verstreckte informatie over de cannabis (90% van de observaties), zoals de verschillende soorten hasj en wiet en/of het verschil tussen sativa en indica, over de sterkte en over de hoeveelheid in een joint. Op de tweede plaats stond informatie over de effecten van (een bepaalde soort) cannabis (55%), zoals stoned of high. Minder vaak betrof het informatie over 'veilig gebruik' (14%), bijvoorbeeld het beter niet combineren van cannabis en alcohol.

Voorbeelden van vragen en informatieverstrekking in coffeeshops tijdens observaties

Cannabis: Heb je een sativa, welke raad je me aan? Welke soorten indica heb je? Vragen gingen vooral over sativa's. Bezoekers wilden liever een high dan een stoned wietje. Weinig vragen gehoord over hoeveelheid thc en over smaak, wel over sterkte.

Effecten: Vaak ging informatie over de soorten cannabis samen met informatie over de effecten ervan. Bijvoorbeeld: welke soort wiet kan ik het beste roken als ik lacherig wil worden?

Veilig gebruik: Bijvoorbeeld: met zoveel mensen kan je het beste zoveel (tiende) gram roken. Of: mocht je wat draaierig worden, neem wat te drinken, wat te eten. Of wanneer iemand om het sterkste van het sterkste vroeg, dat de medewerker zei dat Nederlandse wiet misschien wel anders is dan thuis. Bij spacecake werd standaard informatie verstrekt over hoe veilig te gebruiken: onder andere niet te veel nemen, niet in combinatie met drank, niet in combinatie met andere drugs.

4.5 Conclusie

Tijdens systematische observaties in maart en april 2016 bevonden zich op een willekeurig moment in de middag of avond gemiddeld **49** bezoekers *in de coffeeshop*. Het hoogst geturfde aantal was **205**. De meeste bezoekers hadden een zitplaats, maar regelmatig was het zo druk dat er alleen staanplekken overbleven. Ook stonden er meestal klanten in de rij voor de verkoopbalie(s). Vaak waren dat er een paar, maar het kon soms flink oplopen. De langste wachtrij bestond uit **27** klanten.

De coffeeshops deden doorgaans hun best om geen *wachtrij voor de deur* te hebben. Toch bleek dat niet altijd te voorkomen. Bijvoorbeeld niet als een coffeeshop vanwege het afstandscriterium op schooldagen pas om 18:00 uur open mocht – dan stond er kort daarvoor steevast een wachtrij. Ook bleven tijdens één op de vijf observaties *bezoekers buiten voor de coffeeshop* staan. Overigens werden zij wel steeds door het personeel gemaand zich te verplaatsen.

Afhankelijk van het tijdstip, de dag en de coffeeshop gingen in maart en april 2016 per coffeeshop 's middags en 's avonds gemiddeld ca. **50-100 bezoekers per halfuur naar binnen** (dus bovenop degenen die er al waren). Het drukst was het op vrijdag in de namiddag en op de vroege avond, en op zaterdag in de vroege middag. Regelmatig was het binnen zo druk dat bezoekers wel de coffeeshop ingingen, maar snel weer vertrokken. Dit gebeurde tijdens een op de drie halfuurtellingen.

Omgerekend naar de *hele week*, waren er naar schatting gemiddeld meer dan **6 000** bezoekers per coffeeshop. Daarbij was er wel een flinke marge, met ca. 3 000 bezoekers in de kleinste en **12 000** in de grootste coffeeshop. Let wel: het aantal individuele bezoekers (personen) per week was beduidend kleiner, want vaak kwamen bezoekers binnen een week meermaals in dezelfde coffeeshop en/of (vooral toeristen) in meerdere coffeeshops (zie hoofdstuk 5).

De Paasdagen zijn niet de allerdrukste periode in het jaar. Op bijvoorbeeld Koningsdag of rond de jaarwisseling is het nog (veel) drukker. In 2016 viel Pasen vroeg en was het koud. Toch gingen er toen (tussen donderdag en maandag) *per halfuur* gemiddeld per coffeeshop **80** bezoekers naar binnen. De grootste uitschieter was **161** per halfuur, oftewel ruim vijf bezoekers per minuut.

Tijdens verreweg de meeste observaties in de coffeeshops bleek dat aan bezoekers bij de balie *informatie* werd verstrekt, in elk geval als zij daarnaar vroegen. Hoewel ook als het erg druk was (continu komen en gaan van bezoekers) de bezoekers die om informatie vroegen die meestal ook kregen, was de algemene indruk: hoe drukker in de coffeeshop, hoe korter de informatieverstrekking. Daarbij waren er overigens wel verschillen tussen de coffeeshops. In sommige coffeeshops werd ook bij grote drukte informatie over (de aangeschafte) cannabis gegeven, in andere gebeurde dit minder en vaak vrij kort.

5 Coffeeshopbezoekers

In maart en april 2016 hielden we ook een enquête onder bezoekers van coffeeshops in Centrum. Dat waren dezelfde negen coffeeshops als waar we klantentellingen en observaties deden (zie hoofdstuk 4). De bezoekers werd in de coffeeshops gevraagd om een vragenlijst in te vullen en na afloop kregen zij een kleine attentie. Er was een vragenlijst voor toeristen, in het Engels, Duits, Frans, Italiaans, Nederlands en Spaans. En er was een (grotendeels dezelfde) vragenlijst in het Nederlands en Engels voor 'lokale' coffeeshopklanten: woonachtig in Amsterdam en omgeving of werkend, studierend of schoolgaand in Amsterdam. In totaal deden 587 bezoekers mee. In de onderzochte coffeeshops komen vooral toeristen (zie ook hoofdstuk 3); dit verklaart waarom veel meer toeristen (527) dan lokale bezoekers (60) meededen aan de enquête.

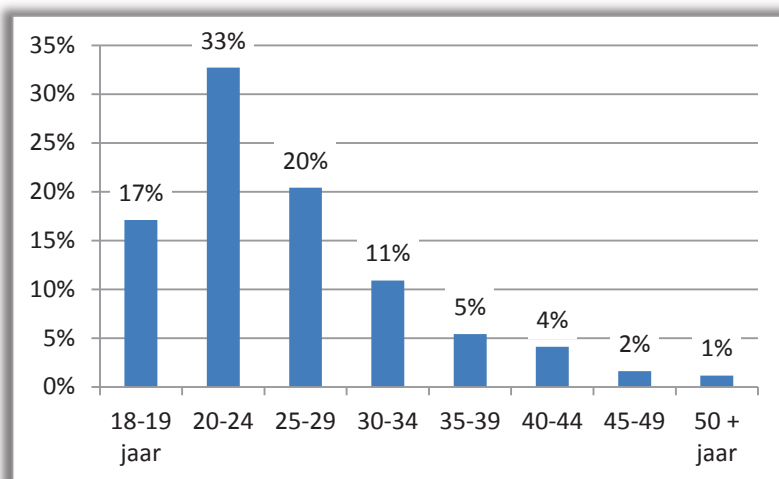
In dit hoofdstuk schetsen we eerst aan de hand van hun leeftijd, geslacht en land van herkomst in het kort het profiel van de toeristen in coffeeshops in Amsterdam-Centrum. Daarna wordt beschreven hoe lang zij ten tijde van het interview in Amsterdam verblijven, waar zij overnachten, hoe zij zich door de stad bewegen en waar zij hun tijd doorbrengen. Vervolgens focussen we op coffeeshops en cannabisgebruik. Aansluitend worden voor de 'lokale' bezoekers grotendeels dezelfde thema's besproken. Aan het einde van dit hoofdstuk worden de resultaten samengevat.

Alleen indien ze statistisch significant en relevant zijn, worden verschillen tussen groepen bezoekers (bijvoorbeeld van coffeeshops in de Haarlemmerbuurt vs. coffeeshops elders in Centrum, nieuwkomers vs. ervaren bezoekers onder de toeristen, of toeristen vs. lokale bezoekers) beschreven.

5.1 Toeristen: profiel en verblijf in Amsterdam

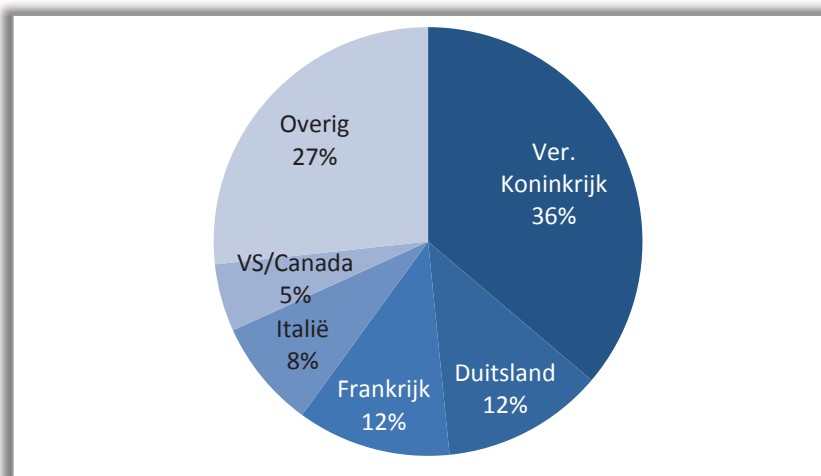
Een op de tien toeristen die meededen is vrouw (30%), de meerderheid man (70%). De leeftijd varieerde van 18 tot en met 68 jaar, met een gemiddelde van 25.7 jaar.

Figuur 5.1 Leeftijd toeristen in coffeeshops Amsterdam-Centrum



Zij woonden in 46 verschillende landen, veruit het vaakst in het Verenigd Koninkrijk, gevolgd door Duitsland, Frankrijk, Italië en de Verenigde Staten/Canada.

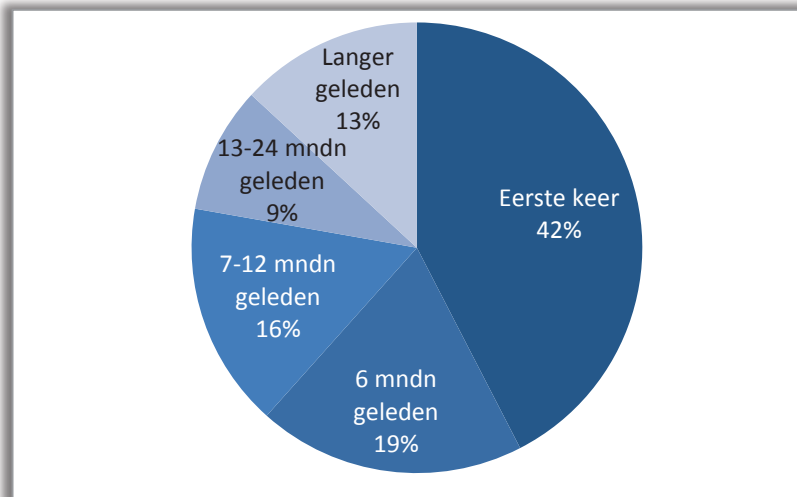
Figuur 5.2 Woonland toeristen in coffeeshops Amsterdam-Centrum



Vier op de tien toeristen (42%) waren voor het eerst in Amsterdam, 20% was er voor de tweede keer en de rest was al vaker in Amsterdam geweest (38%). Van degenen die al eerder in Amsterdam waren geweest, was een op de drie er voor het laatst nog in de afgelopen 6 maanden, wat minder nog in de afgelopen 7-12 maanden, nog iets minder in de laatste 13-24 maanden en voor de rest was het vorige bezoek langer geleden.²⁴ Voor de totale groep staat de verdeling in de volgende grafiek.

²⁴ Respectievelijk 33%, 28%, 16% en 22% van degenen die al eerder in Amsterdam waren.

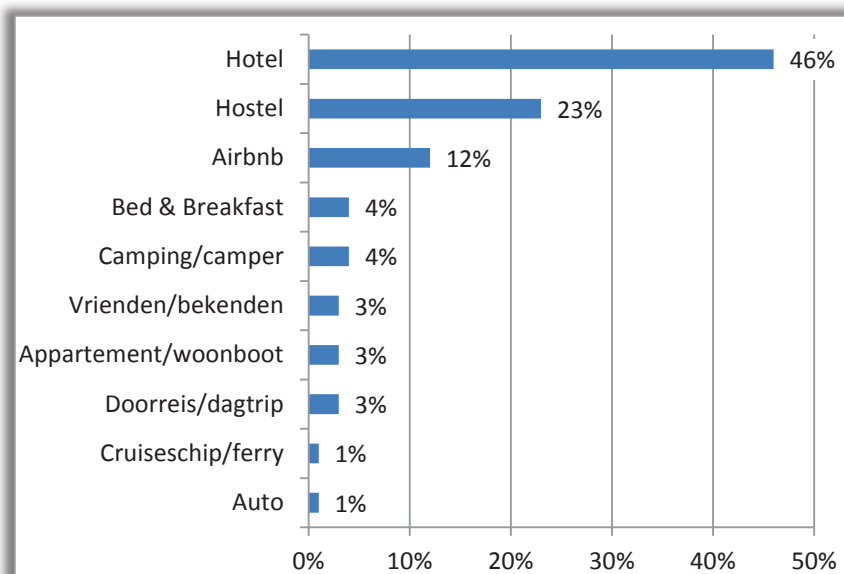
Figuur 5.3 Wanneer voor het laatst in Amsterdam?



De meeste toeristen waren ten tijde van het interview 1-2 dagen in Amsterdam. Ongeveer een op de drie (31%) was (deze keer) op de dag van het interview in Amsterdam gearriveerd. Voor iets minder was dat de vorige dag (28%). De rest kwam nog een dag eerder aan (23%) of was er nu drie dagen of langer (17%).

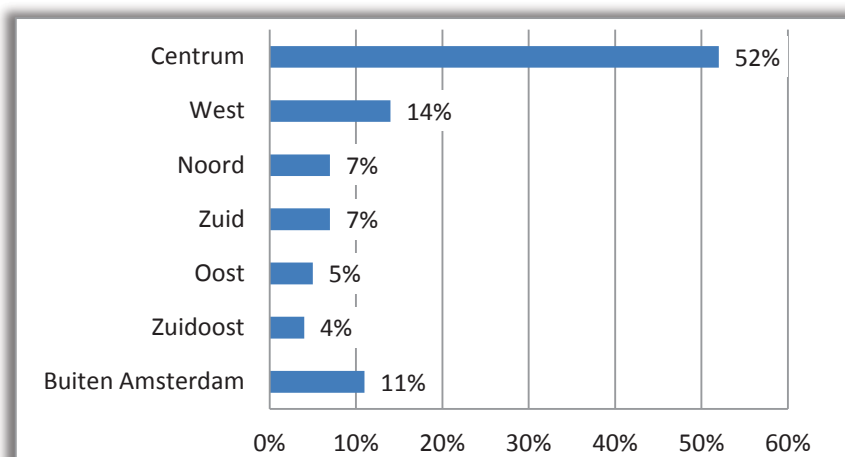
Twee op de drie toeristen verbleven in een hotel of een hostel. Een op de acht zat in een Airbnb-appartement. De meeste anderen overnachtten in een Bed & Breakfast, op een camping of in een camper, of logeerden bij vrienden/bekenden. De rest was voor een dagje naar Amsterdam gekomen, maakte een uitstapje vanaf een in Amsterdam aangemeerd cruiseschip, maakte een tussenstop op Schiphol en kwam voor een paar uur naar Amsterdam of sliep in de auto.

Figuur 5.3 Type overnachting van toeristen in coffeeshops van Amsterdam-Centrum



Ruim de helft van de toeristen overnachtte in Amsterdam-Centrum. Op flinke afstand volgde Amsterdam-West. Andere stadsdelen scoorden lager. Ongeveer een op de tien overnachtte buiten Amsterdam. Dat veel van de geïnterviewde toeristen overnachtten in Centrum is misschien ook niet zo verrassend gezien de ligging van de coffeeshops waar het onderzoek plaatsvond. Die coffeeshops zijn allemaal gevestigd in dit stadsdeel.

Figuur 5.4 Waar overnachten toeristen die coffeeshops in Amsterdam-Centrum bezoeken?

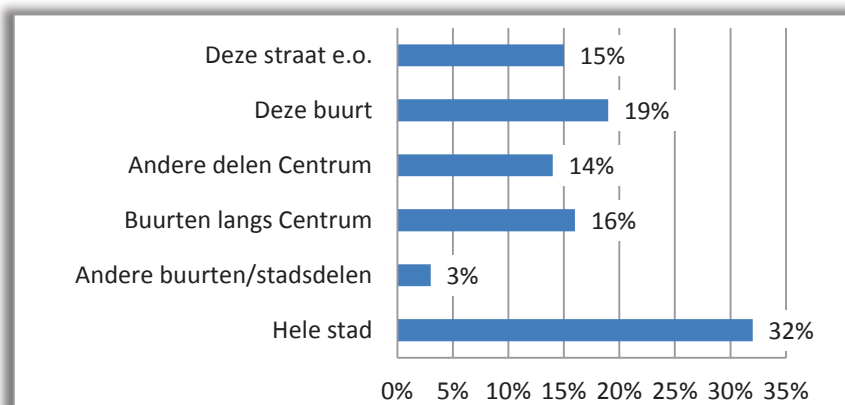


Stadsdeel Centrum is ook het gebied waar ongeveer de helft van de toeristen de meeste tijd doorbrengt (als zij niet op hun logeeradres zijn). Vaak is dat zelfs in de straat (en de directe omgeving) waar de coffeeshop ligt waar zij geïnterviewd werden, of de buurt. Op afstand volgen buurten langs Centrum en daarna andere buurten en stadsdelen. Ongeveer een op de drie zegt door de hele stad te trekken (Figuur 5.5).

De overgrote meerderheid van de toeristen beweegt zich vooral (ook) te voet door Amsterdam (81%). Op flinke afstand staat het openbaar vervoer op nummer twee (26%). Daarna komen fiets (7%), taxi (4%) en auto (2%).²⁵

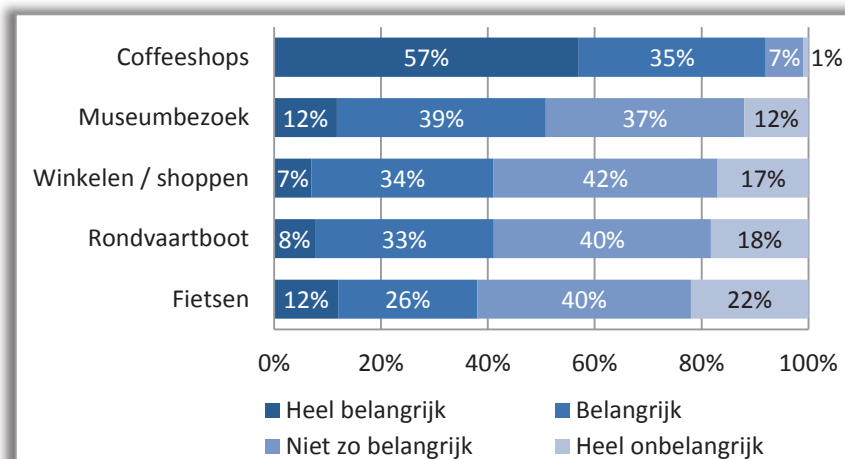
²⁵ Percentages tellen op tot meer dan 100% omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven.

Figuur 5.5 Waar brengen toeristen in coffeeshops in Amsterdam-Centrum de meeste tijd door in Amsterdam? (excl. overnachten)



Hoe belangrijk zijn coffeeshops voor de geïnterviewde toeristen tijdens hun verblijf in Amsterdam? Naast coffeeshops vroegen we naar vier andere 'attracties'. De antwoorden geven natuurlijk geen beeld van toeristen in het algemeen. We interviewden immers alleen toeristen in coffeeshops. Toch vindt bijna een op de tien bezoek aan een coffeeshop niet zo belangrijk of zelfs heel onbelangrijk. Bijna de helft vindt museumbezoek belangrijk of heel belangrijk. Iets lager scoren winkelen/shoppen en grachtenrondvaart. En nog iets lager fietsen.

Figuur 5.6 Belangrijkheid 'attracties' in Amsterdam

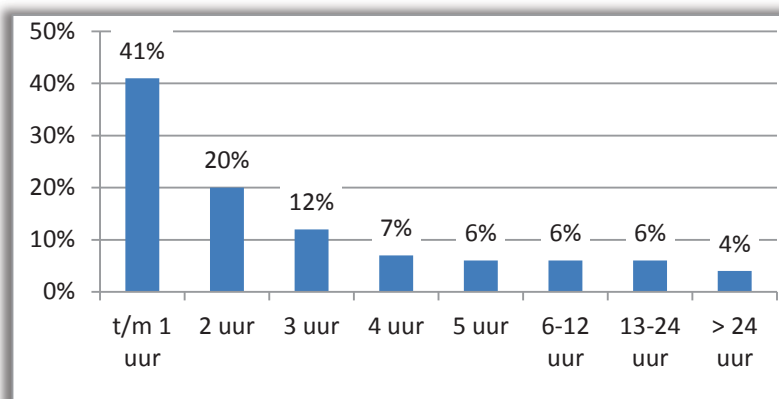


5.2 Toeristen: coffeeshopbezoek en cannabisgebruik

Van de toeristen die al eerder in Amsterdam waren geweest, ging de overgrote meerderheid (95%) tijdens hun *laatste* bezoek naar een coffeeshop. Zelden was dat uitsluitend in de coffeeshop van het interview (4% van de toeristen die al eerder in Amsterdam waren), maar het grootste deel was toen wel ook in deze coffeeshop geweest (59%). Een op de drie (33%) had toen alleen een of meer andere Amsterdamse coffeeshops bezocht.

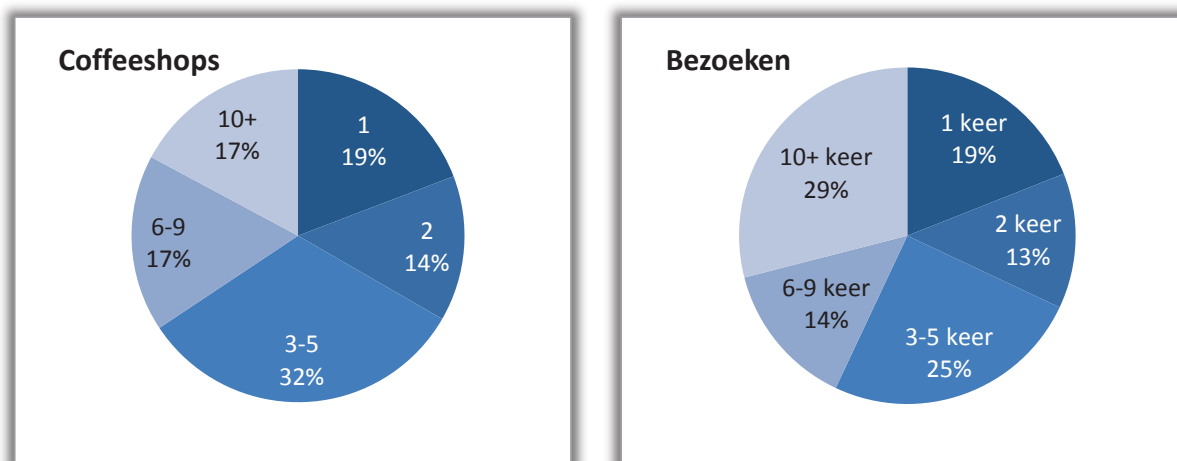
Opvallend veel van de geïnterviewde toeristen gingen tijdens hun *huidige* bezoek aan Amsterdam vrij kort na hun aankomst in de stad naar een coffeeshop. Vier op de tien deden dat zelfs al binnen een uur en nog eens twee op de tien binnen twee uur. Slechts een kleine minderheid deed er langer dan een etmaal over.

Figuur 5.7 Tijd tussen aankomst in Amsterdam en bezoek aan coffeeshop



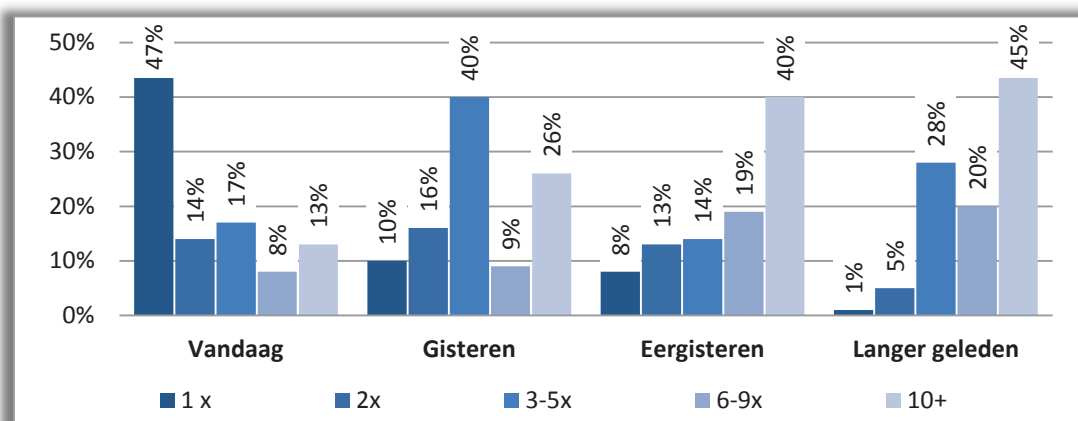
Van alle toeristen waren twee op de tien (19%) ten tijde van het interview voor de allereerste keer in een Amsterdamse coffeeshop – en was ruim de helft (55%) voor het eerst in de coffeeshop waar het interview plaatsvond. Daartegenover staat dat drie op de tien geïnterviewde toeristen tijdens hun *huidige* bezoek aan Amsterdam al voor minstens de 10^{de} keer in een coffeeshop waren. En twee op de tien waren tijdens hun huidige bezoek aan de stad tot nu toe in minstens 10 *verschillende* coffeeshops geweest (inclusief de coffeeshop van het interview).

Figuur 5.8 Aantal keren in coffeeshop en aantal coffeeshops tijdens huidig bezoek

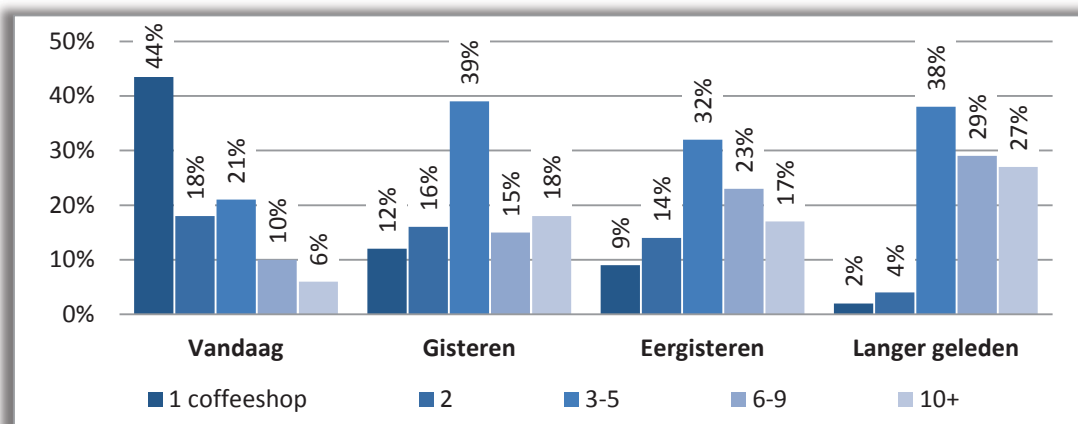


Hoe langer de toeristen in Amsterdam verbleven, hoe vaker zij al in een coffeeshop waren en ook in meer verschillende coffeeshops. Niettemin was van degenen die op de dag van het interview in de stad waren gearriveerd, ongeveer de helft nu al twee keer of vaker in een coffeeshop geweest, een klein deel zelfs minstens 10 keer.

Figuur 5.9 Aantal keren in coffeeshop tijdens huidige bezoek naar dag van aankomst in Amsterdam



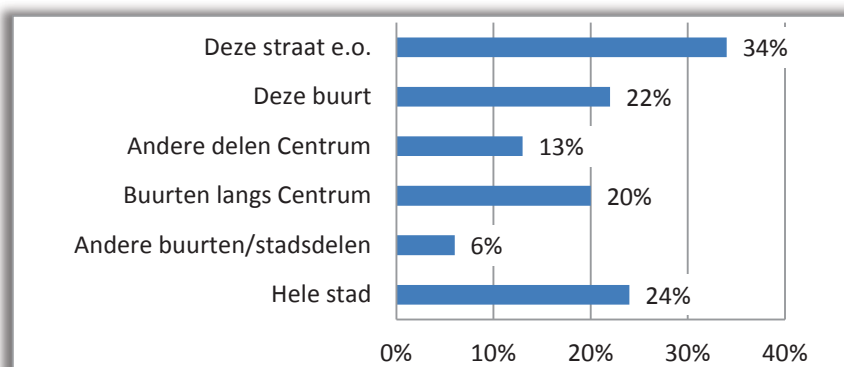
Figuur 5.10 Aantal verschillende coffeeshops tijdens huidige bezoek naar dag van aankomst in Amsterdam



Op de vraag waar de coffeeshops liggen die zij tot nu toe bezocht hadden, konden de toeristen meerdere straten/buurten/stadsdelen antwoorden. Het vaakst noemden ze de straat en de directe omgeving van de coffeeshop van het interview (34%) en de omliggende buurt (22%). Verder noemden zij andere delen van Centrum en buurten langs Centrum, maar weinig andere buurten of stadsdelen. Ongeveer een kwart zei door de hele stad in coffeeshops geweest te zijn.²⁶ Vergeleken met waar zij meer algemeen hun tijd in de stad doorbrengen (zie Figuur 5.5) concentreert het coffeeshopbezoek zich dus meer in Centrum.

²⁶ Percentages tellen op tot meer dan 100% omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven.

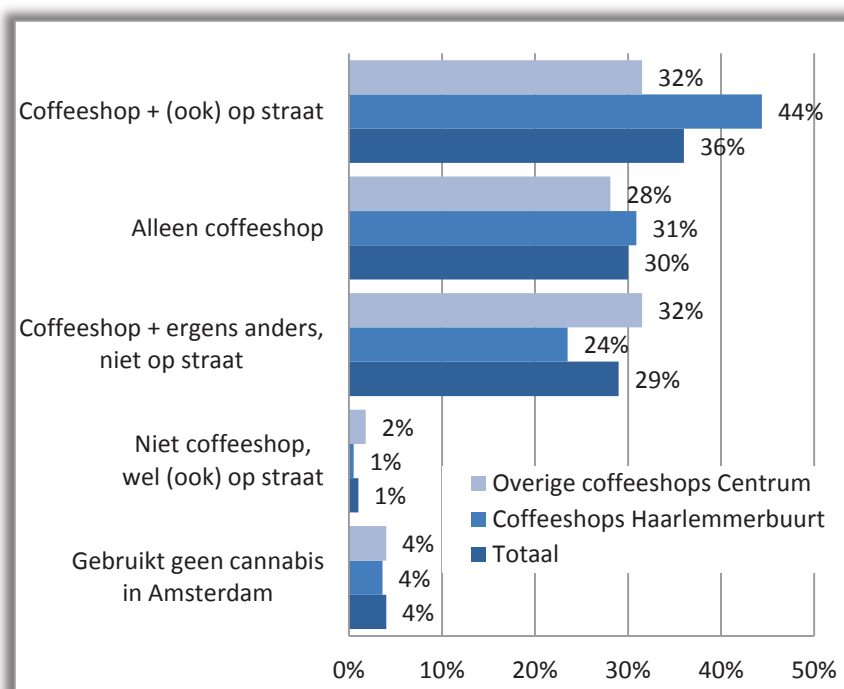
Figuur 5.11 Waar liggen de coffeeshops die toeristen bezoeken?



Slechts een kleine minderheid van de geïnterviewde toeristen (4%) komt meestal uitsluitend of vooral in een coffeeshop om er hasj of wiet te kopen (de 'halers'). Iets minder dan de helft is 'zitter' en komt alleen of vooral om er te blowen, is er met vrienden, etc. (44%), inclusief een kleine minderheid die in Amsterdam helemaal geen hasj of wiet gebruikt (4%). Iets meer dan de helft (52%) komt ongeveer evenveel in de coffeeshop om cannabis te kopen als er te gebruiken.

Drie op de tien toeristen gebruiken in Amsterdam cannabis uitsluitend in een coffeeshop, ongeveer evenveel doen dat zowel in een coffeeshop als ergens anders, maar niet op straat en iets meer blowen zowel in een coffeeshop als (ook) op straat.

Figuur 5.12 Waar gebruiken toeristen cannabis in Amsterdam?

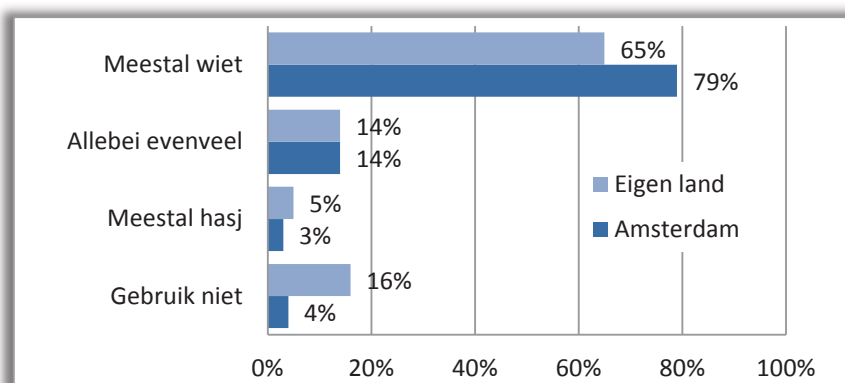


Een enkeling zegt niet in een coffeeshop en ook niet op straat te gebruiken te gebruiken. Een kleine minderheid neemt helemaal geen cannabis in Amsterdam.

Vergeleken met de toeristen die werden geïnterviewd in coffeeshops elders in Centrum, blowen de toeristen uit de coffeeshops in de Haarlemmerbuurt wat vaker ook op straat.

Wiet is veruit het populairst onder toeristen. In Amsterdam gebruikt 79% meestal wiet en slechts 3% meestal hasj. De rest zegt hier allebei evenveel te gebruiken – of, zoals gezegd, blowt niet in Amsterdam. Ook in hun eigen land nemen de toeristen vooral wiet (65%) – maar daar gebruikt ongeveer een op de zes helemaal geen cannabis.

Figuur 5.13 Toeristen: Gebruik van hasj of wiet



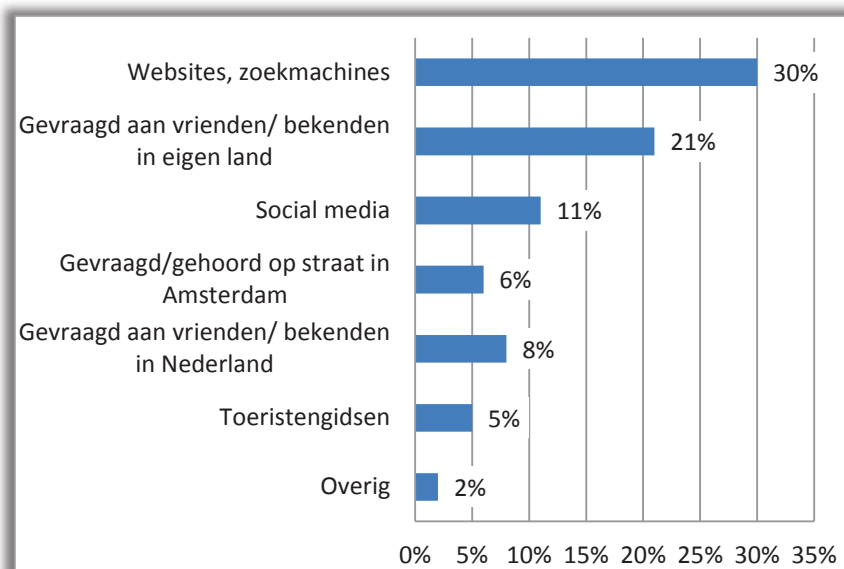
5.3 Toeristen: informatie over coffeeshops en keuze voor bepaalde coffeeshop

Ongeveer de helft van de toeristen zei vóór of tijdens hun bezoek aan Amsterdam naar informatie over coffeeshops te hebben gezocht of gevraagd (51%).²⁷ Veruit het vaakst deden zij dit (ook) op websites of via zoekmachines. Op de tweede plaats staan vrienden en bekenden in hun eigen land. Daarna komen social media (zoals Facebook, Twitter, Instagram en online forums), vrienden/bekenden in Nederland, mensen op straat in Amsterdam en ten slotte toeristengidsen. In de categorie ‘overig’ vallen onder andere campingmedewerkers, hotelpersoneel en andere hotelgasten.²⁸

²⁷ Dat gold zowel voor de degenen die voor het eerst in Amsterdam, c.q. een coffeeshop waren als voor wie er al vaker was geweest.

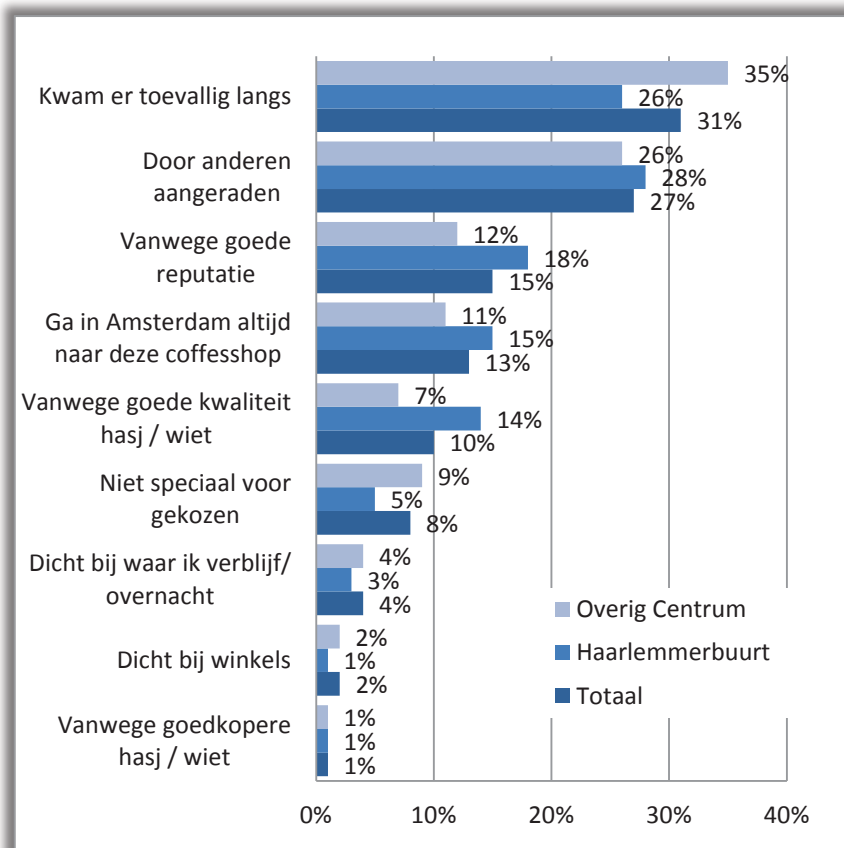
²⁸ Respondenten konden meerdere informatiebronnen noemen.

Figuur 5.14 Toeristen: Informatie zoeken/vragen over coffeeshops.



Op de vraag hoe zij in de coffeeshop terecht waren gekomen waar zij geïnterviewd werden, antwoordden de toeristen het vaakst dat zij er toevallig langskwamen.

Figuur 5.15 Toeristen: Waarom / hoe in DEZE coffeeshop gekomen?



Op de voet volgden andere personen die deze coffeeshop hadden aangeraden en daarna, op flinke afstand, de goede reputatie van de coffeeshop. Een klein deel zei

bij een bezoek aan Amsterdam altijd naar deze coffeeshop te gaan, een even klein deel gaf aan deze coffeeshop niet speciaal gekozen te hebben. Nabijheid tot hun verblijfplaats in Amsterdam of tot winkels werden nauwelijks genoemd. Vergeleken met de toeristen in coffeeshops in de Haarlemmerbuurt zeiden degenen in coffeeshops elders in Centrum wat vaker dat zij er toevallig langs waren gekomen.

5.4 Lokale bezoekers

Van de geïnterviewde 'lokale bezoekers' woont een kleine meerderheid in Amsterdam, de rest woont in de nabije omgeving van de stad en/of werkt/studeert hier.²⁹ Net als bij de toeristen was de meerderheid van de geïnterviewde lokale bezoekers man; 28% was vrouw. De leeftijd varieerde van 18 tot en met 65 jaar, met een gemiddelde van 25.5 jaar. Ook dat is vergelijkbaar met de toeristen.

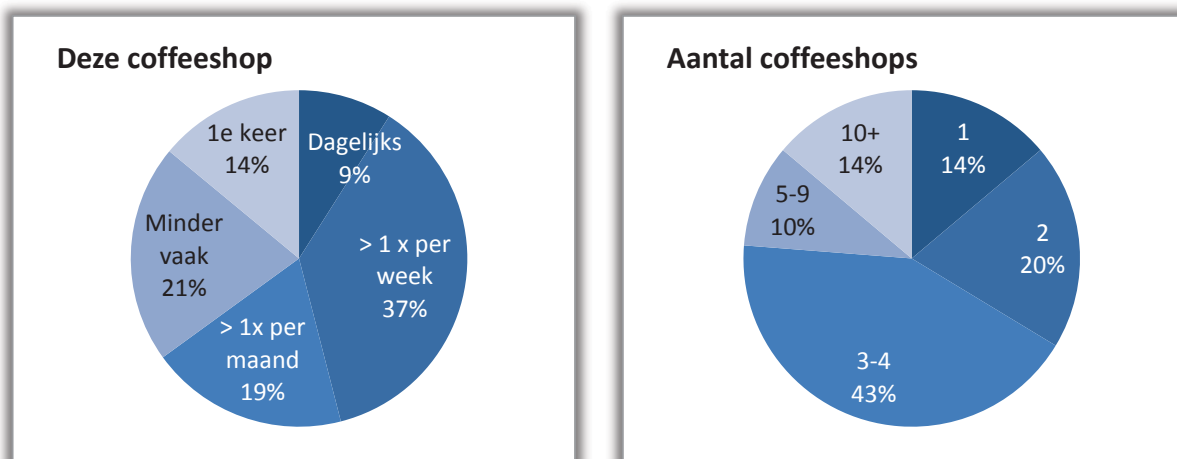
Terwijl de toeristen zich veruit het vaakst (ook) te voet door Amsterdam verplaatsen, ligt dat anders voor de lokale bezoekers. Zij gaan het vaakst vooral (ook) met het openbaar vervoer door Amsterdam (43%), gevolgd door lopend (38%), daarna op de fiets (25%) en met de auto (23%).³⁰

Op een paar uitzonderingen na waren de lokale bezoekers al eerder in een Amsterdamse coffeeshop geweest (95%), ook in de coffeeshop van het interview (86%). Vergeleken met de toeristen zijn de lokale bezoekers meer honkvast wat betreft coffeeshops. Ongeveer de helft komt minstens één keer per week in de coffeeshop van het interview (53%). Driekwart is in de afgelopen maand in maximaal 5 verschillende coffeeshops geweest.

²⁹ Ruim de helft woont in Amsterdam (22% in Centrum, 35% in andere stadsdelen). Een kwart woont op maximaal 30 minuten met het openbaar vervoer of de auto (24%). De rest woont verder weg (19%). De respondenten van buiten de stad werken en/of studeren in Amsterdam of zijn hier vaak.

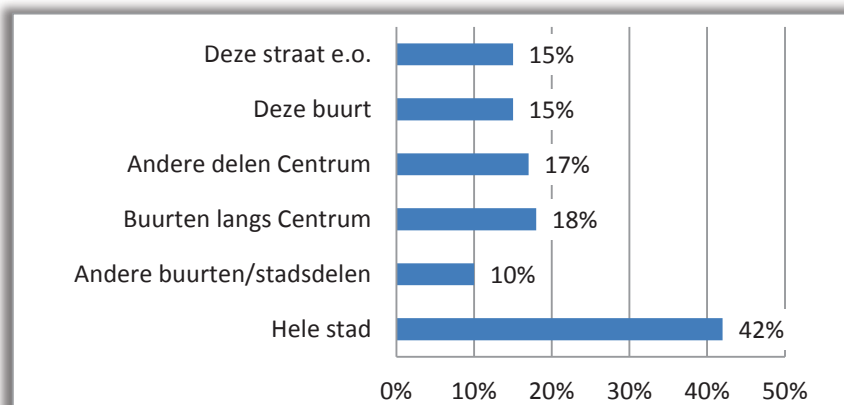
³⁰ Percentages tellen op tot meer dan 100% omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven.

Figuur 5.8 Aantal keren in coffeeshop en aantal coffeeshops tijdens huidig bezoek



Tegelijkertijd zijn de lokale bezoekers minder sterk dan de toeristen gericht op coffeeshops in stadsdeel Centrum. Ongeveer een kwart is de afgelopen maand in een of meer coffeeshops geweest in de straat en de directe omgeving van de coffeeshop van het interview en/of de omliggende buurt.³¹

Figuur 5.17 Waar liggen de coffeeshops die lokale bezoekers afgelopen maand waren?

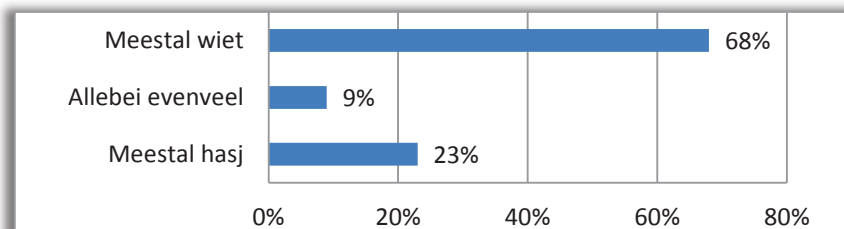


Een op de drie geïnterviewde lokale bezoekers (33%) komt meestal uitsluitend of vooral in een coffeeshop om er hasj of wiet te kopen (de 'halers'). Een kleine minderheid komt alleen of vooral om er te zitten (14%). Iets meer dan de helft (53%) komt ongeveer even vaak in de coffeeshop om cannabis te kopen als om er te gebruiken. Daarmee zijn de lokale bezoekers in mindere mate zitters dan de toeristen.

³¹ Percentages tellen op tot meer dan 100% omdat respondenten meerdere antwoorden konden geven.

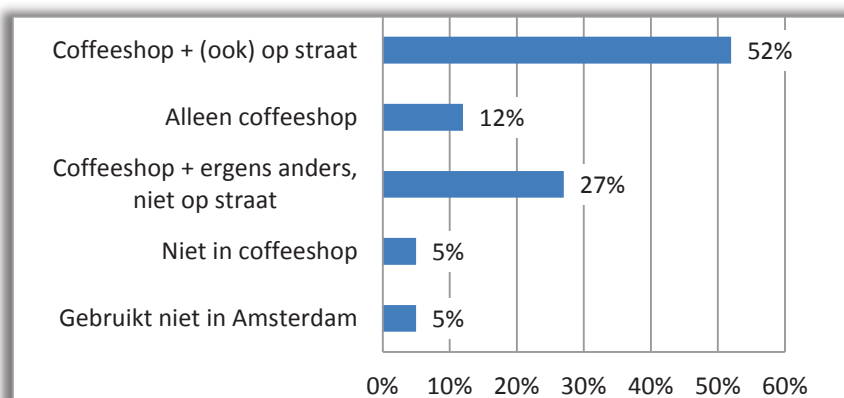
Net als onder de toeristen is wiet bij de lokale bezoekers populairder dan hasj. Twee op de drie lokale bezoekers gebruiken meestal wiet en een kwart gebruikt meestal hasj. De rest zegt allebei evenveel te gebruiken.

Figuur 5.18 Lokale bezoekers: Gebruik van hasj of wiet



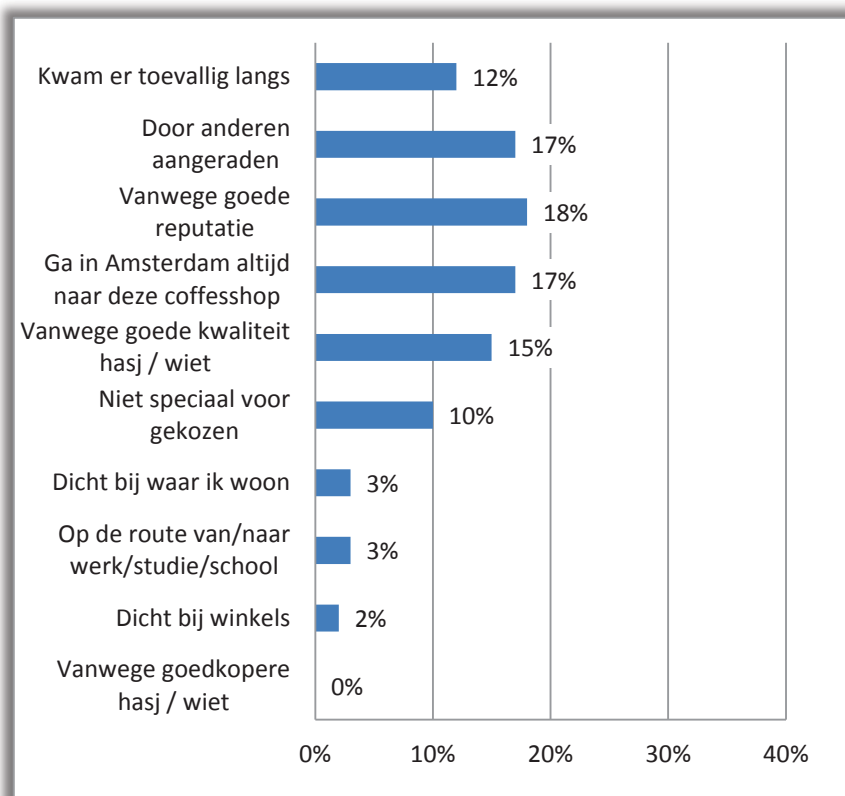
Lokale bezoekers gebruiken minder vaak dan toeristen cannabis uitsluitend in een coffeeshop (12% vs. 30% van de toeristen) en blowen vaker zowel in een coffeeshop als (ook) op straat (52% vs. 36%).

Figuur 5.19 Waar gebruiken lokale bezoekers cannabis?



Op de vraag hoe zij in de coffeeshop van het interview terecht waren gekomen, gaven de lokale bezoekers geen antwoorden die er echt uitspringen. De toeristen zeiden het vaakst dat zij er toevallig langskwamen, maar bij de lokale bezoekers komt dit op de vijfde plaats. Voor de rest zijn er geen significante verschillen tussen beide groepen. Opvallend is dat nabijheid tot de eigen woning bij de lokale bezoekers kennelijk nauwelijks een rol speelt. (Bij de toeristen gold dat ook voor nabijheid tot de locatie waar zij overnachtten). Ook kiezen weinig lokale bezoekers voor de coffeeshop omdat deze op de route van/naar hun werk of school ligt.

Figuur 5.20 Lokale bezoekers: Waarom / hoe in DEZE coffeeshop gekomen?



5.5 Conclusie

In maart en april 2016 is een survey gehouden onder bezoekers van dezelfde coffeeshops als waar de tellingen werden gehouden (zie hoofdstuk 4). Bij een survey op locatie stuit je onvermijdelijk op een oververtegenwoordiging van mensen die er vaker komen of langer vertoeven, of dat nu een coffeeshop is, een café of een museum. De respondenten vormen geen representatieve steekproef van alle coffeeshop-bezoekers. Maar de steekproef is wel representatief voor de mensen die op een willekeurig moment in de coffeeshops zijn. In totaal werden 587 bezoekers geïnterviewd: 527 toeristen en 60 lokale bezoekers. In beide groepen waren mannelijke bezoekers in de meerderheid; drie op de tien waren vrouw. De leeftijd liep van 18 jaar tot in de zestig, met een gemiddelde van 25-26 jaar.

Negen op de tien geïnterviewde toeristen vinden coffeeshops tijdens hun huidige bezoek aan Amsterdam belangrijk of heel belangrijk. Maar ze komen niet alleen naar de stad voor coffeeshops. De helft vindt ook museumbezoek (heel) belangrijk en vier op de tien vinden dat ook voor winkelen, een tocht met de rondvaartboot en fietsen. Vier op de tien toeristen in de coffeeshops waren voor het eerst in Amsterdam. De meerderheid logeerde in een hotel of hostel; een op de acht op een Airbnb-adres. Iets meer dan de helft overnachtte in Centrum, de meeste anderen elders in de stad. Een op de tien logeerde buiten Amsterdam, was op doorreis of maakte een dagtrip.

De overgrote meerderheid struint vooral lopend door Amsterdam. Dat doen ze voornamelijk in de directe omgeving van of in de buurt rondom de coffeeshops waar zij werden geïnterviewd, dan wel in andere delen van Centrum.

Ongeveer de helft van de toeristen zocht of vroeg vóór of tijdens hun bezoek aan Amsterdam naar informatie over coffeeshops. Veruit het vaakst deden zij dit (ook) op websites of via zoekmachines. Op de tweede plaats staan vrienden/bekenden in hun eigen land en op nummer drie volgen social media.

Ook al hadden ze lang niet allemaal informatie over coffeeshops gezocht of gevraagd, toch waren zes op de tien toeristen binnen twee uur na aankomst in de stad al naar een coffeeshop gegaan. Gedurende hun verblijf in Amsterdam (vaak waren ze op het moment van interview één of twee dagen) gaan de meesten een paar keer per dag naar een coffeeshop en vaak bezoeken ze ook verschillende coffeeshops. Dat doen ze vooral in stadsdeel Centrum – nog meer dan waar zij meer algemeen hun tijd in de stad doorbrengen.

Ongeveer één op de drie toeristen was terechtgekomen in de coffeeshop waar ze werden geïnterviewd omdat zij er toevallig langskwamen. De rest was er vooral op aanraden van anderen, vanwege de goede reputatie van de coffeeshop of omdat zij er altijd naar toegaan als zij in Amsterdam zijn.

De lokale coffeeshopbezoekers zijn minder sterk gericht op stadsdeel Centrum. Ook zij gaan wel te voet, maar vaker dan de toeristen nemen zij het openbaar vervoer, de fiets of de auto. De lokale bezoekers gaan vaak ook wel naar verschillende coffeeshops, maar ze hoppen minder van de ene naar de andere coffeeshop dan de toeristen. Ongeveer de helft gaat vooral naar coffeeshops in Centrum. Eveneens ongeveer de helft komt minstens één keer per week in de coffeeshop van het interview. Daar komen ze om verschillende redenen, maar geen hiervan springt er echt uit. Wel zijn lokale bezoekers selectiever in hun keuze en speelt er toevallig langskomen veel minder dan bij toeristen. Opvallend is dat nabijheid tot de eigen woning bij de lokale bezoekers kennelijk nauwelijks genoemd wordt – net als bij de toeristen de nabijheid tot de locatie waar zij overnachten.

De overgrote meerderheid van de toeristen in de coffeeshops bestaat uit ‘zitters’ (die alleen of vooral naar de coffeeshop gaan om te blowen, met vrienden te zijn, etc.) en uit bezoekers die ongeveer evenveel in de coffeeshop komen om cannabis te kopen als er te gebruiken. Slechts een paar procent komt meestal uitsluitend of vooral in een coffeeshop om er hasj of wiet te kopen (‘halers’). Met één op de drie zijn de lokale bezoekers vaker ‘halers’, maar de meerderheid is ‘zitter’ of komt even vaak in de

coffeeshop om cannabis te kopen als er te gebruiken. Ongeveer een op de drie toeristen en de helft van de lokale bezoekers blowt ook wel eens op straat. Bij beide groepen is wiet populairder dan hasj. Ook in hun eigen land gebruiken de toeristen vooral wiet, maar één op de zes blowt daar niet. Dat betekent dat in absolute aantallen ook heel veel toeristen in Amsterdamse coffeeshops komen die niet uit eigen ervaring weten wat de effecten van cannabis zijn.

6 Bewoners en ondernemers in de buurt van coffeeshops

Rondom elk van de negen onderzochte coffeeshops zijn bewoners en ondernemers geïnterviewd (30 in totaal).³² In dit hoofdstuk bespreken we hoe en waarom volgens hen de aanloop bij de coffeeshops zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld en hoe het daar tegenwoordig mee staat. Ook wordt in beeld gebracht in welke mate bewoners/ondernemers wachtrijen voor de coffeeshops en blowen op straat waarnemen, of zij daar overlast van ervaren en wat zij vinden van hoe coffeeshops daarmee omgaan. Verder wordt ingegaan op andere zaken waarvan zij overlast ondervinden.

In de interviews met de buurtbewoners/ondernemers is ook gesproken over straat-handel in drugs en over de gevolgen van een eventuele invoering van het afstandscriterium in de Haarlemmerstraat. Deze aspecten komen in latere hoofdstukken aan bod.

6.1 Variatie in buurtbewoners en ondernemers

Bij de selectie van bewoners en ondernemers in de nabijheid van de coffeeshops is gericht gezocht naar variatie in contact met en mening over de coffeeshops. Bij de ene coffeeshop was het makkelijker om buurtbewoners/ondernemers te vinden voor een interview dan bij de andere. Sommige coffeeshops hebben namelijk weinig of geen burens boven of nabij de coffeeshop – of er worden alleen appartementen aan toeristen of (telkens andere) expats verhuurd.

De geïnterviewde buurtbewoners/ondernemers wonen en/of werken gemiddeld 10 jaar in de buurt van een van de negen coffeeshops. Sommigen hebben vrijwel dagelijks contact met de eigenaar en/of het personeel van de coffeeshop, anderen zelden of nooit. Degenen die regelmatig contact hebben met de coffeeshop zijn daar meestal goed over te spreken.

Er zitten ondernemers tussen bij wie regelmatig of zelfs dagelijks klanten van de coffeeshop binnenkomen om er iets te kopen, te eten of te drinken, maar ook ondernemers die nauwelijks of geen coffeeshopklanten in hun zaak krijgen.

³² Een van de interviews werd met twee bewoners tegelijk gehouden. Niet meegeteld zijn buurtbewoners/ondernemers met wie is gesproken in het kader van het veldonderzoek naar straathandel (hoofdstuk 7).

6.2 Ontwikkeling aantal bezoekers van coffeeshops en huidige drukte

Driekwart van de geïnterviewde buurtbewoners/ondernemers zegt dat er tegenwoordig in de naburige coffeeshop(s) meer of veel meer klanten komen dan drie jaar geleden (in de eerste maanden van 2013). De teneur in de interviews is dezelfde als in de interviews met de coffeeshops (hoofdstuk 2): eerst geleidelijk meer klanten in de coffeeshops, in de loop van 2014 nog meer en vooral in 2015 steeds drukker. Daarnaast zien buurtbewoners/ondernemers dat het in de coffeeshops die overdag op schooldagen gesloten zijn 's avonds drukker is geworden.

“Het is geleidelijk drukker geworden, maar nu nog meer. En het is nu 's avonds drukker doordat ze pas vanaf 18:00 uur open zijn.” (Ondernemer, Resp. 05)

Als belangrijkste verklaring voor de groei in het aantal coffeeshopbezoekers noemen buurtbewoners/ondernemers dezelfde factoren als de coffeeshops (in hoofdstuk 2): de sluiting van coffeeshops in het kader van Project 1012 en meer toerisme in de stad, mede door goedkope vluchten en Airbnb. En voor de Haarlemmerbuurt tevens de ook voor toeristen aantrekkelijke winkels.

“De sluiting van de coffeeshops in de rest van Centrum heeft echt geleid tot een overbevolking hier.” (Ondernemer, Resp. 20)

“Publiek van de Nieuwendijk schuift door naar hier. Ook meer Airbnb's en meer op toerisme gerichte winkels zoals souvenirshops. De commercie rondom toeristen is erg uitgebouwd en toegenomen.” (Buurtbewoner, Resp. 23)

“Veel meer toeristen doordat er meer hotels zijn en goedkope vliegtickets.” (Buurtbewoner, Resp. 18)

“Het is hier een leuke buurt, aantrekkelijk voor toeristen door de levendigheid.” (Buurtbewoner, Resp. 11)

Tegenwoordig (de laatste maanden) vinden de meeste buurtbewoners/ondernemers het doordeweeks wel druk in de coffeeshops, maar niet te druk. Maar er zijn er ook die het dan te druk vinden. Meer buurtbewoners/ondernemers zeggen dat het in het weekend (veel) te druk is in de coffeeshops – in de Haarlemmerbuurt is dat zelfs het overheersende beeld.

6.3 Wachtrijen, blowen op straat en overlast

De meerderheid van de buurtbewoners/ondernemers in de Haarlemmerbuurt ziet vaak of heel vaak een *wachtrij voor de deur* van de coffeeshop staan. Bij de coffeeshops elders in Centrum is dat veel minder het geval. Toch zijn er maar een paar buuren die zeggen er overlast van te hebben. Een enkeling spreekt van dagelijkse over-

last, anderen vinden dat het alleen bij feestdagen echt té druk is. Sommige buurtbewoners/ondernemers menen dat de coffeeshops hier weinig of niets aan doen.

“De coffeeshop doet er niks aan. Dat zouden ze wel moeten doen, want het is hun verantwoordelijkheid.” (Bewoner, Resp. 06)

“Ze controleren wel op ID, maar houden zich verder niet bezig met blokkades op straat.” (Bewoner, Resp. 24)

“Ze sturen geen mensen weg die hinderlijk zijn.” (Bewoner, Resp. 25)

Maar we horen er meer die vinden dat de coffeeshops de toeloop in goede banen leiden en hun best doen tegen overlast. Of die menen dat de coffeeshop niets te verwijten valt.

“Het is nooit hinderlijk. De straat heeft er geen last van. De portiers verplaatsen ook af en toe fietsen of scooters die hinderlijk zijn. Er wordt goed op gelet.” (Bewoner, Resp. 23)

“Ze controleren op ID en de mensen werken allemaal hard om het netjes te houden.” (Bewoner, Resp. 22)

“Het zijn rustige rijen, niet hinderlijk.” (Bewoner/ondernemer, Resp. 26)

“De shop kan er zelf niets aan doen. Het is nu eenmaal een druk punt.” (Bewoner, Resp. 06)

“Het is een hele kleine coffeeshop, ze kunnen er niks aan doen als er een rij staat.” (Ondernemer, Resp. 01)

“Voor openingstijd staat er wel een wachtrij, maar het is niet hun keuze om vanaf 6 uur ’s avonds open te gaan.” (Ondernemer, Resp. 05)

De meerderheid van de buurtbewoners/ondernemers ziet ook wel eens coffeeshopklanten die *op straat zitten of staan te blowen*, een deel zelfs vaak of heel vaak. Dat verschilt niet tussen de Haarlemmerbuurt en elders in Centrum. Ongeveer de helft van de buurtbewoners/ondernemers ervaart daar wel eens overlast van. Dat zijn vooral mensen die wonen of werken in de Haarlemmerbuurt. Toch zijn er maar een paar die er (heel) veel overlast van zeggen te hebben.

Sommigen vinden dat de nabijgelegen coffeeshop(s) niet echt wat onderneemt tegen blowende klanten op straat; de een ergert zich daar groen en geel aan, de ander vindt het niet zo nodig dat coffeeshops hiertegen optreden.

“Ze zijn er totaal niet mee bezig buiten hun coffeeshop. Er hangen dagelijks mensen voor de deur en soms kotsen ze zelfs tegen het raam. De coffeeshop voelt geen zorgplicht, ze verkopen alleen maar.” (Bewoner, Resp. 25)

“De coffeeshop doet er niks aan. Dat zouden ze wel moeten doen, het is hun verantwoordelijkheid.” (Bewoner, Resp. 18)

“Af en toe zitten ze bij mij op het terras te blowen. Dat hebben de mensen van de coffeeshop zelf niet in de gaten. Ik stuur ze van mijn terras af, maar dat is verder geen probleem.” (Ondernemer, Resp. 05)

“Ik vind het niet echt nodig dat coffeeshops optreden tegen mensen die op straat blowen. Een enkele keer zeg ik er zelf wat van. De enige 'overlast' die ik er wel eens van heb is als ze hun wietgeur uitblazen in mijn kraam.” (Ondernemer, Resp. 12)

Meer buurtbewoners/ondernemers vinden dat de coffeeshop(s) in hun buurt genoeg maatregelen neemt tegen blowende klanten op straat, er niet echt wat aan hoeft te doen of er niet op kan worden aangekeken.

“In de coffeeshop hangen overal regelbordjes met wat wel en niet mag van de Nederlandse wet.” (Bewoner, Resp. 23)

“Ze doen wat ze kunnen en ik heb er niet veel last van, dus ik let er ook niet zo op.” (Twee bewoners, Resp. 29)

“De coffeeshop hiernaast doet het heel netjes. Als het hun klanten zijn, zijn ze er meteen bij.” (Ondernemer, Resp. 08)

“Ik heb vooral last van het afval dat ze achterlaten, zoals de plastic zakjes waar de wiet in zit. De portier van de coffeeshop stuurt ze weg als ze voor mijn deur troep maken.” (Bewoner, Resp. 22)

“Het is lastig om ook dat nog te controleren voor de shops als ze het al zo druk hebben.” (Ondernemer, Resp. 10)

“Ik vind het okay zo, het maakt mij niet uit dat ze op straat hasj of wiet roken.” (Bewoner, Resp. 17)

“Ze houden zich er nou niet echt mee bezig ofzo, maar in mijn ogen hoeft dat ook niet.” (Ondernemer, Resp. 19)

Ongeveer de helft van de geïnterviewde bewoners/ondernemers zegt ook wel eens van andere dingen in de buurt van de coffeeshop overlast te hebben. Deels hebben die meer of minder direct met de coffeeshop(s) te maken. Dan gaat het vooral over de wietlucht, maar ook wel over coffeeshopklanten die op straat overgeven.

“De wietlucht die er non-stop hangt overal.” (Ondernemer, Resp. 20)

“Door de stank van de afvoer van de blowcafés moeten de ramen dicht.” (Bewoner, Resp. 13)

“Wanneer ik met m’n dochtertje op de arm loopt en zij krijgt wietlucht in haar gezicht.” (Bewoner, Resp. 29)

“Klanten die overgeven op straat, zitten op de trap, glazen en lege plastic zakjes op de trap en geluidsoverlast.” (Bewoner, Resp. 18)

Voor een ander deel betreft het overlast die wordt toegeschreven aan de coffeeshop(klanten), maar die ook kan worden veroorzaakt door andere personen, bijvoorbeeld parkeeroverlast of geluidsoverlast.

“Parkeren van de klanten van de shop die de laden en los vakken gebruiken als hun parkeerplaats, laten motor draaien en zetten harde muziek aan.” (Bewoner, Resp. 21)

Ten slotte is er overlast die wordt ervaren in de buurt van coffeeshops, maar die daar niet (specifiek) door veroorzaakt wordt, zoals rücksichtslose fietsers of zoals daklozen en verslaafden die bedelen op straat en vuilniszakken openmaken waardoor troep op straat komt.

“Fietsers zijn een drama hier in de buurt. Ze rijden keihard en fietsen mensen omver.” (Ondernemer, Resp. 27)

“Veel mensen van de Regenboog (= opvang voor verslaafden en daklozen) die rondhangen. Vooral na april komen zij bedelen, in de winter nauwelijks.” (Ondernemer, Resp. 12)

“Zwerfers die vuilniszakken openmaken en veel afval achterlaten. Ze komen ook op elkaar af als ze zien dat er iets te halen valt.” (Bewoner/ondernemer, Resp. 26)

6.4 Conclusie

Buurtbewoners/ondernemers in de directe omgeving van de onderzochte coffeeshops schetsen eenzelfde beeld van de trend in het aantal coffeeshopbezoekers als de coffeeshops in hoofdstuk 2. Sinds 2013 kwamen er eerst geleidelijk meer klanten in de coffeeshops, in de loop van 2014 nog meer en vooral in 2015 werd het steeds drukker. Daarnaast zien buurtbewoners/ondernemers dat het in de coffeeshops die overdag op schooldagen gesloten zijn ’s avonds drukker is geworden. Net als de coffeeshop schrijven zij de groei in aantal coffeeshopbezoekers vooral toe aan de sluiting van coffeeshops in het kader van Project 1012, in combinatie met meer toerisme in de stad.

Over het algemeen vinden buurtbewoners/ondernemers het doordeweeks wel druk in de coffeeshops, maar niet te druk. In het weekend vinden ze het vaker (veel) te druk – in de Haarlemmerbuurt is dat zelfs het overheersende beeld. Daar ziet de meerderheid ook (heel) vaak een wachtrij voor de deur van de coffeeshop staan. Bij de coffeeshops elders in Centrum is dat veel minder het geval, mogelijk (ook) omdat de drukte in en rondom coffeeshops daar (nog) meer opgaat in de grote mensenmassa. De meerderheid van de buurtbewoners/ondernemers ziet ook wel eens coffeeshopklanten die op straat zitten of staan te blowen, een deel zelfs vaak of heel vaak. Dat verschilt niet tussen de Haarlemmerbuurt en buurten elders in Centrum.

Over het algemeen ervaren buurtbewoners/ondernemers eerder overlast van blowen op straat dan van wachtrijen voor de deur van de coffeeshops. Zij verschillen in hun oordeel over maatregelen van de coffeeshop(s) om hier iets tegen te doen. Sommige burens vinden coffeeshops tekortschieten bij de aanpak van dergelijke overlast, maar er zijn er meer die vinden dat coffeeshops de toeloop in goede banen leiden en hun best doen tegen overlast. Of die menen dat coffeeshops niets te verwijten valt.

Wanneer bewoners/ondernemers ook wel eens overlast hebben van andere dingen in de buurt van de coffeeshop, dan betreft dit deels meer of minder direct met de coffeeshop samenhangende overlast (met name wietlucht), voor een ander deel overlast die wordt toegeschreven aan de coffeeshop(klanten), maar die ook kan worden veroorzaakt door andere personen (bijvoorbeeld parkeeroverlast of geluidsoverlast) en voor weer een ander deel overlast die niet (specifiek) door coffeeshops wordt veroorzaakt (bijvoorbeeld zwerfvuil).

7 Straathandel in drugs

Al vrij snel nadat de eerste coffeeshops in het kader van Project 1012 dichtgingen kwamen er signalen van buurtbewoners op en rond de Wallen over straatdealers. Dat was geen nieuw fenomeen – in de jaren zeventig en tachtig was er met name op en rond de Zeedijk een levendige straathandel in heroïne en later ook cocaïne. Met een combinatie van maatregelen werd dit probleem aangepakt. Maar nu waren er weer straatdealers en zogeheten ‘nepdopealers’, personen die poeders, tabletten e.d. verkopen als waren het ‘echte’ drugs, in de buurt. Naarmate er meer coffeshop gesloten werden, groeide volgens buurtbewoners dit probleem. En waaierden straatdealers uit naar omliggende buurten, inclusief de Haarlemmerbuurt.

In dit hoofdstuk belichten we vanuit verschillende invalshoeken de recente ontwikkelingen in en de huidige situatie wat betreft straathandel in drugs en nepdope in en rond het 1012-gebied. Eerst wordt in het kort informatie van de politie hierover geschetst. Daarna komen achtereenvolgens de coffeeshops, de buurtbewoners/ondernemers en de coffeshopbezoekers aan het woord. Aansluitend wordt aan de hand van eigen observaties een impressie gegeven van wat zich op straat (zichtbaar) afspeelt rondom straathandel in drugs. Aan het eind worden de bevindingen in hoofdlijnen samengevat.

7.1 Politiecijfers over straathandel in drugs/nepdope

Tussen 2009 en 2014 registreerde de politie in de binnenstad van Amsterdam jaarlijks gemiddeld circa 1 400 incidenten met ‘(nep)dopealers’.³³ Het ene jaar waren het er wat meer dan het andere. Volgens de politie zelf zijn de cijfers niet erg representatief en geven zij vooral de politie-inzet weer. Niettemin zijn het jaarlijks forse aantallen incidenten. Verdachten van nepdopehandel worden vaak bij herhaling opgepakt. Gemiddeld ging het tussen begin 2013 en eind maart 2015 om 45 unieke verdachten per maand, die in deze periode bij gemiddeld 2.5 geconstateerde incidenten betrokken waren.³⁴ Volgens de politie pleegt vrijwel iedere (nep)dopealer ook andere delicten. Uit de politiecijfers komt, naast handel in nepdope en echte drugs, een breed pallet aan strafbare gedragingen naar voren: hinderlijk gedrag, wildplassen, bedelen en slapen op of aan de weg; belediging, bedreiging en mishandeling; winkeldiefstal, zakkenrollerij en straatroof; overtreding van het messenverbod; enzovoorts.

³³ Prijs & Noot (2015).

³⁴ Totaal 1208 unieke verdachten, verantwoordelijk voor 3051 incidenten (Prijs & Noot, 2015).

7.2 Coffeeshops over straatdealers

Bijna alle coffeeshops melden in hun eigen omgeving een toename van straatdealers in de afgelopen twee jaar. Dit wordt vaak gekoppeld aan het verdwijnen van coffeeshops in het kader van Project 1012, in het bijzonder het sluiten van de coffeeshops in de Warmoesbuurt. Dat heeft niet alleen geleid tot meer aanloop bij coffeeshops in andere buurten, maar ook tot meer straatdealers.

“De straathandel neemt toe, want vraag en aanbod zijn niet meer in evenwicht. Er zijn te weinig shops voor de behoefte. Toeristen op de Warmoesstraat worden benaderd door straatdealers. Er wordt nepdope verkocht. Er is iets gecreëerd wat niet meer te stoppen is.” (Exploitant)

Alle onderzochte coffeeshops signaleren tegenwoordig regelmatig, soms zelfs dagelijks straatdealers in hun buurt. Daarnaast zouden ze sowieso opereren in de Warmoesstraat. Het gaat volgens de coffeeshops met name om jongens / jonge mannen tussen de 18 en 30 jaar, met verschillende etnische achtergronden, maar relatief vaak van Marokkaanse/Noord-Afrikaanse afkomst. De straatdealers hangen volgens de coffeeshops zowel overdag als 's avonds rond in de buurt. In de Haarlemmerbuurt worden tevens 'junks' genoemd. Eén coffeeshop geeft aan dat dit ook te maken kan hebben met de nabijgelegen Blaka Watra (onderdeel van de Regenboog), dat ook harddruggebruikers naar de buurt trekt.

De straatdealers zijn de coffeeshops een doorn in het oog: duidelijk is dat je ze niet in je zaak wil, maar je kunt ze ook niet zomaar buiten de deur houden als je eigenlijk geen concrete grond hebt om hen te weigeren.

“We zijn ook in overleg gegaan met de buurtregisseur, want we wilden ze niet in onze zaak hebben, maar bewijs maar dat ze iets hebben. Je kan niet iedereen gaan fouilleren. En als we ze dan eruit zetten, was het vaak van 'discriminatie'. Maar wanneer ik zei: jongen, ik heb gezien net daar en daar dat je stond te verkopen, ik zag je, dan gingen ze wel. Maar het was echt heel vervelend. Er stonden er een tijd aan elke kant van de steeg twee, dus iedereen die door de steeg ging werd aangesproken. Dat zorgde voor een nare sfeer. Ze doen het heel handig, waardoor de politie ze bijna nooit op heterdaad kan betrappen. De ene die aanspreekt heeft niks bij zich, er zijn altijd meerdere mensen bij betrokken.” (Manager)

De portiers zeggen streng op te treden als ze straatdealers in de buurt van de coffeeshop bezig zien, sturen hen weg en manen ze door te lopen. Verschillende coffeeshops spreken van goed georganiseerde groepen, waarbij jongens verschillende taken/functies hebben in het geheel. De een staat op de uitkijk, de ander spreekt mensen op straat aan, enzovoorts. Verschillende coffeeshops vinden dat de politie harder

zou moeten optreden en meer/vaker straatdealers zou kunnen arresteren. Aan de andere kant geven de coffeeshops in de Nieuwendijkbuurt aan dat er zo'n anderhalf à twee jaar geleden camera's zijn geplaatst op de hoeken van de stegen, en dat die jongens sindsdien minder vaak in de stegen opereren. Toch signaleren portiers en medewerkers ze nog wel. Van klanten horen de coffeeshops weinig klachten over straatdealers, behalve een enkele keer dat toeristen zeggen dat ze zijn aangesproken door iemand die ze op straat iets probeerde te verkopen.

Over het algemeen weten de coffeeshops niet echt wat voor drugs de straatdealers verkopen. Meestal vermoeden ze dat er – afgezien van nepdope – alleen in hard-drugs wordt gehandeld, omdat de verkoop op straat van softdrugs niet lucratief (genoeg) zou zijn. Maar volgens sommigen verkopen de straatdealers ook hasj en wiet.

7.3 Buurtbewoners/ondernemers over straatdealers

Net als de coffeeshops reppen ook bewoners/ondernemers over een toename van straatdealers. Illustratief is een brief die een bewoonster van de Warmoesbuurt begin januari 2016 aan de burgemeester stuurde over meer straatdealers als gevolg van de sluiting van coffeeshops. Met toestemming van de afzender staat deze brief hieronder (enigszins ingedikt) weergegeven.

Brief van bewoonster Warmoesbuurt aan de burgemeester over straatdealers

Allereerst wens ik u en uw medewerkers het allerbeste voor 2016! Helaas moet ik dit nieuwe jaar beginnen met de sombere constatering. (...) In de afgelopen maanden heeft de drugsoverlast ongekende proporties aangenomen. Het aantal straatdealers is volgens mijn waarneming (en dat van vele anderen) enorm toegenomen! Stond er een clubje eens een tijdje in het noordelijk deel van de Warmoesstraat, of eens een tijdje bij het Oudekerksplein, nu staan ze te allen tijde overal! (...) Daarnaast lijkt zich onder toeristen het idee te hebben postgevat dat het in Amsterdam heel normaal is om openlijk op straat cocaïne (of wat daar voor door moet gaan) te gebruiken. Zo kwam ik afgelopen zaterdagmiddag rond 13.30 thuis met mijn boodschappen en trof ik drie Russisch sprekende toeristen voor mijn deur aan die aan het snuiven waren. En ik verzeker u dat dat niet de eerste keer is, zeker niet! Ik hoef tegenwoordig maar mijn hoofd uit het raam te steken (...) of ik zie toeristen drugs gebruiken. Dat betreft overigens niet altijd harddrugs, want het gebruik van softdrugs heeft zich óók massaal verplaatst naar de straat. Ik geef de coffeeshophouders niet graag gelijk, maar op dit punt hebben ze het zeker. De overgebleven coffeeshops in de buurt zijn door de enorme drukte en vraag tot een soort loketverkopers geworden, en de koopwaar wordt op straat genuttigd. (...) Het gaat misschien ook niet om de persoonlijke overlast die ik hiervan ervaar. Maar het gaat wel om de schrikbarende snelle en massale verovering van de openbare ruimte in de afgelopen maanden door drugsdealers, gebruikers en alcoholmisbruikers. Terwijl we nu juist de openbare ruimte met zoveel moeite en inzet terug hadden veroverd.

Dát deze ontwikkeling gevolgen heeft voor de leefbaarheid is natuurlijk evident. Waar vroeger nog een soort 'code' bestond tussen bewoners en junks en dealers, zijn de huidige dealers buitengewoon agressief en intimiderend. Een paar van mijn burens zijn bedreigd, verhinderd om hun woning te betreden of te verlaten, of hebben zelfs klappen gehad. Zelf ben ik een paar keer op niet al te vriendelijke wijze gemaand om niet uit mijn raam te kijken terwijl een deurtje werd gesloten.

Dergelijke geluiden komen niet alleen van de Warmoesstraat, waar al weer een tijdje alle coffeeshops weg zijn. Ook rondom nog wel bestaande coffeeshops in en rond het 1012-gebied reppen bewoners/ondernemers, met name in de Haarlemmerbuurt, over een toename van straathandel. Ook zij koppelen die toename vaak aan sluitingen van andere coffeeshops, maar daarnaast regelmatig aan het toegenomen toerisme in het algemeen. Zo vertelt iemand die al zo'n twintig jaar in de Haarlemmerbuurt woont dat er eerder nog een groot verschil was qua drukte tussen doorde-weeks en het weekend. Ook nu is er nog wel een verschil, maar eigenlijk is het nu alle dagen druk. Dit is ook waar volgens haar de straatdealers op afkomen: die zien een vergrote afzetmarkt en dus hangen ze de hele dag in de straat en eromheen om mensen aan te spreken. Een andere bewoner in de Haarlemmerbuurt zegt over de straatdealers en de invloed van Project 1012:

“Mijn grootste zorg is het toegenomen aantal straatdealers hier in de straat. Sinds het najaar van 2015 is echt een duidelijke toename zichtbaar. Alle problemen die ik ondervind in de wijk, vooral die van het laatste jaar met de stijging in het aantal straatdealers, zijn een gevolg van project 1012. Dat heeft tot een verschuiving van problemen naar dit stukje buurt geleid. De sfeer van de Nieuwendijk verschuift naar de Haarlemmerbuurt en niet andersom, wat de hoop was van de gemeente.” (Bewoner, Resp. 06)

De helft van de bewoners/ondernemers die we hebben geïnterviewd *hoort* tegenwoordig regelmatig of (heel) vaak over straatdealers in hun buurt. De andere helft af en toe, zelden of nooit. En iets minder dan de helft zegt zelf regelmatig tot (heel) vaak straatdealers in hun buurt te *zien*. In de Haarlemmerbuurt horen meer geïnterviewde bewoners/ondernemers over straatdealers (en/of zien ze die zelf) dan de bewoners/ondernemers rond de coffeeshops in de andere onderzochte buurten. Dat verschil wordt onder andere toegeschreven aan cameratoezicht in de andere buurten, wat daar straatdealers afschrikt.

“Vroeger hadden we wel veel last van straatdealers. Maar sinds er een politiecamera hangt hier op de hoek van de steeg en de Nieuwendijk is er geen overlast meer.” (Ondernemer, Resp. 09)

“Een paar jaar geleden had je ze wel. Maar de straat is goed opgeruimd. Er hangt nu ook een camera verderop in de straat.” (Ondernemer, Resp. 04)

Wie zijn de straatdealers volgens buurtbewoners/ondernemers die hen zelf wel eens zeggen te zien? Wanneer zijn ze actief en wat voor drugs verkopen ze? Het dominante beeld is dat het gaat om jonge mannen (‘straatjochies’, ‘jonge gasten op brommertjes’, ‘ongure types’).

“Het is een straatcultuurtje, met petjes en donkere kleding.” (Bewoner, Resp. 29)

“Meestal rond de 20 jaar, maar er is ook een oude garde van veertigplussers. Vaak zijn ze van Noord-Afrikaanse afkomst.” (Ondernemer, Resp. 20)

“Meestal zijn het gekleurde jongens en mannen, maar er zitten bijvoorbeeld ook wel Polen tussen.” (Bewoner, Resp. 17)

“Jongens met capuchon die in gore steegjes hangen.” (Ondernemer, Resp. 07)

De straatdealers zouden er vooral aan het einde van de dag zijn, in de avond en ‘s nachts, maar volgens sommigen zijn ze er de hele dag. En meer in het weekend dan doordeweeks.

“De hele dag door, maar vooral ‘s avonds.” (Ondernemers, Resp. 20)

“In het weekend zie je ze heel veel, want dan is het hier veel drukker op straat en heb je veel toeristen. En s' avonds is het nog drukker. Doordeweeks is het veel minder.” (Ondernemer, Resp. 12)

De bewoners/ondernemers zien sommige straatdealers door de hele buurt lopen, anderen hangen vooral op een brug of in stegen, zitten bij plantenbakken of in een speeltuintje, in donkere hoekjes, portieken en nissen. Wat voor drugs de straatdealers verkopen, weten de meeste bewoners/ondernemers eigenlijk niet. Sommigen vermoeden of zeggen te weten dat het om harddrugs gaat, anderen denken dat de straatdealers ook wiet verkopen.

“Ik heb geen idee wat ze dealen, waarschijnlijk alles.” (Bewoner, Resp. 25)

“Ik denk pilletjes en het zwaardere spul.” (Ondernemer, Resp. 05)

“Meestal dealen ze wiet of pillen, een enkele keer ook cocaïne.” (Ondernemer, Resp. 12)

“Volgens mij dealen ze in van alles, van wiet tot heroïne.” (Ondernemer, Resp. 20)

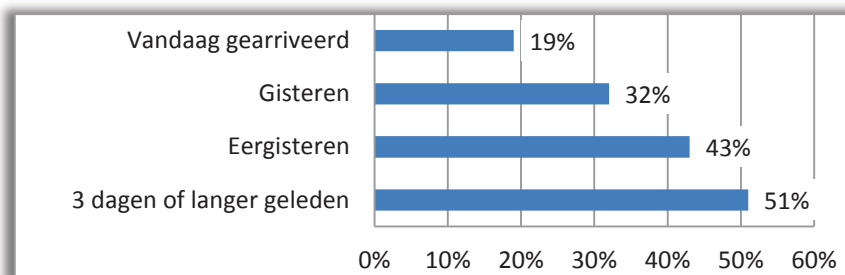
“Ik weet niet wat ze verkopen, maar geen wiet neem ik aan.” (Bewoner, Resp. 18)

7.4 Coffeeshopbezoekers over straathandel

Wat zijn de ervaringen van de geïnterviewde coffeeshopbezoekers met straatdealers in Amsterdam? Van de *toeristen* zegt ongeveer de helft nog nooit in Amsterdam te zijn aangesproken door straatdealers (52%). De andere helft is dat weleens overkomen: uitsluitend tijdens vorige bezoeken (15%), of ook dan wel alleen tijdens hun huidige bezoek (34%).³⁵

Hoe zijn hun ervaringen met straatdealers tijdens hun huidige bezoek? Hoe langer de toeristen deze keer in Amsterdam zijn, hoe groter de kans is dat zij nu zijn aangesproken door straatdealers. Toch was dit degenen die op de dag van aankomst in Amsterdam zijn geïnterviewd al één op de vijf tijdens hun huidige bezoek overkomen.

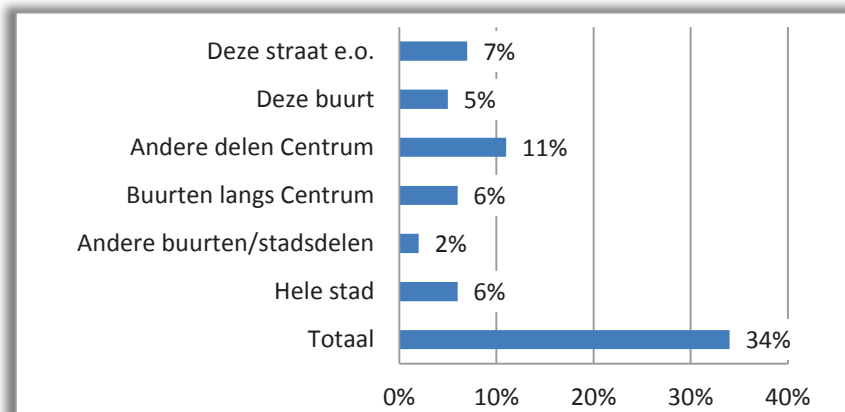
Figuur 7.1 Toeristen: aangesproken door straatdealers tijdens huidig bezoek naar dag van aankomst.



De toeristen die zijn geïnterviewd in coffeeshops in de Haarlemmerbuurt zeggen vaker dan de in andere coffeeshops in Centrum geïnterviewde toeristen dat zij tijdens hun huidige bezoek zijn aangesproken door straatdealers (30% vs. 40%). Dat gebeurt vooral in Centrum, deels (ook) in de omgeving van de coffeeshops.

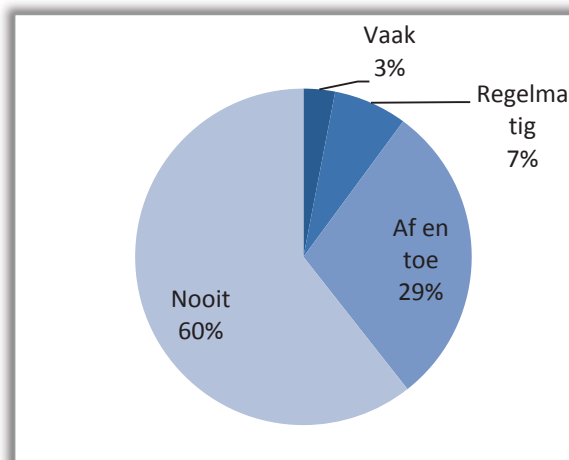
³⁵ Wat betreft ooit weleens in Amsterdam aangesproken te zijn geweest door straatdealers is er een duidelijk verschil tussen de toeristen in de coffeeshops die voor het eerst in Amsterdam zijn en degenen die er al eerder geweest zijn. Van de toeristen die voor het eerst in Amsterdam waren, zegt 31% in de stad weleens aangesproken te zijn door straatdealers, tegenover de 48% van wie er nu voor de tweede keer zijn en 68% van wie er al vaker zijn geweest. Maar alle drie groepen zijn tijdens hun *huidige* bezoek even vaak aangesproken door straatdealers.

Figuur 7.2 Toeristen: waar tijdens huidig bezoek aangesproken door straatdealers?
(in % van alle geïnterviewde toeristen)



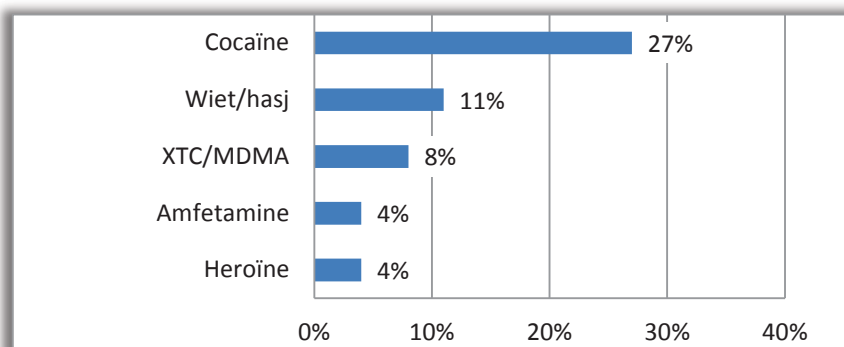
Aan de *lokale bezoekers* werd een iets andere vraag over straatdealers gesteld: “Ben/word je in deze buurt (= waar de coffeeshop van het interview is gelegen) wel eens aangesproken door straatdealers?” Eén op de tien lokale bezoekers zegt dit regelmatig of vaak mee te maken, drie op de tien af en toe, en zes op de tien nooit.

Figuur 7.3 Lokale bezoekers: in deze buurt aangesproken door straatdealers?

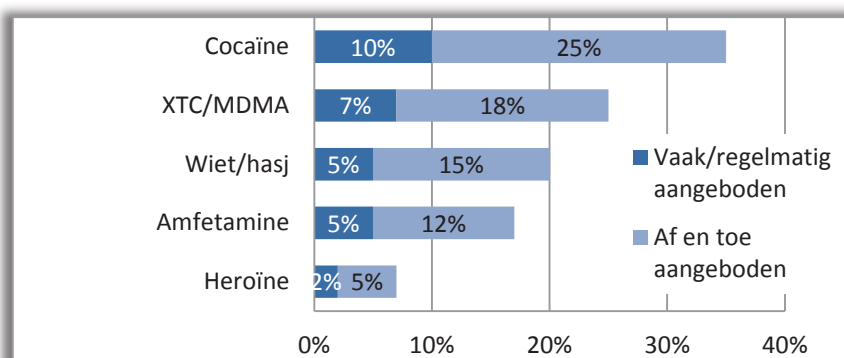


Welke drugs bieden de straatdealers volgens de coffeeshopbezoekers aan? Bij de drugs die *toeristen* aangeboden kregen van straatdealers staat tijdens hun huidige bezoek cocaïne veruit aan top, op afstand gevolgd door wiet/hasj en daarna ecstasy (MDMA). Amfetamine en heroïne worden minder aangeboden. Een enkeling werd (ook) benaderd door straatdealers met crack, paddo's, LSD en/of 2-CB. Voor de drugs die *lokale bezoekers* 'in deze buurt' aangeboden krijgen ziet de top-3 er iets anders uit: 1. Cocaïne; 2. Ecstasy; 3. Cannabis. De vergelijking met de toeristen gaat echter niet zomaar op, want de toeristen verblijven doorgaans kort in Amsterdam.

Figuur 7.4 Toeristen: Welke drugs aangeboden door straatdealers tijdens huidige bezoek? (in % van totale groep)



Figuur 7.5 Lokale bezoekers: Welke drugs aangeboden door straatdealers in deze buurt? (in % van totale groep)



Let wel: het betreft hier drugs die de straatdealers volgens de toeristen en de lokale coffeeshopbezoekers zeggen te verkopen, maar het kan bijvoorbeeld ook ‘nepdope’ zijn!

7.5 Observaties op straat

Om ook met eigen ogen een beeld te krijgen van de straathandel in drugs gingen we van medio maart tot eind april 2016 regelmatig de straat op in de Warmoesbuurt, de Nieuwendijkbuurt en de Haarlemmerbuurt. Doordeweeks en in het weekend, overdag, ’s avonds en ’s nachts.

Straatdealers en coffeeshops

Op straat horen we van sommige mensen die in de buurt van coffeeshops wonen/werken dat (vermoedelijke) straatdealers wel eens een coffeeshop ingaan. We zien ze zelf ook wel eens bij een coffeeshop naar binnengaan, maar dan zijn ze niet actief nabij die coffeeshop.

“Op een doordeweekse middag volgen we een jongen op zijn looproute vanaf de Haarlemmerstraat. Hij doet het rustig aan. Na een tijdje geeft hij er kennelijk de brui aan, slaat op de Nieuwendijk een steeg in waar ook een coffeeshop ligt. Er staat een rij

bij de ingang. Na een knikje van de portier loopt de jongen naar binnen.” (Woensdagmiddag, 23 maart 2016).

Oer het algemeen zien we straatdealers de directe omgeving van de coffeeshops mijden als ze mensen aanspreken. Dat is in lijn met de geluiden van bewoners/ondernemers over de controle hierop door (portiers van) coffeeshops, zodat straatdealers hier geen klanten kunnen werven. Wel staat overdag op het Damrak regelmatig een jongen op zijn post op de hoek van de steeg met een coffeeshop die op schooldagen tot 18:00 uur gesloten is, in de hoop klanten te kunnen vangen die voor een dichte deur komen te staan. Bij andere coffeeshops proberen straatdealers in de ochtend, voordat de coffeeshops opengaan, hun slag te slaan.

Maandagmorgen, 18 april 2016

We volgen drie jongens met petjes en hun karakteristieke tasjes vanaf de Oudezijds Voorburgwal, kriskras door stegen richting Zoutsteeg. Ze groeten onderweg een paar jongens die zo hier en daar wat staan te hangen. Een enkele keer stoppen ze even. De gesprekken zijn kort. Een keer wordt van telefoon gewisseld. Een andere keer lost iemand uit de groep iemand af die zich vervolgens bij het groepje voegt. Zo te zien komen ze niet om te winkelen, noch om te eten. Hun looppas is langzaam, een beetje sloffend, maar soms versnellen ze. Ze kijken selectief naar voorbijgangers. Zo te zien gaat hun aandacht vooral uit naar jeugdige toeristen. Voor de Zoutsteeg houden ze halt en blijven een poosje staan. Ze hebben het vooral gemunt op gasten die voor een nog gesloten coffeeshop staan. Eentje loopt dan met ze mee en wijst dan voor de dichte shop naar een van zijn vrienden. Een paar keer vangen ze bot, totdat een stelletje toehapt. De jongen haalt zijn portemonnee tevoorschijn en loopt met twee jongens de Zoutsteeg in, richting Nieuwendijk. Het meisje blijft achter want de derde persoon loopt ook weg de andere kant op. Als het te lang duurt loopt ze de Zoutsteeg in. Haar vriend is nergens meer te bekennen.

In de Warmoesbuurt schrijven mensen die deze buurt goed kennen de activiteiten van straatdealers vooral toe aan het verdwijnen van de sociale controle door coffeshops, want die zijn er niet meer.

“Vooral sinds de sluiting van coffeeshop Baba in de Warmoesstraat heb je meer straatdealers. Toen die er nog was, hielden de portiers dat goed in de gaten. De nieuwe winkeliers zijn minder begaan met de buurt en dat is jammer. De buurt wordt hierdoor anoniemer.” (Ondernemer, Warmoesstraat)

“Er is minder controle op straat nu de portiers van de coffeeshops weg zijn. Dat had zeker een preventief effect. Vooral omdat er nu uitgerekend op die hoek jongens staan die je wat willen aansmeren.” (Ondernemer, Oudebrugsteeg)

Straatdealers overdag

Doordeweeks zijn er altijd wel een paar dealers op straat, maar meer in het weekend. Op doordeweekse dagen zien we in de middag in de Haarlemmerbuurt en de Nieuwendijkbuurt wel wat 'vaste dealers', maar doorgaans weinig of geen groepjes. In een van de coffeeshops rond de kop van de Nieuwendijk is het doordeweeks ook 's middags vrijwel altijd druk. Regelmatig zien we gasten buiten voor de deur wachten op vrienden die binnen zijn om wat te kopen, maar geen runners of dealers die in de directe omgeving van de coffeeshop toeristen proberen af te vangen.

Haarlemmerbuurt, donderdagmiddag, 31 maart 2016

Rond lunchtijd is het nog rustig op de Haarlemmerstraat. De portiers van coffeeshops staan buiten in de bleke voorjaarszon. De coffeeshops zijn nagenoeg leeg. In de loop van de middag wordt het drukker, vooral met groepen jonge toeristen. In hun kielzog komen de straatdealers. In groepjes blijven ze hangen op straat. De dealers hebben het vooral op toeristen gemunt. "Jonge knullen met Amsterdam-mutsen die in groepjes een beetje doelloos door de straat sjokken", aldus een horecaondernemer. "Het zijn Noord-Afrikanen en Antillianen die hier actief zijn." Ze wijken soms uit naar de Herenmarkt en als winkels om 18:00 uur dichtgaan, hangen ze daar in de portiek. Uit wat we zelf en van anderen horen wordt er kennelijk vooral cocaïne aangeboden.

In het weekend zijn meer straatdealers actief. Dat begint al vroeg in de ochtend, nog voordat de coffeeshops opengaan. Dan proberen straatdealers omzet te maken onder toeristen die net zijn aangekomen, of die al een nacht zijn doorgezakt.

Vroege vogels vangen

Zaterdagochtend, 23 april 2016. We lopen de route Haarlemmerstraat-kop Nieuwendijk-Damrak-Zoutsteeg. De coffeeshops zijn nog dicht, maar op het Damrak en in de buurt van een hotel staan een paar jongens opvallend te werven. Ze lijken het vooral te hebben gemunt op jonge toeristen die met rugzakken en rolkoffertjes vanaf het Centraal Station de stad intrekken richting het hotel. Sommige toeristen lopen door, anderen maken een praatje en een enkel groepje sjokt achter iemand aan die mogelijk iets voor ze kan regelen.

We volgen twee jonge Britten vanaf de Haarlemmerstraat richting de Nieuwendijk. Het is nog rustig in de straat. Het is kwart voor 9. Zo te zien hebben ze nog niet geslapen. Ze drukken hun neus tegen de dichte deur van de coffeeshop en lopen verder. Ze kijken om zich heen alsof ze op zoek zijn naar iemand. Op de Martelaarsgracht zien ze een jongen die hen mogelijk verder kan helpen. Er worden handen geschud. De jongen pleegt een kort telefoontje. Dan lopen ze met zijn drieën richting de Nieuwezijds Voorburgwal. Ergens halverwege bellen ze aan waarna ze met hun drieën naar binnen gaan.

Vooraf op vrijdag en zaterdag wordt het in de Haarlemmerbuurt in de loop van de middag steeds voller op straat. Amsterdammers doen er boodschappen of pikken een terrasje, er is een continue stroom van dagjesmensen en toeristen, onder wie talrijke groepjes buitenlandse toeristen, vooral jongens en mannen, die naar de coffeeshops trekken. Bij de coffeeshops zonder portier blijven vaker groepjes nog even voor de deur staan, de net aangeschafte cannabis wordt buiten aandachtig bekeken en besnuffeld. Coffeeshops met een portier zien er strenger op toe dat de klanten doorlopen zodra ze weer naar buiten komen. De meeste klanten lopen na een bezoek aan de coffeeshops vanaf de Haarlemmerstraat weer terug, richting binnenstad. Maar er is ook een uitwaaier-effect van blowers die in de buurt op zoek gaan naar een bankje, trap, portiek of tafel om een joint te roken. En daar komen dan weer straatdealers op af. Sommige dealers zijn constant in beweging ('dynamische dealers'), anderen hangen op hun vaste stek ('statische dealers').

Haarlemmerbuurt, zaterdagmiddag, 2 april 2016

We tellen vanmiddag zo'n tien runners (klantenwerbers) en dealers die tegelijkertijd actief zijn in de Haarlemmerbuurt. De meesten hebben een Noord-Afrikaans uiterlijk. Sommigen zijn statisch en blijven voor langere tijd op dezelfde plek staan. Anderen lopen hun 'olifantenpaadjes', heen en weer door de Haarlemmerstraat en af en toe een zijstraat in en langs de Brouwersgracht, de Singel of Prinsengracht weer terug naar de Haarlemmerstraat.

We zien ook hoe een groepje van vier in traag tempo op en neer door de straat trekt. Eentje voorop en drie erachter. Ze lopen quasi ongeïnteresseerd en aan de kant van de straat waar (bijna) geen coffeeshops liggen. Af en toe houden ze pauze bij een hang-out in de buurt. Dan drinken ze fris in een snackbar of spreken af op een van hun vaste locaties in de straat.

Een ander ploegje maakt minder meters en hangt langdurig tegen een dicht rolluik aan. Ze dragen alle vier een zonnebril en hebben allemaal een schoudertasje. Twee van hen staan bijna continu te bellen. Er komen twee (waarschijnlijk) toeristen aangelopen die zich bij de groep voegen. Na een paar minuten stopt er een auto en splitst het groepje zich op. De twee toeristen stappen samen met twee van het ploegje in de auto. De chauffeur draait een zijstraat in.

Dealen in groepsverband en sologangers

Een man die al ruim 15 jaar in de Haarlemmerstraat woont en werkt, heeft goed zicht op de dealers en runners in de buurt. Hij heeft het er in het afgelopen jaar meer zien worden.

"De verkopers zijn slim, komen soms met auto's en werken vanaf een uur of acht in de ochtend de hele dag door. Marokkanen opereren vooral in ploegjes. Sommigen lopen

erbij alsof ze willen laten zien dat ze echte dealers zijn. Het meest vervelend vind ik dat ze voorbijgangers lastigvallen.” (Bewoner/winkelier)

Deze man vermoedt ook dat enkele dealers hun auto een poosje op de laad- en losplekken in de Haarlemmerstraat parkeren. Soms hangt er een groepje bij. Zelf zien we een enkele keer de lopers op straat kort contact hebben met de bestuurder van de auto. Veelal proberen de runners eerst geld te incasseren alvorens ze de koper naar de dealer verderop brengen. De dealers staan te wachten in de luwte van een paar stegen rond de kop van de (Korte) Nieuwendijk. Met hun mobieltje houden ze contact met runners.

In de Haarlemmerbuurt zijn ook regelmatig een paar oudere dealers actief, hard-drugsgebruikers die elk voor zich de Amsterdamse verslaafdenscene bedienen. Toeristen laten zij over het algemeen met rust.

Gehaaste dealers en conflicten

Er zijn dealers die doelgericht observeren, met de ogen gericht op potentiële klanten. Maar er zijn er ook die lukraak mensen benaderen, op zo’n opgefokte manier dat het eerder afschrikt.

Gefocuste en opgefokte straatdealers

Het is druk op het Damrak. Aan de rustige kant vanaf het Centraal Station, zitten een paar jonge dealers op bankjes de stegen aan de overkant in de gaten te houden. Af en toe steekt een van hen de straat over en spreekt iemand aan. Een andere jongen is juist erg actief aan het werven. We volgen hem in sneltreinvaart naar de Oudebrugsteeg. Onderweg klampt hij groepjes aan met een of ander verhaal of een vraag. Soms wappert hij met een plastic zakje. Hij is totaal niet relaxed en daarmee trekt hij bepaald geen klanten. (Vrijdagmiddag, 22 april 2016)

We zijn niet alleen getuige van conflicten tussen straatdealers en klanten, en tussen bewoners/ondernemers en straatdealers. Ook onder elkaar kan de sfeer tussen straatdealers opgefokt zijn. Onderlinge ruzies en vechtpartijen zijn geen uitzondering.

Ruzies met klanten en burens

Vanochtend vroeg al een opstootje op hoek Martelaarsgracht-Nieuwendijk. Twee mannen duwen en trekken aan elkaar. Eromheen staan nog drie mannen, onder wie een toerist. De gedupeerde schreeuwt dat hij zijn geld teruggeist. De dealer roept dat hij niks heeft en dat de toerist op moet rotten. Op het moment dat iemand uit een café zich ermee wil gaan bemoeien rennen de drie mannen weg. De gedupeerde toerist wil er achteraan, maar wordt

tegeengehouden door zijn vriend. Luid scheldend verdwijnen ze uit het zicht. (Zaterdagochtend, 23 april 2016)

Dezelfde ochtend, rond 11:00 uur, probeert een werknemer van een hotel twee dealers aan te spreken die al een poos in de buurt van het hotel rondhangen. Ze lopen onverstoord door en schreeuwen wat terug als ze ruimschoots zijn gepasseerd. Het tweetal is vooral actief op de driehoek Nieuwezijds Voorburgwal, Spuistraat en Nieuwendijk. Ze roepen, fluiten en proberen aandacht te trekken van vooral jonge voorbijgangers. Ze lijken het vooral te hebben gemunt op de bezoekers van smartshops. (Zaterdagochtend, 23 april 2016)

Conflicten tussen straatdealers

Het is vroeg en nog niet alle winkels zijn open op het korte stukje van de Nieuwendijk vlakbij de Martelaarsgracht. Een groepje jonge mannen maakt ruzie over geld. Een van hen houdt vol dat hij nog geld krijgt van de andere drie. Hij gaat stug door als hij zijn zin niet krijgt. Er wordt getrokken, geduwd en gescholden. Een vrouw die aan de overkant van de straat de ramen staat te lappen, ziet het hoofdschuddend aan. 'Het is hier schering en inslag met dit soort typen. Ze naaien niet alleen toeristen maar ook elkaar als ze de kans krijgen'. Er valt een klap. Degene die zijn geld opeist driupt af. Hij is niet opgewassen tegen de andere drie mannen. De vrouw: 'Ze proberen van alles uit bij voorbijgangers. Je hebt op dit stukje van de Dijk een paar van die groepjes. Soms doen ze poeslief en vragen aan voorbijgangers of ze genieten van Amsterdam. Dan weer hebben ze drugs en soms beginnen ze een slap verhaal over voetbal. Het meest irritante is dat ze praktisch elke dag in de buurt rondhangen en opvallen.' (Maandagmorgen, 18 april 2016)

Drukke verplaatst zich in de nachtelijke uren naar het Wallengebied

In het weekend neemt tegen middernacht de drukte in de Haarlemmerstraat en op de kop van de Nieuwendijk af. Om 01:00 uur sluiten de coffeeshops. Er lopen nog wel mensen op straat en soms zijn ze ook uitgelaten, maar vergeleken met eerder op de dag is het betrekkelijk rustig. In de kroegen is het nog levendig. En het kan heel ruvoerig zijn bij appartementen die worden verhuurd aan groepen. Dan staan gasten buiten voor de deur te schreeuwen dat ze naar binnen willen, want ze hebben niet allemaal een sleutel.

Overdag is er, althans doordeweeks, nog niet zoveel activiteit van straatdealers in de Warmoesbuurt. Maar rond middernacht concentreert zich de drukte meer en meer in de Warmoesbuurt en op de Wallen. In de Oudebrugsteeg en de Lange en Korte Niezel kun je over de hoofden lopen. Overdag is in de Korte en Lange Niezel nog weinig bedrijvigheid, aan het begin van de avond gaan meer fastfood zaken open en als het donker begint te worden staan de gelegenheden vol. De snackbars, wafelwinkels en pizzeria's draaien op volle toeren. Hier is het vooral het domein van (groepjes) toeristen. Ze slenteren door de straatjes, hangen in de buurt van nachtwinkels en

lopen langs de prostituees op de Wallen. Hoogtij voor straatdealers, zakkenrollers e.d.

Warmoesbuurt, nacht van vrijdag op zaterdag 25-26 maart 2016

Het is Paasweekend. Een groep in rode en blauwe voetbalshirtjes loopt luidruchtig met bier in de hand heen en weer. Ze brullen, fluiten en maken continu grapjes. Klampen passerende vrouwen aan of ze mee willen drinken. Drie jonge mannen zoeken contact met de voetbalgroep. De groep loopt weg, met uitzondering van één jongen. Hij is behoorlijk aangeschoten en het ontgaat hem dat zijn vriendengroep is doorgelopen. Het drietal blijft bij hem staan, maar er valt zo te zien weinig te halen, want de jongen draagt alleen een voetbaltenue. Als iemand anders uit zijn groep doorheeft dat de jongen is achtergebleven trekt hij hem aan zijn shirtje weg van het drietal.

Wat later zien we dat een jonge man wordt aangesproken door een dealer en langzaam wordt ingesloten door twee handlangers. *'You want something? Coke? XTC?'* De jongen aarzelt. Hij wil eerst zien of ze ook daadwerkelijk drugs bij zich hebben. De dealer wordt ongeduldig en dringt harder aan dat de jongen eerst met geld over de brug moet komen. Net op het moment dat hij zich in een lastige positie manoeuvreert wordt hij door een van zijn vrienden geroepen.

De hele nacht staat een groep van zo'n tien (afgaand op hun taal) Antilliaanse jonge mannen met de rug tegen een gesloten rolluik in de Korte Niezel. Af en toe verlaat iemand de groep of komt er eentje bij. We volgen een duo dat de groep verlaat. Ze lopen naar de Lange Niezel richting de Nieuwmarkt. En spreken onderweg voorbijgangers aan. Niemand reageert. Ze blijven een paar minuten hangen op de Nieuwmarkt en lopen dan weer terug naar de plek waar de groep staat. Die komt in beweging als een politiepatrouille nadert.

7.6 Conclusie

Onder zowel coffeeshops als buurtbewoners/ondernemers is er brede consensus over een groeiende straathandel in drugs. Deze toename schrijven zij hoofdzakelijk toe aan het sluitingsbeleid in het 1012-gebied, in combinatie met fors meer toerisme.

Drugs dealen op straat vindt elke dag en op elk uur plaats, maar meer in het weekend dan doordeweeks. Potentiële kopers worden niet alleen, maar toch vooral in en rond het Centrum aangesproken door straatdealers. Die zoeken ze op de looproutes vanaf het Centraal Station richting binnenstad, overdag en 's avonds in buurten met coffeeshops en op de late avond en 's nachts in op en rond de Wallen. (Althans bin-

nen het gebied dat we onderzochten. Straatdealers zijn ook actief in het nachtleven, onder meer op en rond het Rembrandtplein en het Leidseplein).³⁶

In termen van de gelegenheidstheorie (zie onderstaand kader) vormen toeristen, onder wie coffeeshopbezoekers, de belangrijkste *doelwitten* van straatdealers. Al op de eerste dag van hun verblijf in Amsterdam wordt ongeveer één op de vijf coffeeshopbezoekers aangesproken door straatdealers – of dat nu in de buurt van een coffeeshop is of ergens anders. Van de toeristen die langer dan drie dagen in de stad zijn, is zelfs ruim de helft benaderd door straatdealers.

Gelegenheidstheorie

De grondvorm van de gelegenheidstheorie is de *routine activities* theorie³⁷, ook wel ‘de theorie van alledaagse bezigheden’ genoemd.³⁸ Criminaliteit wordt in deze theorie verklaard uit het samenkomen van drie elementen in tijd en ruimte: (1) gemotiveerde daders; (2) geschikte doelwitten; en (3) afwezigheid van adequaat toezicht. Wanneer in een specifieke situatie één van deze drie elementen ontbreekt (bijvoorbeeld wel toezicht gaan houden met camera’s), dan is daar minder of geen criminaliteit. In een latere, vereenvoudigde versie (de *opportunity* theorie) draait het om één enkel principe: gemakkelijke, aantrekkelijke gelegenheden om criminaliteit te plegen zetten aan om dat ook te doen.³⁹

De gelegenheidstheorie wordt voornamelijk gebruikt ter verklaring van bepaalde typen delicten (zoals vermogenscriminaliteit, geweld en beschadigingen). Dat is wat anders dan het kopen van softdrugs, althans in Nederland in coffeeshops. Kopen van hasj en wiet is weliswaar verboden, maar wordt onder strikte voorwaarden gedoogd. Andere vormen van cannabisverkoop, bijvoorbeeld straatdealen, worden echter niet gedoogd.

In principe zijn coffeeshops een aantrekkelijke plek voor straatdealers om klanten te werven, maar het *toezicht* door (portiers van) coffeeshops zorgt ervoor dat straatdealers in en nabij coffeeshops juist moeilijker kunnen opereren. Andersom zijn straatdealers juist actief wanneer dergelijk toezicht door coffeeshops ontbreekt: nabij coffeeshops als die nog niet open zijn of in de Warmoesbuurt, waar nog steeds veel drugs gebruikende toeristen komen, maar geen coffeeshops meer zijn en daarmee ook geen portiers meer die straatdealers in de smiezen houden.

Zowel buurtbewoners/ondernemers als coffeeshops pleiten voor meer *cameratoezicht* op plekken waar die nu nog niet hangen, maar waar wel straatdealers actief

³⁶ De Kruijf e.a. (2015).

³⁷ Cohen & Felson (1979).

³⁸ Kleemans (2001).

³⁹ Felson (1998); Felson & Clarke (1998).

zijn. Zij stellen dat cameratoezicht op andere plekken in de binnenstad daar leiden tot minder straatdealers, maar ook tot verplaatsing naar andere buurten, waaronder de Haarlemmerbuurt.

Straatdealers hebben het niet alleen op toeristen, laat staan uitsluitend coffeeshop-bezoekers, gemunt. Zo richten sommige straatdealers zich op de klassieke, oudere verslaafdenscene. Er zijn straatdealers die dag-in, dag-uit bezig zijn, anderen zijn vooral in het weekend actief. Sommigen dealen in hun eentje, maar de meesten doen het in groepsverband en vaak ook met een taakverdeling. Het is lang niet altijd zomaar duidelijk of ze bezig zijn met drugshandel, met andere criminele activiteiten of 'gewoon rondhangen'. Coffeeshopbezoekers zeggen dat straatdealers vooral poeders (cocaïne) en pillen (ecstasy) aanbieden. Er is echter een gerede kans dat het in werkelijkheid om 'nepdope' gaat. Ruzies tussen straatdealers en toeristen komen geregeld voor, net als conflicten tussen straatdealers onderling.

8 Verwachte gevolgen bij voortgaand sluitingsbeleid

Het landelijk beleid is dat er geen coffeeshops mogen zijn in de nabijheid van scholen voor voortgezet onderwijs. Zoals besproken in hoofdstuk 1 heeft Amsterdam dit zogeheten afstandscriterium tot nu toe als volgt geïmplementeerd. Coffeeshops in het zicht van scholen voor voortgezet onderwijs zijn gesloten en coffeeshops buiten het zicht, maar binnen een afstand van 250 meter, zijn op schooldagen tot 18:00 uur dicht. In het onderzochte gebied (in en rond postcodegebied 1012) geldt dit reeds voor coffeeshops in de omgeving van de Amsterdamsche School aan de Nieuwezijds Voorburgwal. Voor de coffeeshops binnen 250 meter van de Vinse School in de Haarlemmerbuurt is er een moratorium en zijn de coffeeshops nog de hele dag open.

Wat zou er gebeuren wanneer Amsterdam alsnog meer coffeeshops zou sluiten vanwege het afstandscriterium? In dit hoofdstuk bespreken we de mogelijke gevolgen aan de hand van drie scenario's.

- *Scenario I.* Wat zou er gebeuren indien, net als eerder in het geval van de Amsterdamsche School, ook de coffeeshop(s) in de Haarlemmerbuurt gelegen in het zicht van de Vinse School gesloten zou(den) worden?
- *Scenario II.* Wat zou er gebeuren als de coffeeshops die buiten het zicht van de Vinse School gevestigd zijn, maar wel binnen een afstand van 250 meter, op schooldagen tot 18:00 uur dicht zouden moeten blijven?
- *Scenario III.* Wat zou er in het onderzochte gebied gebeuren als de gemeente alle daar binnen het afstandscriterium gevestigde coffeeshops volledig zou sluiten?

Deze drie scenario's belichten we vanuit verschillende invalshoeken. Eerst worden de verwachte gevolgen geschetst door de bril van coffeeshops en aansluitend door die van buurtbewoners/ondernemers. Daarna beschrijven we wat de coffeeshopbezoekers zelf denken te zullen doen. Aan het eind worden de bevindingen samengevat en kritisch besproken.

8.1 Verwachtingen van coffeeshops

Coffeeshops zelf verwachten dat wanneer een of meer coffeeshops in de **Haarlemmerbuurt** vanwege het afstandscriterium helemaal dicht zouden moeten omdat zij in het zicht liggen van de Vinse School (*scenario I*) de klanten vooral naar nabijgelegen coffeeshop zullen gaan – dus naar de buurt zullen blijven komen.

In *scenario II* (alle coffeeshops binnen 250 meter van de Vinse School overdag op schooldagen dicht), zou de toeloop van klanten in de Haarlemmerbuurt zich veel

sterker concentreren in de avonduren. Ook zouden er, afhankelijk van hoeveel en welke coffeeshops dan overdag op schooldagen dicht zouden zijn, volgens de coffeeshops overdag in de Haarlemmerbuurt meer straatdealers zijn dan nu.

“Veel mensen komen doelgericht naar ons. Als de shop pas om 18:00 uur open zou gaan, dan denk ik dat veel klanten ’s avonds zullen komen, dus heb je ’s avonds meer overlast. Maar er zijn ook ‘binnenlopers’. Misschien gaan die overdag wel naar een andere shop, misschien wachten ze wel.” (Manager, Haarlemmerstraat)

“Als de maatregel zou doorgaan en wij overdag dicht moeten, dan wordt het bij ons ’s avonds drukker. Wij hebben veel terugkerende toeristen. Die zullen dan gewoon ’s avonds komen in plaats van overdag. Overdag doen toeristen ook wel andere dingen.” (Exploitant, Haarlemmerbuurt)

“De toeristen zullen overdag ergens anders heen gaan, maar ook hier door de straat blijven lopen. En dat betekent veel meer straatdealers.” (Exploitant, Haarlemmerstraat)

Indien alle coffeeshop in de Haarlemmerbuurt binnen een afstand van 250 meter tot de Vinse School helemaal dicht zouden moeten (*scenario III*), dan rijzen volgens de coffeeshops de problemen in de buurt echt de pan uit. Vooral in de eerste maanden zouden vooral veel toeristen toch komen en dit zou meer straatdealers aantrekken. Op den duur zouden ze steeds meer naar coffeeshops in andere delen van Centrum en in andere buurten trekken – en zou het daar veel drukker worden. Maar, zo is de verwachting, toeristen zullen nog steeds naar de Haarlemmerbuurt blijven komen en daarmee ook straatdealers.

“Als de coffeeshops hier dichtgaan, zullen de toeristen zich verplaatsen, dus krijg je meer overlast bij andere shops. De eerste paar maanden zullen ze zoeken naar een shop in de buurt. Bijvoorbeeld (naam coffeeshop), maar daar zullen de burens de overlast nog geen week tolereren. Ik weet niet waar ze op den duur heen zouden gaan. Maar ik weet wel dat er bij hun nieuwe shops dan nieuwe problemen komen.” (Exploitant, Haarlemmerbuurt)

“Bij sluiting van de coffeeshops hier? Dan komt er te veel druk op de overige shops. Er komt veel coffeshoptoerisme naar Amsterdam. Misschien wijken ze uit naar andere wijken, woonwijken, dus veel meer overlast.” (Manager, Haarlemmerbuurt)

“Wat er zou gebeuren als de omliggende coffeeshops worden gesloten? Dan krijg je hier een tweede Zeedijk van vroeger. Taferelen met straatdealers.” (Exploitant, Haarlemmerbuurt)

In de **Nieuwendijkbuurt** zijn in verband met het afstandscriterium (nabijheid tot Amsterdamsche School) al coffeeshops gesloten en is een ander deel overdag op schooldagen dicht. Daar is reeds gebleken dat het in de coffeeshops die op schooldagen overdag gesloten zijn, vanaf 18:00 uur drukker is dan voorheen (zie hoofdstuk 1). Daarbovenop zou het overdag in de coffeeshops in de Nieuwendijkbuurt bij *scenario I* en veel meer nog bij *scenario II* overdag nog drukker worden, omdat bij deze scenario's klanten (overdag) voor een dichte deur staan in de Haarlemmerbuurt.

Zouden in de Nieuwendijkbuurt de coffeeshops die nu op schooldagen overdag gesloten zijn, helemaal dicht moeten (*scenario III*), dan zouden de resterende coffeeshops in de omgeving nog meer toeloop krijgen. In dit scenario is uitwijken naar coffeeshops in de Haarlemmerbuurt vrijwel uitgesloten, want daar is dan nauwelijks nog een coffeeshop over. Derhalve zullen er nog slechts een paar coffeeshops in de nabije omgeving zijn, hoofdzakelijk in de buurt van het Centraal Station. En daar is het al druk met toeristen die – vaak vanaf Schiphol – via het Centraal Station in de stad arriveren.

“Klanten zouden naar de overgebleven shops gaan. De Haarlemmerstraat ligt voor de hand. Als die ook nog dicht zouden gaan? Nou, dan blijft er weinig over. En krijg je daar lange rijen voor de deur. In de coffeeshop in de Haringpakkerssteeg is het nu al superdruk. Je hebt nog coffeeshop Central tegenover het station en nog eentje aan het begin van de Geldersekafe..” (Exploitant, Nieuwendijkbuurt)

Daarnaast verwachten exploitanten en personeel van coffeeshops in de Nieuwendijkbuurt, net als die in de Haarlemmerbuurt, bij scenario II en meer nog bij scenario III, naast verdere concentratie en cumulatie van drukte in de binnenstad en verplaatsing naar buurten rond stadsdeel Centrum, dat er meer straatdealers in de binnenstad zullen komen. Daarbovenop denken sommigen dat er in winkels onder de toonbank meer cannabis verkocht zal worden.

“Als er hier in de binnenstad meer shops vanwege het afstandscriterium worden gesloten, dan zouden buurtshops rond Centrum het enorm druk krijgen. Maar dat wordt te druk voor hen, die kunnen dat niet aan, hebben ook nooit een portier ofzo gehad. Ook denk ik dat belwinkels en smartshops dan meer wiet en hasj zullen gaan verkopen. Dat doen ze al, maar dat zal toenemen. En je krijgt nog meer straatdealers.” (Exploitant, Nieuwendijkbuurt)

8.2 Verwachtingen van buurtbewoners/ondernemers

Bewoners en ondernemers rondom coffeeshops in de **Haarlemmerbuurt** verwachten dat in het geval van sluiting van (een) in het zicht van de Vinse School gelegen coffee-

shop(s) (*scenario I*) de klanten zullen uitwijken naar andere coffeeshops, vooral in de Haarlemmerbuurt.

Indien bovendien de coffeeshops in hun buurt die buiten het zicht maar wel binnen 250 meter van de Vinse School liggen, op schooldagen pas vanaf 18:00 uur open zouden mogen zijn (*scenario II*), zullen bezoekers naar coffeeshops elders in Centrum trekken. En toeristen zullen volgens de buurtbewoners/ondernemers overdag ook meer in andere delen van de stad vertoeven (al dan niet in coffeeshops). Een deel van de buurtbewoners/ondernemers verwacht dat het overdag in de Haarlemmerbuurt (veel) minder druk zal worden, met minder overlast. Sommige ondernemers hopen ook op een ander publiek, in de verwachting dat zij dan meer omzet zullen maken.

“Dan wordt het veel en veel rustiger in de buurt. De coffeeshops trekken overlast en drukte aan.” (Bewoner, Resp. 13)

“Heerlijk, geen stank van wiet meer overdag.” (Bewoner, Resp. 18)

“Je krijgt dan een ander, beter publiek. Dat is zeker goed voor onze winkel. Wij hebben niet veel omzet aan de bezoekers van coffeeshops.” (Ondernemer, Resp. 10)

Een ander deel van de bewoners/ondernemers denkt dat er overdag misschien wel wat minder coffeeshopbezoekers zullen komen, maar echt niet allemaal weg zullen blijven. Daaronder zijn ook bewoners/ondernemers die het zouden betreuren als daarmee coffeeshops overdag ook geen toezicht meer zouden houden op straat. Dan zou het volgens hen minder veilig zijn in de buurt. En tegenover, zoals gezegd, sommige ondernemers die hopen op meer omzet door een ander soort publiek, staan ondernemers die juist vrezen voor inkomstenderving.

“Als overdag de portier van (naam coffeeshop) wegvalt zou dat wel nadelig zijn voor het gevoel van veiligheid. Hij grijpt vaak in bij incidenten, ook in de winkels om de shop heen.” (Ondernemer, Resp. 20)

“Het zou onveiliger worden doordat de controle op de straat door de coffeeshops wegvalt.” (Ondernemer, Resp. 11)

“Het wordt zonder coffeeshop overdag minder gezellig en wij zullen minder klandizie hebben, want de klanten van de coffeeshop komen ook bij ons in de zaak.” (Ondernemer, Resp. 18)

Bovenal verwachten veel bewoners/ondernemers in de Haarlemmerbuurt dat (bij *scenario II*) de coffeeshops het na openingstijd erg druk zullen krijgen, omdat de klanten dan later en in een korter tijdsbestek zullen komen. Hoe dat concreet zal uit-

pakken, hangt ervan af hoeveel en welke coffeeshops overdag hun deuren zouden moeten dichthouden. Hoe minder coffeeshops in de buurt overdag open mogen blijven, hoe sterker de drukte zich zal concentreren rond een kleiner aantal coffeeshops. Daarbij maakt het uit of een coffeeshop met veel klanten overdag dicht moet, of een coffeeshop met minder aanloop.

“De (naam coffeeshop) absorbeert veel mensen, want die is groot. Dus zou het voor de drukte die je dan krijgt veel erger zijn dan wanneer (naam kleine coffeeshop) dicht zou gaan.” (Bewoner, Resp. 21)

Indien alle coffeeshops binnen 250 meter van scholen voor voortgezet onderwijs helemaal gesloten zouden worden (*scenario III*), verwachten omwonenden/ondernemers dat coffeeshopklanten naar de dichtstbijzijnde coffeeshops elders in Centrum zullen trekken, of naar straatdealers zullen gaan.

“Als alle coffeeshops hier zouden sluiten zou het een chaos worden op straat. De illegale handel zou vrij spel krijgen.” (Bewoner, Resp. 29)

Verschillende ondernemers, zowel in de **Haarlemmerbuurt** als de **Nieuwendijkbuurt** zouden sluiting van coffeeshops een slechte ontwikkeling vinden, want door het wegblijven van coffeeshopklanten zou hun omzet fors dalen; de coffeeshops trekken namelijk veel klanten naar de buurt.

“Dat zou slecht zijn voor het toerisme. Dan krijg ik minder klanten in mijn eigen winkel. En er zouden meer straatdealers zijn.” (Ondernemer, Resp. 09)

“Ik profiteer gewoon van die coffeeshop. Als je stoned bent, wil je ook wat eten. De drukte van de coffeeshop hoort erbij en levert ons alleen maar klanten op.” (Ondernemer, Resp. 05)

“Als alle coffeeshops hier in de straat dicht zouden gaan dan zou de horeca enorm teruglopen. Die leeft van de grote aantrekkingskracht van de shops.” (Ondernemer, Resp. 19)

“De straten in de Haarlemmerbuurt zouden leegvallen als alle coffeeshops hier weg zouden moeten. Dat zou zeker slecht zijn voor de winkels.” (Bewoner, Resp. 23)

Anderen, met name bewoners in de **Haarlemmerbuurt**, zouden sluitingen toejuichen, onder meer omdat het rustiger zou zijn in de buurt, en/of er minder overlast zou zijn.

“De coffeeshops domineren de buurt en het straatbeeld te erg. Als er maar één zou sluiten, leidt dit al tot minder drukte.” (Bewoner, Resp. 13)

Ten slotte zegt in beide buurten een deel van de bewoners en ondernemers te vrezen dat met het sluiten van coffeeshops het toezicht dat zij houden zal verdwijnen. Dan zou de straathandel vrij spel zou krijgen. Opvallend is dat zowel voor- als tegenstanders van het sluiten van coffeeshops verwachten dat dit de problemen slechts verplaatst en niet echt zal oplossen.

“De coffeeshops geven veiligheid en helpen je ook als er een incident is. Men helpt elkaar als ondernemer zijnde en coffeeshops zijn daarbij heel belangrijk.” (Ondernemer, Resp. 11)

“Nu reguleert het zichzelf. De coffeeshops houden de straatdealers goed in de gaten. Het wordt een zootje ongeregeld als alle coffeeshops weg zouden moeten.” (Bewoner/ondernemer, Resp. 26)

“Als de coffeeshops dicht zouden gaan, zou ik juichen. Maar misschien zet het nog meer straathandel in werking en dat zou erg zijn. Dat zal dus alleen maar een verschuiving van de problemen zijn en geen oplossing.” (Bewoner, Resp. 21)

8.3 Coffeeshopbezoekers

Wat valt er vanuit het perspectief van coffeeshopbezoekers te zeggen over de mogelijke gevolgen van verdere sluiting van coffeeshops?

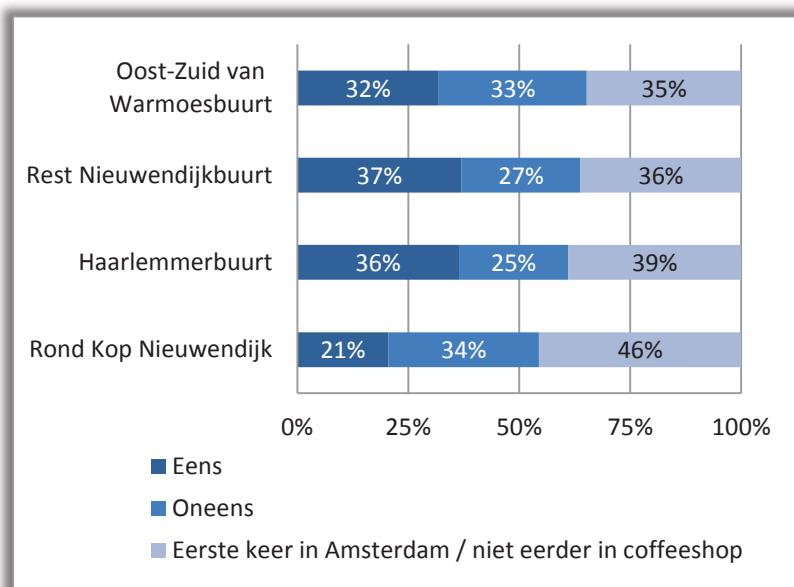
Allereerst blijkt dat een fors deel van de geïnterviewde coffeeshopbezoekers voor de dichte deur is komen te staan van reeds gesloten coffeeshops. Van de *lokale bezoekers* is iets minder dan de helft (44%) het eens met de stelling “Ik ging voorheen naar Amsterdamse coffeeshops die er nu niet meer zijn.”⁴⁰ Van de *toeristen* die al eerder in Amsterdam waren en toen naar de coffeeshop gingen, is iets meer dan de helft (53%) het eens met deze stelling. Verhoudingsgewijs geldt dit vaker voor de toeristen die werden geïnterviewd in coffeeshops in de Haarlemmerbuurt (60%, tegenover 49% in de andere coffeeshops).

Nu hebben we ook aardig wat toeristen geïnterviewd die niet eerder in (een coffeeshop in) Amsterdam waren geweest. Nemen we hen ook mee, dan krijgen we een meer gedifferentieerd beeld. Verhoudingsgewijs trekken coffeeshops rond de kop van de Nieuwendijk (d.w.z. het dichtst bij het Centraal Station) de meeste ‘nieuwkomers’. En in de coffeeshops in de rest van de Nieuwendijkbuurt en in de Haarlemmerbuurt komen relatief gezien de meeste toeristen die voorheen (ook) naar coffeeshops gingen die er nu niet meer zijn. Gezien het sluitingsbeleid in de afgelopen ja-

⁴⁰ Het aantal van deze respondenten is te klein om hierbij een verantwoorde vergelijking te maken tussen buurten.

ren, alsmede in het licht van waar in Amsterdam met name de toeristen onder de coffeeshopbezoekers hun tijd doorbrengen, ligt het voor de hand dat dit vooral coffeeshops waren in het 1012-gebied.

Figuur 8.1 Stelling: “Ik ging voorheen naar Amsterdamse coffeeshops die er nu niet meer zijn”(Toeristen)



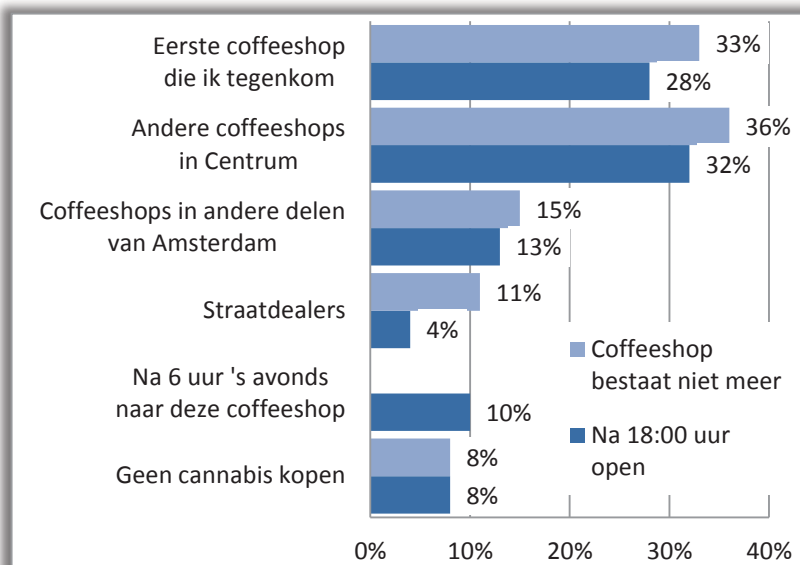
Hoe zit het met de mogelijke gevolgen van verdere invoering van het afstandscriterium? Wat valt hierover vanuit het perspectief van de coffeeshopbezoekers te zeggen? Eerst legden we hen de volgende vraag voor. “Stel dat deze coffeeshop (en andere nabijgelegen coffeeshops) pas om 6 uur ’s avonds open zou gaan, waar zou je dan naartoe gaan om cannabis te kopen?”⁴¹ Daarbij konden zij uit zes antwoorden kiezen. Aansluitend werd gevraagd: “Stel dat deze coffeeshop (en andere nabijgelegen coffeeshops) niet meer zou bestaan, waar zou je dan naartoe gaan om cannabis te kopen?” Nu konden zij uit vijf antwoorden kiezen (dezelfde als bij de vorige vraag, behalve de optie om na 6 uur ’s avonds naar de coffeeshop te komen), plus de zelf in te vullen categorie ‘anders’.

Bij de eerste vraag antwoordde een op de tien *toeristen* dan na 6 uur ’s avonds naar de coffeeshop te komen. Bij beide vragen kozen zij het vaakst voor “de eerste coffeeshop die ik tegenkom” of voor andere coffeeshops in Centrum. In beide gevallen zei krap een op de tien dan geen cannabis te zullen kopen. Bij de tweede vraag (sluiting coffeeshop) kozen iets meer toeristen voor coffeeshops in andere delen van de stad

⁴¹ Preciezer zou zijn geweest: op schooldagen, plus een exacte afbakening van het gebied. Maar dat zou teveel toelichting/uitleg vereist hebben.

dan bij de eerste vraag (alleen 's avonds open). Maar bij de tweede vraag zeiden ze ook vaker dat ze dan zouden uitwijken naar straatdealers (Figuur 8.2).⁴²

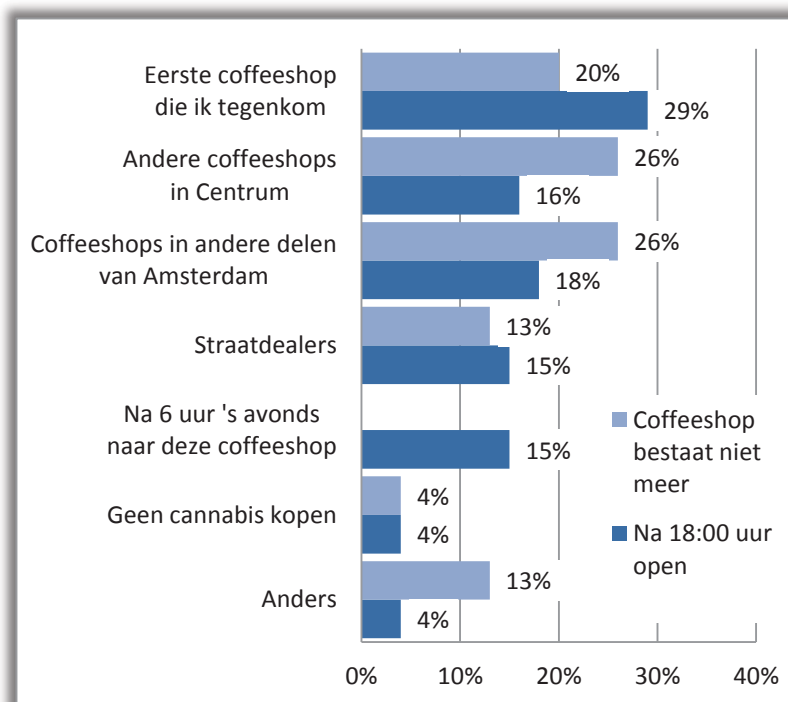
Figuur 8.2 Wat zeggen toeristen te gaan doen bij later open / sluiting coffeeshop?



De antwoorden van de *lokale bezoekers* laten in grote lijnen hetzelfde beeld zien (Figuur 8.3.). Ook zij zeggen vooral uit te wijken naar andere coffeeshops in de stad, maar tenderen meer dan de toeristen ertoe om naar coffeeshops buiten het Centrum te zullen gaan. Daarnaast zijn er (categorie 'anders') lokale bezoekers die in het geval van sluiting van de coffeeshop denken zelf wiet te gaan telen of van telers te zullen gaan kopen, dan wel in een andere stad naar de coffeeshop te zullen gaan. Bij beide scenario's zegt een kleine minderheid van de lokale bezoekers geen cannabis meer te kopen, c.q. niet meer te blowen.

⁴² Het zou voor de hand liggen om de resultaten alleen te presenteren voor de buurten waar de maatregelen ingevoerd zouden kunnen worden, d.w.z. die bij de eerste vraag (na 18:00 uur 's avonds open) alleen voor de Haarlemmerbuurt en die bij de tweede vraag (helemaal dicht) voor de Haarlemmerbuurt en een deel van de Nieuwendijkbuurt. Bij beide vragen waren er echter geen significante verschillen tussen de onderzochte buurten. Daarom presenteren we de antwoorden voor de totale steekproef. Voor de lokale bezoekers is bovendien de steekproef te klein voor een gedetailleerde opsplitsing.

Figuur 8.3 Wat zeggen lokale bezoekers te gaan doen bij later open / sluiting coffeeshop?



Al met al is vanuit het perspectief van de geïnterviewde coffeeshopbezoekers dus de verwachting dat wanneer op schooldagen meer coffeeshops overdag gesloten zijn, het 's avonds in die coffeeshops drukker zal worden en dat overdag het merendeel zal uitwijken naar andere coffeeshops in de buurt en elders in Centrum. Zouden meer coffeeshops vanwege het afstandscriterium helemaal gesloten worden, dan verwachten de bezoekers eveneens dat zij vooral zullen uitwijken naar andere coffeeshops in de buurt en elders in Centrum. Daarnaast zouden met name lokale bezoekers kiezen voor coffeeshops buiten Centrum.

Bij beide scenario's (overdag op schooldagen gesloten en geheel gesloten) zegt een deel van zowel de toeristen als de lokale bezoekers dan hasj/wiet van straatdealers te gaan kopen.

8.4 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn de mogelijke gevolgen van verdere invoering van het afstandscriterium in (delen van) Amsterdam-Centrum in kaart gebracht aan de hand van drie scenario's. Deze drie scenario's zijn onderzocht vanuit verschillende invalshoeken: exploitanten/personeel van coffeeshops, buurtbewoners/ondernemers en coffeeshopbezoekers.

Bij **Scenario I** (sluiting van de coffeeshop(s) in de Haarlemmerbuurt gelegen in het zicht van de Vinse School) verwachten coffeeshops en buurtbewoners/ondernemers

dat de klanten vooral naar *nabijgelegen coffeeshops* zullen gaan – en dus naar de buurt zullen blijven komen. Een dergelijke *ruimtelijke verplaatsing* is in lijn met eerder onderzoek (zie hoofdstuk 1). Volgens de ‘waterbedtheorie’ wordt de mate waarin ruimtelijke verplaatsing optreedt naar locaties in de nabije omgeving sterk bepaald door de beschikbaarheid van uitwijkmogelijkheden aldaar. Hoeveel drukker het in dit geval in andere coffeeshops in de Haarlemmerbuurt zou worden, hangt vooral af van hoeveel coffeeshops hier buiten het zicht van de Vinse School liggen en in hoeverre zij de toegenomen drukte kunnen verstouwen.

Bij **Scenario II** (alle coffeeshops buiten het zicht van de Vinse School, maar wel binnen een afstand van 250 meter, op schooldagen tot 18:00 uur dicht) zou volgens de coffeeshops de toeloop van klanten in de Haarlemmerbuurt zich *veel sterker concentreren in de avonduren (temporele verplaatsing)*. Ook veel bewoners/ondernemers in de Haarlemmerbuurt verwachten dat de coffeeshops het na openingstijd erg druk zullen krijgen, omdat de klanten dan later en in een korter tijdsbestek zullen komen. Op basis van de survey onder coffeeshopbezoekers is eveneens te verwachten dat het ‘s avonds in die coffeeshops drukker zal worden. Deze verwachtingen zijn in overeenstemming met eerder onderzoek: verkorting van openingstijden van coffeeshops blijkt consistent te leiden tot concentratie van drukte op andere tijden.⁴³ De mate waarin dit ‘s avonds in de Haarlemmerbuurt zou gebeuren, hangt mede af van hoeveel coffeeshops overdag op schooldagen tot 18:00 uur dicht zouden moeten. Hoe minder er op schooldagen overdag nog open zijn, hoe drukker het ‘s avonds zal zijn. Over wat er *overdag* in de buurt zou gebeuren zijn buurtbewoners/ondernemers verdeeld. Sommigen denken dat de toeristen dan meer naar andere delen van de stad zullen gaan (*ruimtelijke verplaatsing*), waardoor het dan in de Haarlemmerbuurt overdag (veel) minder druk wordt, met minder overlast. Volgens anderen komen er overdag misschien wel wat minder coffeeshopbezoekers naar de buurt, maar zullen ze wel blijven komen. Nu is niet uit te sluiten dat de verwachtingen in de buurt enigszins gekleurd zijn door eigenbelang. Zo staan tegenover ondernemers die hopen op meer omzet (door een ander soort publiek) anderen die juist vrezen voor inkomstderving (door minder klanten van de coffeeshops die ook in hun zaak komen). Wie van hen hier gelijk zou krijgen, valt moeilijk te voorspellen. Eerder onderzoek maakt wel aannemelijk dat op z’n minst ook enige mate van ruimtelijke verplaatsing naar

⁴³ Dat geldt niet alleen voor de invoering van deze maatregel in het kader van het afstandscriterium (hoofdstuk 1), maar het gebeurde bijvoorbeeld ook in Rotterdam, toen daar de sluitingstijd ‘s avonds voor de meeste coffeeshops werd vervroegd (Korf & Liebregts, 2015). In de Nieuwendijkbuurt zijn er al coffeeshops die overdag op schooldagen gesloten zijn, met temporele verplaatsing als een van de gevolgen (hoofdstuk 1 en 2).

andere coffeeshops zou optreden.⁴⁴ Daarop wijzen ook de resultaten van de survey onder coffeeshopbezoekers: het merendeel zegt overdag uit te zullen wijken naar andere coffeeshops in de buurt en elders in Centrum.

Bij **Scenario III** (alle coffeeshops in het onderzochte gebied binnen het afstandscriterium dicht) wordt nog meer *ruimtelijke verplaatsing* verwacht. Volgens de coffeeshops zouden vooral in de beginperiode met name veel toeristen toch naar de Haarlemmerbuurt en de Nieuwendijkbuurt blijven komen. Op den duur zou de drukte zich meer verplaatsen naar coffeeshops in andere delen van Centrum en in andere buurten. Maar, zo menen de coffeeshops, toeristen zullen toch nog steeds naar de Haarlemmerbuurt en de Nieuwendijkbuurt blijven komen. Omwonenden/ondernemers zeggen eveneens dat coffeeshopklanten vooral naar de dichtstbijzijnde coffeeshops elders in Centrum zullen trekken. Ook nu valt niet uit te sluiten dat de verwachtingen enigszins gekleurd zijn door eigenbelang (zoals vrees voor minder omzet of hoop op minder drukte en overlast). De geïnterviewde bezoekers zelf zeggen ook dat zij vooral zouden uitwijken naar andere coffeeshops in de buurt en elders in Centrum. Daarnaast zegt een kleiner deel dan te zouden kiezen voor coffeeshops buiten Centrum. Over waar coffeeshopbezoekers daadwerkelijk naartoe zouden uitwijken, valt veel te speculeren. Zoveel is echter duidelijk: bij Scenario III zouden er, uitgaand van de huidige situatie, in de (nabije omgeving van de) Haarlemmerbuurt en de Nieuwendijkbuurt niet veel coffeeshops meer overblijven. Gezien het verplaatsingsgedrag en de tijdsbesteding van toeristen die coffeeshops bezoeken (hoofdstuk 5), lijkt primair uitwijking naar coffeeshops in de omgeving van het Centraal Station voor de hand te liggen. Daar zou het dan heel druk – te druk? – worden.⁴⁵

Bij alle drie scenario's verwachten coffeeshops en (een deel van de) buurtbewoners/ondernemers meer **straatdealers** en (andere vormen van) **overlast**. Volgens hen zou in de Haarlemmerbuurt bij Scenario I meer op straat gedeald worden en zouden er bij Scenario II overdag nog (veel) meer straatdealers zijn. En bij Scenario III wordt gevreesd dat dan, door het (grotendeels) wegvallen van het toezicht dat coffeeshops houden, de straathandel vrij spel zal krijgen – in de Haarlemmerbuurt en de

⁴⁴ Dat zich bij verkorting van de openingstijden van coffeeshops (naast van temporele verplaatsing) ook ruimtelijke verplaatsing naar andere coffeeshops voordoet, bleek zowel bij latere openingstijden op schooldagen vanwege het afstandscriterium in Amsterdam (Bieleman e.a., 2015b), als bij vervroeging van de sluitingstijd 's avonds voor de meeste coffeeshops in Rotterdam (Korf & Liebrechts, 2015).

⁴⁵ Ter vergelijking: in Rotterdam bleven na sluiting vanwege het afstandscriterium vaak de kleinere coffeeshops over. Daar werd het veel drukker, met klachten over overlast tot gevolg (Korf & Liebrechts, 2015).

Nieuwendijkbuurt, maar ook in aangrenzende buurten. In de survey onder coffeeshopbezoekers zegt bij alle scenario's (overdag gesloten en geheel gesloten) een deel van zowel de toeristen als de lokale bezoekers dan hasj of wiet van straatdealers te zullen gaan kopen. Daarbij moeten we wel de (methodologische) vraag stellen: gaan zij wat ze zeggen te gaan doen, ook in werkelijkheid doen? Is dat echt hun intentie? En zetten zij hun intentie, als een scenario daadwerkelijk in de praktijk zou worden gebracht, ook om in de nu voorgenomen daden? Het percentage coffeeshopbezoekers dat nu zegt van cannabis van straatdealers te zullen gaan kopen, zou dus in werkelijkheid lager uit kunnen vallen. Maar ook als relatief gezien maar een hele kleine minderheid het zou doen, zou het gezien het totale aantal coffeeshopbezoekers (hoofdstuk 4) in absolute zin een fors aantal zijn. En omdat het bij de bezoekers van onderzochte coffeeshops in ruime meerderheid om toeristen gaat, zou vooral die groep straatdealers in de kaart spelen.

9 Samenvatting en slotbeschouwing

Sinds 2013 hebben in Amsterdam flink wat coffeeshops hun deuren moeten sluiten. In stadsdeel Centrum gebeurde dit vooral in het kader van *Project 1012* en daarnaast (net als in andere stadsdelen) omdat zij in het zicht lagen van een school voor voortgezet onderwijs: het zogeheten *afstandscriterium*. Vanwege dit criterium moesten ook de op loopafstand tot en met 150 meter gelegen coffeeshops op schooldagen overdag dicht. Daarbovenop was het voornemen om in januari 2016 de gedoogverklaring te laten vervallen van alle coffeeshops die liggen op een loopafstand tussen 150 en 250 meter van scholen voor voortgezet onderwijs. De gemeente besloot echter tot een moratorium. Hierdoor werd de voorgenomen verdere invoering van het afstandscriterium opgeschort.

In de eerste helft van 2016 onderzochten we de gevolgen van het sluitingsbeleid voor coffeeshops in stadsdeel Centrum in de afgelopen jaren en voor de huidige situatie, plus de te verwachten consequenties in het geval dat verdere invoering van het afstandscriterium alsnog zou plaatsvinden. Dat gebeurde met een combinatie van methoden: bronnenstudie, interviews met exploitanten en personeel van coffeeshops (28) en buurtbewoners/ondernemers (30), analyse van omzetcijfers in de periode 2013-2015, systematische observaties en klantentellingen in en bij coffeeshops, een survey onder 587 coffeeshopbezoekers en veldonderzoek naar straathandel in drugs.

In het onderzoek stonden drie buurten centraal, alle gelegen in en rond postcodegebied 1012:

- *Warmoesbuurt* en directe omgeving (veel coffeeshops gesloten in het kader van *Project 1012*);
- *Nieuwendijkbuurt* (coffeeshops in het zicht van middelbare school gesloten, op loopafstand tot en met 150 meter overdag op schooldagen dicht; volgende voorgenomen fase opgeschort);
- de Haarlemmerbuurt (invoering van het afstandscriterium door het moratorium opgeschort).

9.1 Steeds drukker in overgebleven coffeeshops

De bevindingen wijzen sterk in de richting van een *waterbedeffect*, in dit geval een *fasegewijze, uitdijende ruimtelijke verplaatsing* naar andere coffeeshops, met een voorkeur van klanten voor coffeeshops in nabijgelegen straten en buurten. Naarmate er in het kader van *Project 1012* minder coffeeshops overbleven in de Warmoes-

buurt, zagen nabijgelegen coffeeshops het aantal klanten toenemen. Eerst ging dit geleidelijk, maar na sluiting van de laatste coffeeshops in de Warmoesbuurt in 2015 met een forse sprong. Nog sterker gold dat voor de resterende coffeeshops in de Nieuwendijkbuurt, waar eveneens in het kader van *Project 1012* coffeeshops werden gesloten. Daarbovenop kwamen hier de effecten van de invoering van het *afstands-criterium*. Gaandeweg werd het ook in wat verder van de Warmoesbuurt gelegen coffeeshops, in de Haarlemmerbuurt, drukker; volgens de coffeeshops eerst geleidelijk en in 2015 in hoog tempo. Buurtbewoners/ondernemers in de directe omgeving van de onderzochte coffeeshops schetsen eenzelfde beeld.

Deze ontwikkelingen worden bevestigd door de omzetcijfers van huidige coffeeshops in en rond het 1012-gebied en in de Haarlemmerbuurt. Daar was in het vierde kwartaal van 2015 de *cannabisomzet ruim anderhalf tot meer dan drie keer zo hoog* als in het eerste kwartaal van 2013 (net voor de eerste coffeeshops in het kader van *Project 1012* werden gesloten). Nu werd ook de wiet (waarnaar veel meer vraag is dan hasj) duurder (zie 9.2), waardoor de groei in het aantal klanten wat minder groot zal zijn geweest dan de stijging in de cannabisomzet. De cannabisomzet ging met name in 2015 echter zo snel en zo fors omhoog, dat dit bij lange na niet valt te verklaren door prijsstijging.

Strikt genomen is pas sprake van een (ruimtelijk) waterbedeffect als aan drie voorwaarden wordt voldaan: (1) de aanpak in de ene wijk was effectief, de problematiek is er gedaald, (2) de problematiek is in de andere wijk gestegen, en (3) daartussen bestaat een oorzakelijk verband. Vertaald naar het Amsterdamse coffeshopbeleid is (in stadsdeel Centrum) aan de eerste twee voorwaarden voldaan. Zoals vaak het geval is, ligt het empirisch bewijs voor de derde voorwaarde lastiger. Voor een oorzakelijk verband spreken de stapsgewijze (centrifugale) groei van het aantal bezoekers en de bevinding dat een fors deel van de geïnterviewde coffeshopbezoekers voorheen (ook) naar inmiddels gesloten coffeeshops ging. Maar uit de bezoekerssurvey blijkt ook dat veel toeristen voor het eerst in Amsterdam zijn, c.q. een coffeshop bezochten. Aardig wat van deze toeristen stappen de eerste coffeshop in die zij tegenkomen. Zij vormen onderdeel van de algemene sterke groei in aantal toeristen dat naar Amsterdam komt. Met andere woorden: het *waterbed is ook veel voller geworden*.

Ongetwijfeld heeft deze laatste factor bijgedragen aan de toegenomen drukte in coffeeshops en de hogere cannabisomzet. Daarnaast hebben de sluiting van coffeeshops en de kortere openingstijden op schooldagen geleid tot meer klanten in andere coffeeshops. Deze factoren lijken echter overschaduwd te worden door de belangrijkste motor: het waterbedeffect door het uitwijken van klanten naar andere coffee-

shops in Amsterdam-Centrum als gevolg van de sluiting van coffeeshops in de Warmpjesbuurt en op en rond de kop van de Nieuwendijk in het kader van Project 1012.

9.2 Huidige drukte in en rond coffeeshops

In negen coffeeshops werden in maart en april 2016 systematische observaties en tellingen gedaan. Deze coffeeshops vormen een goede doorsnee van de coffeeshops in de onderzochte gebieden. Ze verschillen in grootte, sfeer en ligging. Allemaal zijn ze gevestigd in levendige straten of stegen, tussen winkels, horeca en andere bedrijven – maar in de Haarlemmerbuurt ook tussen woningen.

Tijdens de observaties en tellingen bevonden zich op een willekeurig moment in de middag of avond gemiddeld **49** bezoekers *in de coffeeshop*. Het hoogst geturfd aantal was **205**. Afhankelijk van het tijdstip, de dag en de coffeeshop gingen per coffeeshop 's middags en 's avonds gemiddeld ca. **50-100** bezoekers *per halfuur naar binnen* (dus bovenop degenen die al er waren). Het drukst was het op vrijdag in de namiddag en op de vroege avond, en op zaterdag in de vroege middag. Regelmatig was het binnen zo druk dat bezoekers wel de coffeshop ingingen, maar snel weer vertrokken. Dit gebeurde tijdens een op de drie halfuurtellingen. Omgerekend naar de *hele week*, waren er naar schatting gemiddeld meer dan **6 000** bezoekers per coffeeshop, uiteenlopend van ca. 3 000 bezoekers in de kleinste en 12 000 in de grootste coffeeshop.⁴⁶

De coffeeshops zeggen het hele jaar door veel aanloop te hebben en geen rustige periodes meer te ervaren. Op sommige feestdagen is het extreem druk. De Paasdagen zijn niet eens de allerdrukste periode in het jaar. Op bijvoorbeeld Koningsdag of rond de jaarwisseling is het nog (veel) drukker. In 2016 viel Pasen vroeg en was het koud. Toch gingen er toen (tussen donderdag en maandag) *per halfuur* gemiddeld per coffeeshop **80** bezoekers naar binnen. De grootste uitschieter was **161** per halfuur, oftewel ruim vijf bezoekers per minuut.

De forse groei in het aantal bezoekers had ook gevolgen voor de *bedrijfsvoering* en noopte tot meer personeel en herinrichting van de coffeeshop, waaronder soms meer zitplaatsen en/of meer loketten voor cannabisverkoop. Meestal hebben de coffeeshops een aparte balie voor de cannabisverkoop. Het aantal loketten varieert van één tot en met vier. Het is volgens de coffeeshops tegenwoordig niet ongevoel dat klanten in de rij voor de balie staan. Tijdens de systematische observaties en tellin-

⁴⁶ Let wel: het aantal individuele bezoekers (personen) per week was beduidend kleiner, want blijkens de survey vaak kwamen bezoekers binnen een week meermaals in dezelfde coffeeshop en/of (vooral toeristen) in meerdere coffeeshops.

gen hadden de meeste bezoekers wel een zitplaats, maar regelmatig was het zo druk dat er *alleen staanplekken* overbleven. Ook stonden er meestal *klanten in de rij voor de verkoopbalie*. Vaak waren dat er een paar, maar het kon soms flink oplopen. De langste wachtrij bestond uit **27** klanten.

De continue aanloop vormt een belasting voor het personeel. Hierdoor kan de *voorlichting aan klanten* in het gedrang komen. Tijdens verreweg de meeste observaties in de coffeeshops bleek dat aan bezoekers bij de balie informatie werd verstrekt, in elk geval als zij daarnaar vroegen. Hoewel ook als het erg druk was (continu komen en gaan van bezoekers) de bezoekers die om informatie vroegen die meestal ook kregen, was de algemene indruk: hoe drukker in de coffeeshop, hoe korter de informatieverstrekking. Daarbij waren er overigens wel verschillen tussen de coffeeshops. In sommige coffeeshops werd ook bij grote drukte informatie over (de aangeschafte) cannabis gegeven, in andere gebeurde dit minder en vaak vrij kort.

De huidige drukte heeft ook consequenties voor de *bevoorrading*. Coffeeshops mogen maximaal 500 gram cannabis in hun zaak hebben. Om hun gevarieerde aanbod op peil te houden, moeten coffeeshops dagelijks vaak meermaals hun voorraad aanvullen, op drukke dagen soms wel meer dan tien keer. Dat brengt logistieke en veiligheidsproblemen met zich mee (meer *stashes*, vaker voorraad bijvullen, risico op *ripdeals*). Hasj is er volgens de coffeeshops altijd genoeg en de prijs blijft stabiel. Wiet is meer seizoensgebonden, soms is er schaarste, niet elke soort wiet is altijd voldoende beschikbaar. De inkoopprijs in de afgelopen 1-2 jaar grosso modo met €1-2 per gram gestegen. De coffeeshops schrijven dit toe aan de grotere vraag, maar ook aan de aanpak van growshops, waardoor het telen van wiet riskanter is geworden en een deel van de oorspronkelijke telers is gestopt. Er dient zich vaker een ander type aanbieder van wiet aan, waarmee liever geen zaken worden gedaan. Bij schaarste wordt wel eens wiet van een iets mindere kwaliteit dan gebruikelijk ingekocht, maar coffeeshops kiezen er ook wel voor om een bepaald soort wiet tijdelijk niet te verkopen.

9.3 Coffeeshopbezoekers

In maart en april 2016 werd een survey gehouden onder bezoekers van dezelfde coffeeshops als waar de observaties en tellingen werden gedaan. De steekproef is representatief voor de mensen die op een willekeurig moment in de coffeeshops zijn. De coffeeshops trekken een gevarieerd publiek, maar vooral toeristen. Coffeeshops zeggen door de toegenomen drukte minder vaste (lokale) klanten te hebben. In totaal werden 587 bezoekers geïnterviewd: 527 toeristen en 60 lokale bezoekers. In

beide groepen waren mannelijke bezoekers met zeven op de tien in de meerderheid. De leeftijd liep van 18 jaar tot in de zestig, met een gemiddelde van 25-26 jaar.

Negen op de tien geïnterviewde *toeristen* vinden coffeeshops tijdens hun huidige bezoek aan Amsterdam belangrijk of heel belangrijk. Maar ze komen niet alleen naar de stad voor coffeeshops. De helft vindt ook museumbezoek (heel) belangrijk en vier op de tien vinden dat ook voor winkelen, een tocht met de rondvaartboot en fietsen. De meerderheid logeerde in een hotel of hostel; een op de acht op een Airbnb-adres. Iets meer dan de helft overnachtte in Centrum, de meeste anderen elders in de stad. Een op de tien logeerde buiten Amsterdam, was op doorreis of maakte een dagtrip. De overgrote meerderheid struint vooral lopend door Amsterdam. Dat doen ze voornamelijk in de directe omgeving van of in de buurt rondom de coffeeshops waar zij werden geïnterviewd, dan wel in andere delen van Centrum.

Vier op de tien *toeristen* in de coffeeshops waren voor het eerst in Amsterdam. Ongeveer de helft van de toeristen zocht of vroeg vóór of tijdens hun bezoek aan Amsterdam naar informatie over coffeeshops. Veruit het vaakst deden zij dit (ook) op websites of via zoekmachines. Ook al hadden ze lang niet allemaal informatie over coffeeshops gezocht of gevraagd, toch waren zes op de tien toeristen *binnen twee uur na aankomst in de stad al naar een coffeeshop* gegaan. Gedurende hun verblijf in Amsterdam gaan de meesten een paar keer per dag naar een coffeeshop en vaak bezoeken ze ook verschillende coffeeshops. Dat doen ze vooral in stadsdeel Centrum – nog meer dan waar zij meer algemeen hun tijd in de stad doorbrengen. Ongeveer één op de drie toeristen was terechtgekomen in de coffeeshop waar ze werden geïnterviewd omdat zij er toevallig langskwamen. De rest was er vooral op aanraden van anderen, vanwege de goede reputatie van de coffeeshop of omdat zij er altijd naar toegaan als zij in Amsterdam zijn.

De *lokale* coffeeshopbezoekers zijn minder sterk gericht op stadsdeel Centrum. Ook zij gaan wel te voet, maar vaker dan de toeristen nemen zij het openbaar vervoer, de fiets of de auto. De lokale bezoekers gaan vaak ook wel naar verschillende coffeeshops, maar ze hoppen minder van de ene naar de andere coffeeshop dan de toeristen. Ongeveer de helft gaat vooral naar coffeeshops in Centrum. In hun keuze voor de coffeeshop van het interview speelt ‘er toevallig langskomen’ veel minder dan bij toeristen.

De overgrote meerderheid van de toeristen in de coffeeshops bestaat uit ‘*zitters*’ (die alleen of vooral naar de coffeeshop gaan om te blowen, met vrienden te zijn, etc.) en uit bezoekers die ongeveer even veel in de coffeeshop komen om cannabis te kopen als er te gebruiken. Slechts een paar procent komt meestal uitsluitend of vooral in

een coffeeshop om er hasj of wiet te kopen ('halers'). Met één op de drie zijn de lokale bezoekers vaker 'halers', maar de meerderheid is 'zitter' of komt even vaak in de coffeeshop om cannabis te kopen als er te gebruiken. Ongeveer een op de drie toeristen en de helft van de lokale blowt ook wel eens op straat.

Bij beide groepen is wiet populairder dan hasj. Ook in hun eigen land gebruiken de toeristen vooral wiet, maar één op de zes blowt daar niet. Dat betekent dat in absolute aantallen ook heel veel toeristen in Amsterdamse coffeeshops komen die niet uit eigen ervaring weten wat de effecten van cannabis zijn.

9.4 Overlast

De coffeeshops zeggen veel belang te hechten aan goede contacten met de buurt. Ze vegen de stoep, ruimen rommel op, weigeren foutparkeerders en manen bezoekers niet voor de deur te blijven hangen. Sommige buurtbewoners komen zelf als klant in de coffeeshop en er zijn naburige ondernemers die extra omzet hebben door de grotere aanloop in coffeeshops. Maar er zijn ook burens met klachten over bijvoorbeeld geluidsoverlast van mensen op straat voor of nabij de coffeeshop of over klanten die de doorgang blokkeren.

Over het algemeen vinden buurtbewoners/ondernemers het doordeweeks wel druk in de coffeeshops, maar niet te druk. In het weekend vinden ze het vaker (veel) te druk – in de Haarlemmerbuurt is dat zelfs het overheersende beeld. Daar ziet de meerderheid ook (heel) vaak een *wachtrij voor de deur* van de coffeeshop staan. Bij de coffeeshops elders in Centrum is dat veel minder het geval, mogelijk omdat de drukte in en rondom coffeeshops daar (nog) meer opgaat in de grote mensenmassa. De meerderheid van de buurtbewoners/ondernemers ziet ook wel eens coffeeshop-klanten die *op straat blowen*, een deel zelfs vaak of heel vaak. Dat verschilt niet tussen de Haarlemmerbuurt en elders in Centrum. Tijdens onze eigen observaties bleken de coffeeshops doorgaans hun best te doen om geen *wachtrij voor de deur* te hebben. Toch bleek dat niet altijd te voorkomen. Bijvoorbeeld niet als een coffeeshop vanwege het afstandscriterium op schooldagen pas om 18:00 uur open mocht – dan stond er kort daarvoor stevast een wachtrij. Ook bleven tijdens één op de vijf observaties *bezoekers buiten voor de coffeeshop* staan. Overigens werden zij wel steeds door het personeel gemaand zich te verplaatsen.

Over het algemeen ervaren buurtbewoners/ondernemers eerder overlast van blowen op straat dan van wachtrijen voor de deur van de coffeeshops. Zij verschillen in hun oordeel over maatregelen van de coffeeshops om hier iets tegen te doen. Sommige burens vinden coffeeshops tekortschieten bij de aanpak van dergelijke overlast, maar er zijn er meer die vinden dat de coffeeshops de toeloop in goede banen leiden

en hun best doen tegen overlast. Of die menen dat de coffeeshop niets te verwijten valt.

Wanneer bewoners/ondernemers ook wel eens overlast hebben van andere dingen in de buurt van de coffeeshop, dan betreft dit deels meer of minder direct met de coffeeshop samenhangende overlast (met name wietlucht), voor een ander deel overlast die wordt toegeschreven aan de coffeeshop(klanten), maar die ook kan worden veroorzaakt door andere personen (bijvoorbeeld parkeeroverlast of geluids-overlast) en voor weer een ander deel overlast die niet (specifiek) door coffeeshops wordt veroorzaakt (bijvoorbeeld zwerfvuil).

9.5 Straatdealers

Onder zowel coffeeshops als buurtbewoners/ondernemers is er brede consensus over een groeiende straathandel in drugs. Deze toename schrijven zij hoofdzakelijk toe aan het sluitingsbeleid in het 1012-gebied, in combinatie met fors meer toerisme. Zij zien dus ook een waterbedeffect in de vorm van *verplaatsing naar de illegale markt*.

Drugs dealen op straat vindt elke dag en op elk uur plaats, maar meer in het weekend dan doordeweeks. Potentiële kopers worden niet alleen, maar toch vooral in en rond het Centrum aangesproken door straatdealers. Die zoeken ze op de looproutes vanaf het Centraal Station richting binnenstad, overdag en 's avonds in buurten met coffeeshops en op de late avond en 's nachts in op en rond de Wallen. (Althans binnen het gebied dat we onderzochten. Straatdealers zijn ook actief in het nachtleven, onder meer op en rond het Rembrandtplein en het Leidseplein).

In termen van de gelegenheidstheorie – die criminaliteit verklaart uit de combinatie van gemotiveerde daders, aantrekkelijke doelwitten en onvoldoende adequaat toezicht – vormen toeristen, onder wie coffeeshopbezoekers, de belangrijkste doelwitten van straatdealers. In de survey onder coffeeshopbezoekers zegt ongeveer *één op de vijf toeristen al op de eerste dag van hun verblijf in Amsterdam te zijn aangesproken door straatdealers* – of dat nu in de buurt van een coffeeshop is of ergens anders. Van de toeristen die langer dan drie dagen in de stad zijn, is zelfs *ruim de helft* benaderd door straatdealers.

In principe zijn coffeeshops een aantrekkelijke plek voor straatdealers om klanten te werven, maar het *toezicht door (portiers van) coffeeshops* zorgt ervoor dat straatdealers in en nabij coffeeshops juist moeilijker kunnen opereren. Andersom zijn straatdealers juist actief wanneer dergelijk toezicht door coffeeshops ontbreekt: nabij coffeeshops als die nog niet open zijn of in de Warmoesbuurt, waar nog steeds

veel drugs gebruikende toeristen komen, maar geen coffeeshops meer zijn en daarmee ook geen portiers meer die straatdealers in de smiezen houden.

Zowel buurtbewoners/ondernemers als coffeeshops pleiten voor meer *cameratoezicht* op plekken waar die nu nog niet hangen, maar waar wel straatdealers actief zijn. Zij stellen dat cameratoezicht op andere plekken in de binnenstad daar leiden tot minder straatdealers, maar ook tot verplaatsing naar andere buurten, waaronder de Haarlemmerbuurt.

Straatdealers hebben het niet alleen op toeristen, laat staan uitsluitend coffeeshopbezoekers, gemunt. Er zijn straatdealers die dag-in, dag-uit bezig zijn, anderen zijn vooral in het weekend actief. Sommigen dealen in hun eentje, maar de meesten doen het in groepsverband en vaak ook met een taakverdeling. Het is lang niet altijd zomaar duidelijk of ze bezig zijn met drugshandel, met andere criminele activiteiten of 'gewoon rondhangen'. Coffeeshopbezoekers zeggen dat straatdealers ook wel wiet/hasj aanbieden, maar vooral poeders en pillen (cocaïne) en pillen (ecstasy). Er is echter een gerede kans dat het in werkelijkheid om 'nepdope' gaat. Ruzies tussen straatdealers en toeristen komen geregeld voor, net als conflicten tussen straatdealers onderling.

9.6 Verdere invoering van het afstandscriterium

De mogelijke gevolgen van eventuele verdere invoering van het afstandscriterium zijn in kaart gebracht aan de hand van drie 'scenario's'. De verwachtingen die coffeeshops en buurtbewoners/ondernemers uitspreken zijn misschien wel wat gekleurd door eigenbelang. Maar hun belangen verschillen en samen zorgen zij tot op zekere hoogte voor evenwicht. Bij elkaar genomen zijn de verwachtingen in lijn met eerder onderzoek naar de gevolgen van invoering van het afstandscriterium, sluiten ze aan bij de ontwikkelingen die zich in de afgelopen jaren voordeden. Een over het geheel genomen passen ze goed bij de theorie over waterbedeffecten.

Scenario I. Wanneer een of meer coffeeshop(s) in de Haarlemmerbuurt gelegen *in het zicht* van de Vinse School gesloten zouden worden, verwachten coffeeshops en buurtbewoners/ondernemers dat de klanten vooral *ruimtelijke verplaatsing naar nabijgelegen coffeeshops*. Klanten zullen dan naar de buurt blijven komen. Een dergelijk waterbedeffect is in lijn met eerder onderzoek. Volgens de 'waterbedtheorie' wordt de mate waarin ruimtelijke verplaatsing optreedt naar locaties in de nabije omgeving sterk bepaald door de beschikbaarheid van uitwijkmogelijkheden aldaar. Hoeveel drukker het in dit geval in andere coffeeshops in de Haarlemmerbuurt zou worden, hangt er vooral vanaf hoeveel coffeeshops hier buiten het zicht van de Vinse School liggen en in hoeverre zij de toegenomen drukte kunnen verstouwen.

Scenario II. Indien alle coffeeshops buiten het zicht, maar *op loopafstand* (tot en met 250 meter) van de Vinse School *op schooldagen tot 18:00 uur dicht* zouden moeten, zou volgens de coffeeshops én de buurtbewoners/ondernemers de toeloop van klanten in de Haarlemmerbuurt zich *veel sterker concentreren in de avonduren (temporele verplaatsing)*. Op basis van de survey onder coffeeshopbezoekers is eveneens te verwachten dat het 's avonds in die coffeeshops drukker zal worden. Deze verwachtingen zijn in overeenstemming met eerder onderzoek: verkorting van openingstijden van coffeeshops blijkt consistent te leiden tot concentratie van drukte op andere tijden. De mate waarin dit 's avonds in de Haarlemmerbuurt zou gebeuren, hangt mede af van hoeveel coffeeshops overdag op schooldagen tot 18:00 uur dicht zouden moeten. Hoe minder er op schooldagen overdag nog open zijn, hoe drukker het 's avonds zal zijn. Over wat er dan *overdag* in de buurt zou gebeuren zijn buurtbewoners/ondernemers verdeeld. Op basis van eerder onderzoek is het echter aannemelijk dat op z'n minst ook enige mate van ruimtelijke verplaatsing naar andere coffeeshops zou optreden. Daarop wijzen ook de resultaten van de survey onder coffeeshopbezoekers: het merendeel zegt overdag uit te zullen wijken naar andere coffeeshops in de buurt en elders in Centrum.

Scenario III. In het geval dat *alle coffeeshops* in het onderzochte gebied binnen het afstandscriterium *dicht* zouden moeten, wordt *nog meer ruimtelijke verplaatsing* verwacht. Zowel omwonenden/ondernemers als coffeeshops menen dat coffeeshopklanten dan vooral naar de dichtstbijzijnde coffeeshops elders in Centrum zullen trekken. Daarnaast zouden volgens de coffeeshops vooral in de beginperiode met name veel toeristen toch naar de Haarlemmerbuurt en de Nieuwendijkbuurt blijven komen. Op den duur zou dat minder worden, maar toeristen zullen toch nog steeds naar de Haarlemmerbuurt en de Nieuwendijkbuurt blijven komen. De coffeeshopbezoekers zelf zeggen ook dat zij vooral zouden uitwijken naar andere coffeeshops in de buurt en elders in Centrum. Daarnaast zegt een kleiner deel dan te zouden kiezen voor coffeeshops buiten Centrum. Wanneer deze maatregel daadwerkelijk ingevoerd zou worden, zouden er, uitgaand van de huidige situatie, in de (nabije omgeving van de) Haarlemmerbuurt en de Nieuwendijkbuurt niet veel coffeeshops meer overblijven. Gezien het verplaatsingsgedrag (vooral lopend) en de tijdsbesteding (vooral in Centrum) van toeristen die coffeeshops bezoeken, lijkt primair uitwijking naar coffeeshops in de omgeving van het Centraal Station voor de hand te liggen. Daar zou het dan heel druk – te druk? – worden.

Bij alle drie scenario's verwachten coffeeshops en (een deel van de) buurtbewoners/ondernemers *meer straatdealers* en (andere vormen van) *overlast*. Volgens hen zou in de Haarlemmerbuurt bij Scenario I meer op straat gedeald gaan worden en

zouden er bij Scenario II overdag nog (veel) meer straatdealers zijn. Bij Scenario III wordt gevreesd dat dan, door het (grotendeels) wegvallen van het toezicht dat coffeeshops houden, de straathandel vrij spel zal krijgen – in de Haarlemmerbuurt en de Nieuwendijkbuurt, maar ook in aangrenzende buurten. In de survey onder coffeeshopbezoekers zegt bij alle scenario's (overdag gesloten en geheel gesloten) een deel dan hasj of wiet van straatdealers te zullen gaan kopen. Of zij dat allemaal ook daadwerkelijk zouden doen, is natuurlijk nog maar de vraag. Maar ook als relatief gezien maar een hele kleine minderheid het zou doen, zou het gezien het totale aantal coffeeshopbezoekers in absolute zin een fors aantal zijn. En omdat het bij de bezoekers van onderzochte coffeeshops in ruime meerderheid om toeristen gaat, zou vooral die groep straatdealers in de kaart spelen.

9.7 Tot slot

De sterke toename van het aantal bezoekers in de huidige coffeeshops in de binnenstad van Amsterdam is niet alleen een kwestie van waterbedeffecten in de vorm van ruimtelijke en temporele verplaatsing. Ook het aantal toeristen in de coffeeshops is fors gegroeid. Anders gezegd: 'er is ook veel water bijgekomen'. Dat is een algemene ontwikkeling in de stad. Weliswaar oefenen coffeeshops aantrekkingskracht uit op een deel van de toeristen, de groei in toerisme lijkt toch vooral toe te schrijven aan andere factoren, zoals goedkope vliegtickets.

De toegenomen drukte in en rond de coffeeshops staat op gespannen voet met de uitgangspunten van het landelijke en lokale coffeeshopbeleid, zoals kleinschaligheid, goede voorlichting aan klanten en geen overlast. Kanaliseren van de drukte door meer coffeeshops met (uitsluitend) een 'afhaalbalie' biedt geen echte oplossing, met name niet in Centrum, waar de meeste coffeeshopbezoekers niet alleen komen om cannabis te kopen, maar ook om er te zitten. Meer afhaalcoffeeshops zou vooral bij toeristen leiden tot meer cannabisgebruik in de openbare ruimte. Daarbij komt dat een behoorlijke minderheid van de toeristen in Amsterdamse coffeeshops in hun eigen land niet blowt. Juist voor deze groep in goede voorlichting over cannabis van belang.

Wat zou er gebeuren indien Amsterdamse coffeeshops toeristen zouden weren? Zelfs als hiervoor genoeg politiek draagvlak zou zijn, is het niet aannemelijk dat veel toeristen zouden wegblijven als zij niet meer de coffeeshop in zouden mogen. Dat gebeurde wel bij de invoering van de 'wietpas' in het zuiden van het land. 'Coffeeshoptoeristen' in de grensstreek verschillen echter sterk van dat in Amsterdam, waar toeristen onder de coffeeshopbezoekers veel minder (vrijwel) uitsluitend voor coffeeshops komen en in plaats van hoogstens een paar uur meestal meerdere dagen

blijven. Overigens bleef een deel van de toeristen in de grensstreek na invoering van de 'wietpas' voor niet-ingezetenen nog steeds komen en name de straathandel in drugs sterk toe.

De toename van straatdealers in Amsterdam-Centrum is mede, misschien wel vooral een gevolg van het sluitingsbeleid. Dit effect was ongetwijfeld onbedoeld, doch niet onverwacht. Hoe minder coffeeshops er in de binnenstad zijn, hoe meer de stroom toeristen (met name in de omgeving van het Centraal Station) een aantrekkelijk doelwit vormt voor straatdealers. Ook al willen de meeste toeristen niets te maken hebben met straatdealers – die komen er wel op af. En niet alleen om wiet, andere drugs of 'nepdope' te verkopen ... Dat is niet alleen een probleem van openbare orde en veiligheid, het is ook slecht voor het imago van de stad.

Voor al op drukke plekken, met veel mensen op straat en weinig of geen toezicht is er meer gelegenheid voor straatdealers. Als coffeeshops dicht zijn, houden zij ook geen (informeel) toezicht meer op de omgeving, dus ook niet op straatdealers. Het indammen van straathandel in drugs (en nepdope) vereist dan extra formeel toezicht. Een van de mogelijkheden is: meer cameratoezicht. Dat vereist echter wel politiek draagvlak, een juridische basis en extra geld. Effectief cameratoezicht vereist ook meer politie op straat, want camera's vangen geen boeven.

Literatuur

- Adviescommissie Drugsbeleid (2009) *Geen deuren maar daden. Nieuwe accenten in het Nederlands drugsbeleid*. Den Haag: ministeries van VWS, Justitie en BZK.
- Becker, G.S. (1968) Crime and punishment: An economic approach. *Journal of Political Economy*, 76: 169-217.
- Becker, G.S. (1996) *Accounting for tastes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Benschop, A., Buijs, L., Engelfriet, L., Floor, G., van Mourik, D., de Nijs, S., Visser, B. & Korf, D.J. (2009) *Coffeeshops in het hart van de stad. Bewoners en toeristen over postcodegebied 1012 in Amsterdam*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- Benschop, A., Nabben, T. & Korf, D.J. (2015) *Antenne 2014. Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- Bernasco, W., Elffers, H. & Bruinsma, G. (2006) Het waterbedeffect. Ruimtelijke neveneffecten van plaatsgebonden maatregelen, *Tijdschrift voor Criminologie*, 48(3): 243-258.
- Bieleman, B., Mennes, R. & Sijstra, M. (2015a) *Coffeeshops in Nederland 2014. Aantallen coffeeshops en gemeentelijk beleid 1999-2014*. Groningen: Intraval.
- Bieleman, B., Mennes, R. & Sijstra, M. (2015b) *Monitor afstandscriterium coffeeshops Amsterdam*. Groningen: Intraval.
- Bowers, K.J. & Johnson, S.D. (2003) Measuring the geographical displacement and diffusion of benefit effects of crime prevention activity, *Journal of Quantitative Criminology*, 19(3): 275-301.
- Cohen, L. & Felson, M. (1979). Social change and crime rate trends: A routine activity's approach. *American sociological Review*, 44, 588-608.
- Eck, J.E. (1993) The threat of crime displacement, *Problem Solving Quarterly*, 6(3), 1-7.
- Felson, M. (1998). *Crime and everyday life* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press/Sage.
- Felson, M. & Clarke, R.V. (1998). Opportunity makes the thief: Practical theory for crime prevention. In B. Webb (Ed.), *Police research Series, Paper 98*. London: Home Office.
- Flight, S., Hulshof, P. & Terpstra, J. (2010) *Cameratoezicht bekeken. Ondertitel : Evaluatie cameratoezicht Amsterdamse wallen en Nieuwendijk (2008 - 2010)*. Amsterdam: DSP.
- Frankfort, T. & Rotthier, J. (2015) *Denkrichtingen aanpak (nep)drugsproblematiek stadsdeel Centrum*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.
- Kleemans, E. (2001) Rationele keuzebenaderingen. In: Lissenberg, E, van Ruller, S. * van Swaaningen, R. (red) *Tegen de Regels IV. Een inleiding in de criminologie*. Nijmegen: Ars Aequi Libri. (pp. 153-170)

- Korf, D.J. & Liebrechts, N. (2015) *Evaluatie terugbrengen sluitingstijden coffeeshops Rotterdam*. Amsterdam: Bongers Instituut.
- Korf, D.J. & Liebrechts (2010) *Coffeeshops, bezoekersstromen, motieven voor bezoek en spreiding in Amsterdam*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- Korf, D.J., Benschop, A., Nabben, T. & Wouters, M. (2013) *Coffeshop, overlast en illegale markt. De gevolgen van de komst van een coffeshop in Lelystad*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- Korf, D.J., Doekhie, J. & Wouters, M. (2011) *Amsterdamse coffeshopbezoekers en hun bezoekers*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- Korf, D.J., Vliet, E. Knotter, J. & Wouters, M. (2005) *Tippelen na de zone*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.
- De Kruijff, H., Noijen, J., Schipper, V. & Kai, J. (2015) *Drugsgebruik door toeristen in Amsterdam*. Amsterdam: Jellinek.
- NDM (2015) *Nationale Drug Monitor, Jaarbericht 2015*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- OIS (2015) *Amsterdam in cijfers 2015*. Gemeente Amsterdam: Onderzoek, Informatie en Statistiek.
- Prins, M. & Noot, S. (2015) *Nepdope – extern rapport*. Amsterdam: Nationale Politie, Eenheid Amsterdam, afdeling Bestuursondersteuning.
- Repetto, T.A. (1976) Crime Prevention and the Displacement Phenomenon, *Crime & Delinquency*, 22(2): 166-177.
- Van Ooyen-Houben, M., Bieleman, B. & Korf, D.J. (2014) *Coffeeshops, toeristen en lokale markt*. Den Haag: WODC.
- Weisburd, D., Wyckoff, L.A., Ready, J. Eck, J.E., Hinkle, J.C. & Gajewski, F. (2006) Does crime just move around the corner? A controlled study of spatial displacement and diffusion of crime control benefits, *Criminology*, 44(3): 549-592.